

CHAMBRE DES DÉPUTÉS GRAND-DUCHÉ DE LUXEMBOURG

ÉDITION SPÉCIALE

RÉVISIONS DE LA

CONSTITUTION

INFORMATION DE LA CHAMBRE DES DÉPUTÉS

La proposition de révision de la Constitution concernant l'organisation de l'État, la monarchie, le Gouvernement, les communautés religieuses et les communes a été adoptée le 25 janvier 2022 - par un premier vote - avec une majorité de deux tiers des suffrages des députés (Proposition de révision n° 7700 des chapitres Ier, II, III, V, VII, VIII, IX, X, XI et XII de la Constitution).

PRINCIPAUX CHANGEMENTS

La langue luxembourgeoise, le drapeau, les armoiries et l'hymne national sont inscrits dans la Constitution. L'attachement au multilinguisme est confirmé.

L'adhésion du Luxembourg au processus d'intégration européenne est confirmée.

Certaines dispositions relatives au Grand-Duc sont spécifiées :

- Le pouvoir exécutif est exercé conjointement avec le Gouvernement.
- Le Grand-Duc reste commandant de l'armée, mais le commandement est exercé sous la responsabilité du Gouvernement.
- L'administration du Grand-Duc est dotée de la personnalité juridique.
- L'accession à la fonction de Grand-Duc, l'abdication et la régence sont réglées en détail.
- Il n'y a plus aucune référence au Pacte de Nassau.

Les dispositions concernant le Gouvernement sont précisées :

- Le Gouvernement dirige la politique générale de l'État, et l'action du Gouvernement est coordonnée par le Premier ministre. Ces dispositions sont des adaptations à la pratique institutionnelle.
- Les motions de confiance et de censure sont introduites dans le texte de la Constitution.
- Le Gouvernement et ses membres sont responsables devant le Parlement.

Une nouvelle section vise les relations entre l'État et les communautés religieuses.

Les dispositions concernant les communes sont précisées :

- Les communes ont droit aux ressources financières nécessaires à l'exercice de leurs missions.
- Elles ont la possibilité de créer des établissements publics communaux.

Les chambres professionnelles sont inscrites dans la Constitution.

Conformément à l'article 114 de la Constitution, la proposition n° 7700 devra faire l'objet d'un deuxième vote de la Chambre des Députés à intervenir dans un intervalle d'au moins trois mois depuis le premier vote. Ce deuxième vote peut être remplacé par un référendum si la demande en est faite par 16 députés au moins ou 25.000 électeurs inscrits sur les listes électorales pour les élections législatives.

L'intégralité du dossier parlementaire peut être consultée sur le site [www.chd.lu](https://chd.lu/wps/portal/public/Accueil/Constitution) (<https://chd.lu/wps/portal/public/Accueil/Constitution>).

REVISIOUNE VUN DER

CONSTITIOUN

INFORMATIOUN VUN DER CHAMBER

D'Chamber huet d'Propositoun N° 7700 fir d'Revisioun vun der Verfassung op de Kapitele Staatsorganisatioun, Monarchie, Regierung, Reliounsgemeinschaften a Gemengen an engem éischte constitutionnelle Vott de 25. Januar 2022 mat enger Majoritéit vun zwee Drëttel vun de Stëmme ugeholl (« Proposition de révision des chapitres Ier, II, III, V, VII, VIII, IX, X, XI et XII de la Constitution »).

HAAPTÄNNERUNGEN

D'Lëtzebuerger Sprooch, de Fändel, de Wopen an d'Nationalhymn kommen an d'Constitioun. Um Prinzip vun der Méisproochegkeet gëtt festgehalen.

Et gëtt confirméiert, dass Lëtzebuerg beim europäeschen Integrationsprozess matmécht.

Wat de Grand-Duc ugeet, ginn et eng Rei Ännerungen:

- En huet de Pouvoir exécutif, zesumme mat der Regierung.
- En ass nach ëmmer Kommandant vun der Arméi, awer ënnert der Responsabilitéit vun der Regierung.
- D'Administratioun vum Grand-Duc kritt d'Rechtsperséinlechkeet.
- Et ginn detailléiert Reegele fir den Zougang zu der Funktioun vum Grand-Duc, fir d'Odfanken a fir d'Regence.
- Et gëtt keng Referenz méi op de Familjepakt vum Haus Nassau.

Fir d'Regierung ginn et Prezisiounen:

- D'Regierung leet d'generell Politik vum Staat an de Premierminister koordinéiert der Regierung hir Aarbecht. Domat gëtt den Text der Praxis ugepasst.
- De Vertrauens- an de Mësstrauensvott ginn an der Verfassung verankert.
- D'Regierung an hir Membere mussen sech géintwärtig der Chamber verantworten.

Et gëtt eng nei Sektoun iwwert d'Relatiounen tëscht dem Staat an de Reliounsgemeinschaften.

Fir d'Gemenge gëtt Verschiddenes prezisiéiert:

- Si kréien d'Finanzressourcen, déi fir hir Missiounen néideg sinn.
- Si kréien d'Méiglechkeet, fir kommunal Etablissement-publicken ze kreéieren.

D'Chambre-professionnellë ginn am Text verankert.

Nom Artikel 114 vun der Verfassung muss d'Propositoun N° 7700 no engem Intervall vun op d'mannst dräi Méint nom éischte Vott duerch en zweete constitutionnelle Vott vun der Chamber adoptéiert ginn. Den zweete Vott kann duerch e Referendum ersat ginn, wann op d'mannst 16 Deputéiert oder 25.000 Wieler, déi an de Wielerlëscht fir d'Legislativwahlen agedroe sinn, dat froen.

De ganze parlamentareschen Dossier kann op der Websäit [www.chd.lu](https://chd.lu/wps/portal/public/Accueil/Constitution) consultéiert ginn (<https://chd.lu/wps/portal/public/Accueil/Constitution>).

SOMMAIRE

31^E SÉANCE - Mardi 25 janvier 2022

Présidence : M. Fernand Etgen, Président, et M. Marc Spautz, Vice-Président

1. OUVERTURE DE LA SÉANCE PUBLIQUE	- M. Fernand Etgen, Président
2. COMMUNICATIONS	- M. Fernand Etgen, Président
3. ORDRE DU JOUR	- M. Fernand Etgen, Président
4. CHANGEMENT DE COMPOSITION D'UNE DÉLÉGATION PARLEMENTAIRE LUXEMBOURGEOISE AUPRÈS D'UNE ASSEMBLÉE INTERNATIONALE	- M. Fernand Etgen, Président
5. 7700 - PROPOSITION DE RÉVISION DES CHAPITRES I ^{ER} , II, III, V, VII, VIII, IX, X, XI ET XII DE LA CONSTITUTION	- Rapport de la Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle : M. Mars Di Bartolomeo - Discussion générale : M. Léon Gloden (interventions de M. Fernand Kartheiser, Mme Josée Lorsché, M. Gilles Baum et M. Dan Kersch) - Mme Simone Beissel - M. Fernand Kartheiser (parole pour fait personnel) (interventions de M. Léon Gloden et M. Gilles Baum) - M. Charles Margue - M. Fernand Kartheiser (interventions de M. Claude Wiseler, M. le Premier Ministre Xavier Bettel, Mme Simone Beissel, M. Fred Keup, M. Dan Kersch et M. Sven Clement) - Mme Myriam Cecchetti - M. Sven Clement (interventions de M. Yves Cruchten et M. Mars Di Bartolomeo) - M. Yves Cruchten - M. Mars Di Bartolomeo - Prise de position du Gouvernement : M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État - Premier vote constitutionnel sur la proposition de révision de la Constitution
6. DÉPÔT D'UNE DEMANDE D'ORGANISATION D'UN REFERENDUM TEL QUE PRÉVU À L'ARTICLE 114, ALINÉA 3 DE LA CONSTITUTION	- Exposé : M. Fernand Kartheiser - Au banc du Gouvernement se trouve : M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État (La séance publique est ouverte à 14.31 heures et close à 17.58 heures.)

<https://www.chd.lu/ArchivePlayer/video/3532.html>

1. OUVERTURE DE LA SÉANCE PUBLIQUE

M. Fernand Etgen, Président. - Ech maachen d'Sitzung op. Huet d'Regierung eng Kommunikatioun ze maachen?

M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État. - Nee, Här President.

2. COMMUNICATIONS

M. Fernand Etgen, Président. - Ech hu follgend Kommunikatiounen un d'Chamber ze maachen:

D'Lëscht vun den neie parlamentareschen Ufroen a vun den Äntwerten ass um Bureau deponéiert.

D'Lëscht vun de Projeten, déi säit der leschter Sitzung deponéiert gi sinn, ass verdeelt ginn.

An d'Lëscht mat de Petitiounen, déi säit der leschter Sitzungswoch deponéiert goufen, ass och verdeelt ginn.

COMMUNICATIONS DU PRÉSIDENT - SÉANCE PUBLIQUE DU 25 JANVIER 2022

1) La liste des questions au Gouvernement ainsi que des réponses à des questions est déposée sur le bureau.

Les questions et les réponses sont publiées au compte rendu.

2) Les projets de loi suivants ont été déposés à l'Administration parlementaire :

7950 - Projet de loi relatif au financement de l'action SuperDrecksKëscht

Dépôt : Mme Carole Dieschbourg, Ministre de l'Environnement, du Climat et du Développement durable, le 18.01.2022

7952 - Projet de loi portant changement de limites entre la Commune de Berdorf et la Commune de Consdorf

Dépôt : Mme Taina Bofferding, Ministre de l'Intérieur, le 18.01.2022

7953 - Projet de loi portant approbation de l'Accord portant extinction des traités bilatéraux d'investissement entre États membres de l'Union européenne, signé à Bruxelles, le 5 mai 2020

Dépôt : M. Jean Asselborn, Ministre des Affaires étrangères et européennes, le 19.01.2022

7954 - Projet de loi portant modification de la loi modifiée du 29 août 2008 sur la libre circulation des personnes et l'immigration

Dépôt : M. Jean Asselborn, Ministre de l'Immigration et de l'Asile, le 19.01.2022

7955 - Projet de loi modifiant

1° la loi modifiée du 3 août 2005 concernant le sport et

2° la loi modifiée du 31 juillet 2006 portant introduction d'un Code du travail

Dépôt : M. Georges Engel, Ministre des Sports, le 19.01.2022

7956 - Projet de loi autorisant le Gouver

nement à acquérir un vélodrome et à participer au financement des travaux nécessaires à la construction des équipements et aménagements nécessaires à son exploitation

Dépôt : M. Georges Engel, Ministre des Sports, le 19.01.2022

3) Les demandes de pétition suivantes ont été déposées :

2200 - Demande de pétition publique : Arrêt des tests Covid sur les enfants

Dépôt : M. Jérôme Houberton, le 19.01.2022

2201 - Demande de pétition publique : Abschaffung der Maskenpflicht in den Schulen

Dépôt : M. Rasim Cosic, le 19.01.2022

2202 - Demande de pétition publique : Manner Käschte fir laktose- a gluten-fräi Produkter

Dépôt : M. Luca Donner, le 20.01.2022

2203 - Demande de pétition publique : Géint eng systematesch Erhéijung vum Mindestloun, ouni och déi aner Salarieë gläichwäerteg ze behandelen

Dépôt : M. Alain Lorang, le 20.01.2022

2204 - Demande de pétition publique : Pour la reconnaissance des responsabilités pénale et financière personnelles des membres du Gouvernement et députés ayant voté au moins une fois favorablement à l'application du Covid-Check et/ou obligation vaccinale contre la Covid-19, en cas d'effet

secondaire suite à une injection contre la Covid-19

Dépôt : M. Guillaume Torres, le 20.01.2022

2205 - Demande de pétition publique : Amplitudes de travail correctes pour les chauffeurs de bus du secteur privé

Dépôt : M. Alvaro Alexandre Da Costa Sabido, le 21.01.2022

2206 - Demande de pétition publique : Ein Tag ohne News über Covid

Dépôt : M. Joseph Arnoldy, le 21.01.2022

2207 - Demande de pétition publique : Destitution du Docteur Schockmel au sein du conseil scientifique luxembourgeois. «En effet, nous avons attendu trop longtemps!»

Dépôt : M. Yannick Astgen, le 22.01.2022

2208 - Demande de pétition publique : Solar-Recht fir jiddereen

Dépôt : M. Jean-Pierre Hein, le 23.01.2022

2209 - Demande de pétition publique : Dringend Verstärkung vun der Sécherheet op der Escher Gare. / Net just an der Gare, mee och intensiv op der Busgare zu Esch. / De Busdingscht ass bedingungslos der Kriminalitéit ausgesat. / Gefuerdert gi Kameraiwwerwachung, permanent Sécherheitspatrullen a méi Police-präsenz zum Schutz vu Fuerepersonal a Bevölkerung!

Dépôt : M. Alain Gales, le 21.01.2022

2210 - Demande de pétition publique : Fërderung vum Cours „Instruction civique“ an de Schoulen

Dépôt : M. Luca Colling, le 24.01.2022

(Tous les documents peuvent être consultés à l'Administration parlementaire.)

3. ORDRE DU JOUR

Den Ordre du jour, esou wéi d'Presidentekonferenz e virschléit, ass lech zougestallt ginn.

Ass d'Chamber mat désem Ordre du jour averstanen?

(Assentiment)

Et ass also esou decidéiert.

4. CHANGEMENT DE COMPOSITION D'UNE DÉLÉGATION PARLEMENTAIRE LUXEMBOURGEOISE AUPRÈS D'UNE ASSEMBLÉE INTERNATIONALE

Wat d'Zesummesetzung vun de parlamentareschen Delegatiounen ubelaangt, ass follgend Ännerung agaan: An der „Délégation luxembourgeoise auprès de la Conférence interparlementaire sur la stabilité, la gouvernance économique et la gouvernance au sein de l'Union européenne“ ersetzt den Här André Bauler d'Madamm Carole Hartmann als effektive Member.

Gëtt et dozou iergendwellech aner Ännerungsvirschléi?

De Rapporteur, den Här Mars Di Bartolomeo

(Négation)

Ech gesinn, datt dat net de Fall ass.

Ass d'Chamber mat dëser Ännerung averstanen?

(Assentiment)

Dann ass et esou decidéiert.

5. 7700 - PROPOSITION DE RÉVISION DES CHAPITRES IER, II, III, V, VII, VIII, IX, X, XI ET XII DE LA CONSTITUTION

Den eenzege Punkt um Ordre du jour vun haut de Mëtteg ass d'Verfassungs- ofännerung 7700, déi d'Kapitel en iwwert d'Organisatioun vum Staat, dem Territoire, de Bierger, dem Staatschef, der Monarchie, de Gemengen an den Iwwergangsdispositiounen ofännert.

Et sief drop higewisen, datt laut Artikel 114 vun der Verfassung eng qualifizéiert Majoritéit vun zwee Drëttel vun de Stëmmen erfuerdert ass. De Vote par procuration ass net erlaabt.

D'Riedezäit ass nom Modell 2 festgeluecht. Et hu sech schonn ageschriwwen: den Här Léon Gloden, d'Madamm Simone Beissel, den Här Charles Margue, den Här Fernand Kartheiser. An d'Wuert huet elo de Rapporteur vun der Verfassungs- ofännerung, den honorabelen Här Mars Di Bartolomeo. Dir hutt d'Wuert.

RAPPORT DE LA COMMISSION DES INSTITUTIONS ET DE LA RÉVISION CONSTITUTIONNELLE

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Merci, Här President. Dir Dammen an Dir Hären, Kolleginnen a Kollegen, et ass fir mech eng Eier, haut am Numm vun eiser Institutionskommissioun de Rapport zum zweete Kapitel vun eiser Verfassungsrevisioun, dem Projet de révision 7700, kënnen virstellen, dat, nodeem mer hei am Haus jo schonn den 20. Oktober vum leschte Joer dat Kapitel iwwert d'Justiz ënnert dem

Rapporteur Léon Gloden am éischte Vott gestëmmt hunn.

Nach ni - nach ni! - ware mer eisem Zil, eis Verfassung un déi haiteg gesellschaftlech, institutionell a sozial Realitéiten erunzefieren, esou no. Dat verdanke mer enger gudder Zesummenaarbecht an der Institutionskommissioun an der exzellenter Viraarbecht, déi an deene leschte 15 Joer an der Kommissioun, awer och am Dialog no bausse gelescht gouf. Dofir e grouse Merci.

E spezielle Merci menge Virgänger Paul-Henri Meyers an Alex Bodry souwéi der Madamm Carole Cloesener, déi eis Aarbechte mat grousser Kompetenz begleet.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Am zweete Kapitel vun de Verfassungsrevisiounen geet et ëm eis Staatsform, de Staatschef - de Grand-Duc -, déi konstitutionell Monarchie, d'Regierung, d'Relatiounen tëscht Staat a Glawensgemeinschaften, d'Gemengen an nach munches méi. Och d'Berufschamberen als wichteg Element vum Sozialdialog kommen nei an d'Verfassung.

Allgemeng gi mat dësem Deel vun de Verfassungsrevisiounen eis Institutionen duerch déi nei Texter gestärkt an dat wäert och bei deenen anere Projeten oder Propositionen de Fall sinn.

Am éischten Deel vun der Proposition 7700 hu mer an den Artikelen 1 bis 8 déi weesentlech Elementer vun eiser Staatsform regroupéiert. Mir halen dat Bewäertent bäi a schreiwen eng Rei vun Neierunge mat héijem Erëmerkungswäert op d'Visitkaart vun eise Land.

Lëtzebuerg ass a bleift eng parlamentaresch Demokratie, eng konstitutionell Monarchie, déi op Prinzippe vum Rechtsstaat an dem Respekt vun de Mënscherechter an

dass eise Staat en État de droit ass gëtt déi éischte Kéier explizitt an der Verfassung festgehalen - wichteg, ganz wichteg!

Lëtzebuerg ass a bleift e Staat, dee fräi, onofhängeg an ondeelbar ass. Et gëtt deemno un den aktuellen Dispositiounen näischt geännert. Nei ass awer d'Festschreiwung vun eise Staatsymboler an d'Verfassung. D'Lëtzebuerger Sprooch, de rout-wäiss-bloe Fändel, de Wopen, de Wopen an eis Nationalhymn, ginn an der Verfassung verankert. Um Prinzip vun der Méisproochegkeet vun eise Land, déi eng grouss Tromp och ass fir eis an der Welt, ...

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - ... gëtt awer näischt geännert. D'Lëtzebuerger Sprooch: wichteg fir eis, fir den Zesammenhalt hei am Land; d'Méisproochegkeet, fir d'Importanz vu Lëtzebuerg an der Welt kënnen ze verdeedegen - ech mengen, dat ass eng gutt Mëschung.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Et gëtt keen anert Land, dat wéi mir Lëtzebuergesch schwätzt. Et gëtt och kaum en anert Land, dat esou méisproocheg ass wéi mir. Dat musse mer als dat ugesinn, wat et ass: extreem, extreem positiv fir eise Land!

Nei ass och, dass eis Verbondenheet zu der europäescher Gemeinschaft an eise Grondgesetz kënnert.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Dat huet näischt mat Souveränitätsverloscht ze dinn, well déi Verträge, déi dat festgehalen hunn, sinn um demokratesche Wee verofschit ginn! A wa mer net méi wëilten un déi Verträge gebonne sinn, da gëtt et och Méiglechkeeten, fir déi ze kënnegen. Wien dat awer wëllt, soll e bëssen no Weste kucken a sech da seng Gedanken doriwwer maachen.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Eis Hauptstadt réckelt an eise Propositionen ganz no vir a gëtt als Sëtz vun eisen Institutionen verankert.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Dir kënnst lech erënnere: D'Hauptstad war/ass an der jëtzege Verfassung an deenen hënneschten Artikelen genannt. Och d'Hauptstad huet e groussen Erëmerkungswäert fir eise Land!

Am zweeten Deel, den Artikelen 32 bis 49 vun eiser Revisiounsproposition, geet et ëm de Grand-Duc, eise Staatschef, an déi konstitutionell Monarchie. Den Artikel 32 hält explizitt fest, dass de Grand-Duc eise Staatschef ass. A fir eventuellen Diskussiounen virzegräifen, firwat dass do just „Grand-Duc“ steet: Sollt an der Trounfolleg eng Fra nokommen, dann ass et selbstverständlech, dass dee Begrëff och dat ofdeckt. An dat gëllt och fir déi aner Termen, déi mat „Staatschef“ zesammenhänken - ech ënnersträichen: Trounfolleg.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - De Grand-Duc erfëllt dës Fonctioun, dës Missioun, andeems hien de Staat representéiert an d'Symbol vun der Unitéit a vun der nationaler Onofhängegkeet ass. Seng Persoun ass, an dat gëtt garantéiert vun der Verfassung, inviolable.

U sech iwwerhëlt den Artikel 32 den éischte Saz vum aktuellen Artikel 33, mee en definéiert dem Staatschef seng Missiounen méi kloer. Seng Roll an enger parlamentarescher Demokratie gëtt op kee Fall geschwächt. An ech géif soen, dass de Grand-Duc mat senger Aart a Weis, wéi e säin Amt féiert, déi nei Texter schonn anticipéiert huet. De Grand-Duc exercéiert zesumme mat der Regierung d'Exekutiv, wat och nei festgehalen gëtt, selbstverständlech mam Contresing

vun der Regierung, an huet keng aner Pouvoir wéi déi, déi vun der Verfassung a vun de Gesetzter festgeluecht ginn, wat elo näischt Neies par rapport zum aktuellen Text ass.

D'Dispositioun iwwert den État de crise, bis elo den Artikel 32 Paragraf 4, ass elo am Artikel 36 erëmfannen. Do ginn et keng Ännerungen. An de rezenten Artikel, deen ass nach net al, huet sech jo och an der jëtzege Kris méi wéi bewäert.

D'Reegele fir den Zougang zu der Fonctioun vum Grand-Duc, fir seng Odfankung a fir d'Regentschaft, wa se dann noutwendeg wäeren, kommen elo an d'Verfassung an et gëtt net méi op de sougenannte Familljepakt vum Haus Nassau verweisen. Et ass richteg a wichteg, dass dat Reegelwierk ronderëm eise Staatschef net an engem privatrechtleche Vertrag, mee an der Verfassung verankert gëtt. Dat gëtt dem Staatschef och eng ganz aner Sécherheet, wéi wann dat an engem Familljepakt verankert ass. Och do gëtt näischt ewechgeholl, mee et gëtt a Bëton gegoss.

Am Allgemenge gëtt dobäi d'Roll vun der Chamber gestärkt. An och an deem Fall, wou de Staatschef net méi kéint oder wëllt seng verfassungsmëssig Roll erfëllen, hu mer hei Dispositiounen virgesinn. Kee wëllt dat. Kee wëllt an esou eng Situatioun kommen. Mee wann dat Onwarscheinlech, dat kee vun eis wënscht, sollt antrieden, dann ass et sécher besser, dass mer eng kloer Regel mat ville Garantien hunn, wéi wa mer eis dann erëischt mat där Fro misste befaassen. A mir sinn net dat eenzeg Land, dat fir esou Situatiounen virsuert, fir wann dat Onwarscheinlech géif virkommen.

Deen neien Text séichert dann dem Grand-Duc déi néideg personell a finanziell Mëttelen, fir dass hie seng Fonctiounen, seng representativ Verflüchtungen kann erfëllen. Hei hält den neien Artikel 42, deen den aktuellen Artikel 43 ersetzt, fest, dass de Grand-Duc, de fréiere Grand-Duc, de Grand-Duc héritier, de Regent an de

Lieutenant-Representant eng järelech Dotatioun vum Staatsbudget kréien. An der jëtzege Verfassung steet nach, dass de Grand-Duc järelech 300.000 Goldfrang zegutt huet - ech hat bal gesot „Golddukat“ -, e Beispill dofir, dass mer eis Verfassung un eis Zäit, un d'Realitéit mussen upassen.

Et ass hei an do monéiert ginn - „monéiert“ ass dann dee richtegen Term -, dass an eise Text de Grand-Duc net méi d'Recht huet „pour battre la monnaie“. Ech muss soen, dass zënter Längerem déi Kompetenze bei eiser Zentralbank leien an dass och näischt déi Zentralbank dorun hënnert, fir Mënzchen a Geldschäiner mat eise Grand-Duc drop ze drécken oder ze prägen. Och hei mengen ech, dass d'Zäit net méi déi ass, wou een aus Gold Mënze géisst.

An dësem Artikel kritt de Grand-Duc och d'Basis, fir seng Verwaltung, d'Maison du Grand-Duc, am öffentlechen Interêt ze organisieren. Dës Administratioun kritt eng eege Rechtsperséinlechkeet. Am neien Artikel 38 gëtt festgehalen, dass de Grand-Duc d'Fonctionnairen ernannt. Par rapport zum aktuellen Artikel 35 gëtt de Fonctionnairesstatut awer duerch e Gesetz geregelt. Den neien Artikel 40 limitéiert dem Grand-Duc säi Recht, Adelstitelen ze conferieren op Membere vun der groussherzoglecher Famill.

Een Artikel, dee fir vill Diskussiounen gesuergt huet, ass den Artikel 41, deen elo festhält, dass de Grand-Duc den Titel vum Kommandant vun der Arméi dréit, mee dass den effektive Kommando vun der Arméi ënnert der Responsabilitéit vun der Regierung ausgeübt gëtt.

Dir gesitt, d'Kapitel iwwert de Grand-Duc prezisieret vill Saachen an en cadréiert seng Fonction an hir Ausübung besser a méi realitéitsno. Et sief just drop higewisen, dass déi Dispositioun iwwert den Titel vum Kommandant vun der Arméi erëm vun eis an d'Propositionen eragesat ginn ass. Dat war bei der Gesamtreform 6030 net méi de Fall.

An den Artikelen 76 bis 83 ginn d'Propositionen iwwert d'Regierung prezisieret an un d'Realitéit ugepasst. Sou féiert d'Regierung déi allgemeng Staatspolitik. Dës Dispositioun ass et esou an der jëtzege Verfassung net ginn. D'Regierung als dat eigentlecht Exekutivorgan organisieret sech selwer a kritt déi Plaz, déi hir an enger parlamentarescher Demokratie vun haut zousteet, an dat ënnert der Kontroll vum Parlament.

Den Artikel 77 gesäit d'Zesummesetzung vun der Regierung vir. Dëst ass och nei, jiddefalls eng ganz Rei vu Präzisionen, well an der jëtzege Verfassung nëmme stoung, dass d'Regierung aus mindestens dräi Membere bestoe géif. Elo gëtt prezis festgehalen, dass si aus engem Premier, engem oder méi Vizepremier, aus Ministeren a gegebenefalls Ministres délégués a Staatssekretäre bestoe kann.

An dësem Artikel ass dann och d'Formule vum Eed vun de Regierungsmembere niddergeschriwwen. Dat ass et bis elo och nach net an der Verfassung ginn. Wat bleift, sinn d'Inkompatibilitéite vun de Regierungsmembere, déi et de facto scho gëtt, mee déi elo an d'Verfassung ageschriwwen ginn.

Den Artikel 80 gesäit vir, dass de Premierminister der Regierung hir Aarbecht koordinéiert an doduerch fir eng eenheetlech Linn an der Regierungsaarbecht suergt. De Premier gëtt vun der Verfassung als - ech wollt bal soen, de Kapitän -, mee de Primus inter pares definéiert.

Fir déi éischte Kéier gesi mer de Prinzip

vun der Séparation des pouvoirs an eiser Verfassung vir.

D'Vertrauensfro fënnst sech och elo an eise Grondgesetz erëm, an zwar gesäit den Artikel 82 vir, dass all nei zesummegehaltene Regierung muss fir d'éischt d'Vetraue vun der Chamber kréien, dat heescht, si muss duerch e Vott dëst Vertraue kréien.

Et ass och virgesinn, dass de Premier kann - nëmme hie kann dat - d'Vertrauensfro vun der Regierung virun der Chamber stellen, an dëst an dem Kader vun der Adaptatioun vun engem Gesetz oder och enger Regierungsdeklaratioun. An der Réalitéit diskutéiert de Premier dat virun am Regierungsrat a geet eréisch da virun d'Chamber.

D'Chamber ka vu sech aus Mësstrauensantrëg deposieren, mat deene si hiert Vertraue an d'Regierung zréckzitt oder - oder verlängert. Dëst ass e politesche Moyen vun de gewielte Volleksvertreder par rapport zu der Regierung.

Wann d'Regierung während der Legislatur oder de Moment vun hirer Kompositioun d'parlamentarescht Vertraue verléiert, da muss de Premier d'Demission vun senger Regierung dem Staatschef presentieren. Während

elo eng zivill a stroferechtlech Immunitéit fir Meenungsäusserungen am Kader vun hirer Fonction. Dëst ass de Prinzip vun der Immunité juridictionnelle, dee sech un der belscher Verfassung inspiréiert, an et ass de Corollaire zu der Immunitéit vun eisen Deputéierten.

Donieft hunn d'Regierungsmembere awer déi stroferechtlech Responsabilitéit.

An deem neie siwente Kapitel geet et ëm d'Force publique, déi allgemeng staatlech Verwaltung an d'Finanze souwéi ëm d'Relatioun tëschent dem Staat an de Glawensgemeinschaften.

Am aktuellen Artikel 95 gëtt den Term „Arméi“ nach benotzt. Dat ass am neien Artikel 97bis net méi de Fall, well mir benotzen elo den Term „Force publique“, fir besser den Ensembl vun der Force publique ze bezeichnen. Ënnert deen Term fällt och elo niewent der Arméi d'Police.

Den aktuellen Artikel 97 gëtt och an den Artikel 97bis erageholl, an deem d'Commission de Venise eng Kritik formuléiert huet, gëtt och elo en Dispositif virgesinn, dee besetzt, dass et d'Autorisatioun vun der Regierung (veuillez lire: vun der Chamber)

vun der Cellule d'expertise vun eiser Chamber am Zesammenhang mat de SuperDrecksKëscht-Vertrag an der Diskussioun. An do hu sech och eng Rei vu Froe gestallt. Mir waren eis awer eens, dass mer hei am Rumm vun de Verfassungsrevisiounen net aus der Héft sollte schéissen, mee dat mat rouegem Kapp sollte préiwen an da gegebenefalls an der Praxis dat maachen, wat sech opdrängt.

Am neien Artikel 102 gëtt de Prinzip vun der Trennung vu Kierch a Staat verankert. Hei ginn d'Konventionen, déi vum Staat an de Glawensgemeinschaften ënnerschriwwen gi sinn, en compte geholl. An der iwwerschafter Verfassung steet elo, dass d'Relatiounen tëschent dem Staat an de Glawensgemeinschaften gesetzlech geregelt kënnen ginn. Et ass méiglech, dass dës Beziungen duerch Konventionen, déi den Accord vun der Chamber musse fannen, méi genee definéiert ginn. Zäitgläich suppriméiert dës nei Dispositioun och d'Verpflichtung fir de Staat, d'Pensiounen an d'Paie vun de Geeschtlechen ze iwwerhuelen. Den Artikel 102 ass also d'Resultat vun Accorden, déi 2015 vu 55 Deputéierten adoptéiert gi sinn an déi och de Geriichtsurteeler standgehalen hunn.

An den Diskussiounen an der Kommissioun war d'Fro opgeworf ginn, ob d'Gemengereglementer, d'Polizeireglementer dësen Dispositiounen géife standhalen. D'Institutionskommissioun war eestëmmege der Meenung, dass d'Gemengegesetz dat zur Genüge ofsécher an hei de Pouvoir vun de Gemenge kengesweege geschmälert gëtt - wichteg awer, dat ze ënnersträichen!

Ganz positiv ass, dass d'Berufschamberen an eise Propositionen hir Plaz als wichtige Facteur vum Sozialdialog an der Verfassung fannen.

Zu gudder Lescht iwwerhuele mer déi bisheereg Prozedur bei de Verfassungsännerungen.

Den Artikel 114 gesäit vir, dass d'Reegele vun der Successioun op den Troun vum Grand-Duc sech déi éischte Kéier bei der Successioun vum Grand-Duc Henri, also net retroaktiv applizéieren.

Nodeems d'Proposition de révision 7700 - da kommen ech zur Prozedur - de 17. November 2020 deposiert ginn ass, krute mer eng ganz Rei vun Avisen, op déi ech nëmme ganz kuerz aginn, a fir den Detail weisen ech op de schréftleche Rapport hin.

De Grand-Duc Henri © Maison du Grand-Duc - Sophie Margue

d'Regierung demissionnaire ass, also virun hirer Opléisung steet, ka si nach déi allgemeng Regierungsgeschäfte provisoiresch weiderféieren, dëst, bis déi nei gebilte Regierung untrëtt. Dëst ass an der aktueller Verfassung esou net virgesinn.

Wat immens wichteg war fir ze iwwerschaafen, war d'Responsabilitéit, also d'Rechenschaftspflicht vun de Regierungsmembere an der Regierung. Dat hu mer gemaach. Mir gesinn elo an der Verfassung de Prinzip vun der Responsabilitéit politique vun de Regierungsmembere vir. Den Artikel 83 ass ganz nei a geet vill méi wäit wéi den aktuellen Artikel 78. Dëst ass e fundamentale Prinzip vun alle parlamentaresche Regimenter. All Regierungsmember an d'Regierung als Ganz sinn elo virun der Chamber verantwortlech a musse sech virun hir veräntweren, wann dat noutwendeg ass. Am Kloertext heescht dat, dass all Minister, deen Titulaire vun engem Ressort ass, sech muss während deem ganzen Exercice virun deene verantworten, vun deenen hien de Pouvoir kritt.

Vun dem Deputéierteregimm inspiréiert hunn d'Regierungsmembere

brauch, ier d'Force publique am Ausland kann intervenéieren. All Krichserklärung - ech gi jo net dovun aus, dass Lëtzebuerg eng Kéier de Krich erkläert, ausser wann dat de Fall wär an deene Bündnisser, wou mer mat dra sinn - an all Engagement vun eiser Force publique am Ausland mussen also fir d'éischt vun der Chamber autoriséiert ginn. Bis elo war dat net an der Verfassung festgehalen. Duerfir och déi Kritik vun der Wiener Kommissioun (veuillez lire: vun der Venedeg-Kommissioun).

An der zweeter Sektoun vun dësem Deel geet et ëm d'Finanze. Hei ännert sech elo näischt Dramatesch, mee virun allem sinn déi aktuell Dispositiounen regroupéiert ginn.

Am Artikel 99 ginn den aktuellen Artikel 99 vum zweete bis de siwente Saz an den Artikel 103 zesummegeholl. An dëser Dispositioun geet et ëm den Emprunt, d'staatlech Immobilien an d'Biens mobiliers, Aliénatiounen, Vertrag an Acquisitiounen. An dësen Dispositiounen ginn et e puer Ëmformuléierungen, mee de Fong ass d'nämmlecht bliwwen. Deen Artikel war an deene leschte Wochen an elo ganz rezent mam Avis

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Dat drëttlescht Kapitel betrëft d'Gemengen. Den neien Text iwwerhëlt am grouse Ganzen d'Bestëmmungen, déi am aktuellen Text fir d'Verfassung gëllen.

Neierdëngs kann de Gemengerot ënner bestëmmte Bedéngunge speziell Steieren decidéieren, déi am Interêt vun der Gemeng noutwendeg sinn. An der aktueller Verfassung ass dee Pouvoir net virgesinn.

Nei an dëser Dispositioun ass awer och, dass de Staat derfir suerge muss, dass d'Gemengen iwwert déi noutwendeg Moyene verfügen, fir hir Missiounen ze erfëllen. Esou ass och festgehalen a vun der europäescher Charta iwwert d'kommunal Autonomie inspiréiert, dass all Gesetz, dat de Gemengen nei Missiounen conferéiert, hinnen och déi noutwendeg Mëttelen zur Verfügung stellt.

Nei ass den Artikel 108, dee virgesäit, dass d'Gemenge kënnen eleng oder zesumme mat anere Gemenge kommunal oder interkommunal öffentlech Aarichtunge grënnen.

Den 9. März 2021 ass den éischten Avis vum Staatsrot komm. Wichteg ass awer ze wëssen, dass de Conseil d'État jo schonn detailléiert Avisen zur geplangter Gesamtreform 6030 gemaach hat an op déi Dispositiounen, déi mer iwwerholl hunn, net méi weider agaangen ass.

De Staatsrot war elo ënner anerem der Meenung, dass een déi Dispositioun, déi dem Grand-Duc den Titel vum Kommandant vun der Arméi sécher, sollt sträichen. E war domat net eleng. Et waren och eng Rei vun anere berodenden Instanzen, déi an déi dote Richtung argumentéiert hunn. D'Kommissioun war anerer Meenung an dat soll een och esou soen.

De Staatsrot huet duerno nach zwee Avis-complémentairen ausgeschafft.

Niewent dem Staatsrot sinn nach sëlleg aner Organer intervenéiert. De 26. März 2021 huet d'Chamber vun de Fonctionnairen hiren Avis ofginn. D'Staatsbeamtekummer huet de 7. Oktober 2021 en Avis complémentaire agereecht, an deem si, och wéi de Staatsrot a sengem éischte complémentairen Avis, d'Abrogatioun vum Artikel iwwert den eegene Statut vun de

Gemeingefunctionnaren net verstinn an nach eng Kéier op d'Suppressioun vum Artikel, deen ech virdu genant hunn, insistéiert hunn.

Den 19. Abrëll 2021 ass den Avis vum Syndicat des villes et communes, dem Syvicol, agereecht ginn. Do stellt de Syvicol sech d'Fro, wéisou de Legislateur decidéiert huet, de Gemengen den Enseignement aus hire Kompetenzen ze huelen. Si verlaangen déi Kompetenz nees erëm.

D'Cour administrative huet de 15. Juli en Avis formuléiert, an deem si d'Integratioun vum Prinzip vun der Non-réactivité an den neien Texter proposéieren. Derniewent ass d'Cour der Meenung, dass et eng Valeur ajoutée wär, wann d'PANC, d'Procédure administrative non contentieuse, an der Verfassung verankert géif ginn.

Den 2. Februar (veuillez lire: De 25. Februar 2021) huet och d'Regierung Stellung bezunn. D'Regierung ass am grouse Ganzen zefridde mat der Aarbecht, déi bis dohinner gelescht ginn ass, besonnesch, wat dat neit Kapitel iwwert d'Organisatioun vun der Regierung ueget, wou zum Beispill festgehale gëtt, dass d'Regierung den zentrale Punkt am Pouvoir exécutif ausübt.

D'Berufschamberen hirersäits hunn e gemeinsamen Avis ausgeschafft. Si hunn hir Verankerung an der Verfassung begréisst.

Zum Schluss nach e puer Wuert zur Prozedur: Den 2. Dezember 2021 huet d'Institutionskommissioun de schrëftleche Rapport bei enger Géigestëmm an enger Enthaltung, also mat enger ganz grousser Majoritéit, uegholl.

(*M. Marc Spautz prend la présidence.*)

Wa mer haut des Revisiounspropositioun unhuelen, kënnen mer fréiesstens no dräi Méint den zweete Vott maachen. Selbstverständlech kann och den Artikel 114 vun der jëtzege Verfassung spille betreffend de Referendum, deen den zweete Vott kéint ersetzen.

Dës Propositioun géif, wa se definitiv verofschit ass, also nom zweete Vott oder no der Alternativ dozou, wa se positiv wär, den éischten Dag vum sechste Mount no der Verëffentlechung a Kraaft trieden.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, léif Kolleegeinnen a Kolleegeen, eis Chamber huet wärend deene verschidde Etappe vun der Verfassungsrevisiounen d'Ëffentlechkeet mat agebonnen an elo ganz rezent eng liicht verständlech an objektive Broschür ausgeschafft, déi desäer Deeg un all Haushalter verdeelt gëtt. Och hu mer en Dokument ausgeschafft, dat d'aktuell Verfassung an d'Ännerungen, déi ech elo presentéiert hunn, op eng ganz iwwersichtlech Aart a Weis vergläicht. Een, dee sech also wëllt informéieren, féinnt alles, wat e brauch. A wann e ganz an d'Déift wëllt goen, da geet en op de Site vun der Chamber, wou wierklech alles, wat mer u Viraarbechte gemaach hunn, erëmzefannen ass.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Schnell - an do kucken ech hannert mech op de President - wärt och de Compte rendu iwwer eis Diskussioun vum haut als Bäilag zu den Dageszeitungen, esou wéi dat de Compte rendu ass, bei d'Leit kommen.

Zur Konklusioun: Och dëst Kapitel ass keng Revolutioun, keng Ëmwälzung, mee eng Evolusioun, eng Bréck an dat 21. Joerhonnert.

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Mir hunn eis vill Méi gemaach, fir dat Bewäertent, eis Wäerter ofzesécheren ...

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - ... an do Upassungen ze maachen, wou d'Texter weesentlech Lacunnen haten oder der Realitéit net méi entsprach hunn - ech hunn e puer Beispiller dovu genant. Stoen ze bleiwe war fir déi grouss Majoritéit an der Institutionskommis-sioun keng Optioun.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Et bleift mir nëmme nach, all deene Merci ze soen, déi mat ugepaakt hunn, a gläichzäitig och den Accord vun der LSAP-Fraktioun ze ginn.

Ech soenlech Merci fir Är Opmierksamkeet a virun allem Merci fir déi ganz gutt an intensiv Zesummenaarbecht. Merci vun Häerzen.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Marc Spautz, Président de séance. - Merci dem Rapporteur, dem honorabelen Här Mars Di Bartolomeo. Den nächsten geschriwwene Riedner ass den honorabele Léon Gloden. Här Gloden, Dir hutt d'Wuert.

Une voix. - Très bien!

Une autre voix. - Den Här Gloden.

M. Marc Spautz, Président de séance. - Dat hunn ech gesot.

DISCUSSION GÉNÉRALE

M. Léon Gloden (CSV). - Merci, Här President. Erlaabt mer, fir d'éischt e grouse Merci ze soen. Mir fousse - haut op enger Aarbecht, déi vun eise Virgänger gemaach ginn ass. Ech wëll hei un de Paul-Henri Meyers an och un den Alex Body erënneren, d'Virgänger vum Kolleeg Mars Di Bartolomeo als President vun der Institutionskommis-sioun.

De President huet ganz ville Leit haut hei Merci gesot. Ech erlabe mer, am Numm vun der Kommission an och vum deene véier Corapporteren, dem President e ganz häerzleche Merci ze soe fir seng jovial a kollegial Aart a Weis, wéi mer an dësem Dossier virgaange sinn. En hat d'Gespier fir d'Sensibilitéit vun deene verschidde Parteien. An datt mer haut weider d'Schëff an de sécheren Hafe kréien, ass e grouse Meritt och vum Kolleeg Mars. Duerfir merci an nach eng Kéier merci un all déi aner, déi eis encadréieren a gehollef hunn.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Här President, et geet haut, wéi mir et soen, em d'Kapitel 2. Et geet em d'Fundamenter, em d'Organisatioun, em d'Strukture vum eise Staat. Et geet em eist Haus Lëtzebuerg; wie mer sinn, vu wou mir kommen. Mir wëlle bleiwen, wat mer sinn, an duerfir d'äerfe mer net stoe bleiwen.

Une voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - D'DNA vun eise Land, wat ass dat? Mir sinn e Grand-Duché, deen eenzeg an dëser Welt. Et ginn nach e puer Duchéen, mee mir sinn deen eenzege Grand-Duché. Dat ass och, wann ech dat elo géif am wirtschaftleche Jargon soen, eis Mark an huet eis dobaussen dank dem Staatschef och vill Dieren opgemaach.

Une voix. - Très bien!

De Lëtzebuurger Fändel

M. Léon Gloden (CSV). - Mir sinn eng parlamentaresch Demokratie a mir hunn eng verfassungsrechtlech Monarchie. D'Souveränitéit läit bei der Nation, also bei eis. An Zäiten, Här President, wou dobaussen eng Minoritéit op der Strooss verbreet, datt se an dësem Land géif an enger Diktatur wunnen a liewen, hätt ech ni geduecht, datt ech hei um Mikro misst erëm eng Kéier de Wäert an d'Wichtigkeet ennersträichen, datt mer an enger Demokratie liewen.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Fir mech ass dat eng Selbstverständlechkeet. An all déi Leit, déi dobaussen enner engem Panneau oder mat engem Panneau „Diktatur“ matlafen oder initiéieren, solle mol an e Land goe wéi Syrien, solle mol an Diktature goen a sollen déi Leit aus deem Land hei op Lëtzebuerg invitéieren! Déi wieren direkt bereet, heihinnerzekommen. An déi aner sollen emol kucke goen, wat eng Diktatur ass!

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Lëtzebuerg ass e Rechtsstaat, bleift e Rechtsstaat, setzt sech a fir d'Mënscherechter a wärt déi och ëmmer respektéieren.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - All Pouvoir geet vun der Nation aus, an dat ass och gutt esou. De Souverain an d'Vollek an d'Volle delegéiert d'Ausübung dovunner un déi gewielte Volleksvertreider. An dësem Land decidéiert net nëmme een, mee et ass den Ancrege vum Zesummeschaff vum verschidde-nene Institutionen, deen dëst Land virubrëngt.

Komme mer dann zu der nationaler Identitéit an eiser Verfassung. Historesch gesinn ass dat hei e grouse Moment, Här President. Et ass déi éischte Kéier an der Geschicht vum dësem Land, datt d'Sprouch, d'Lëtzebuurger Sprooch mat senger Méisproochegkeet, de Lëtzebuurger Fändel an d'„Heemecht“ an d'Verfassung ageschriwwen ginn. Dat ass keen anodiné Gest. A wann ech mat Kolleegeinnen a Kolleegeen aus anere Länner schwätzen, verstinn déi am Fong net, datt dat esou laang gedauert huet. Mir hu praktesch déi eenzeg Verfassung op der Welt, wou dräi Haaptmerkmaler vum enger Nation bis haut net drastinn.

Dat hei ass en historesche Schrëtt a mir sollen dat och net midd ginn ze ennersträichen.

Une voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Mir schreiwen also ganz kloer, och wann d'ADR dat

anescht mengt, eis national Identitéit an dës Verfassung!

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - An ech soen och ganz kloer, och wann dat haut net den Objet vum der Verfassungsreform ass, mee vum Kapitel vum Simone Beissel: Mir respektéieren de Referendum vum 2015! Et ass ganz kloer, fir d'Chamberswalen, wann een do wëllt wile goen, datt ee Lëtzebuurger muss sinn. Een, deen eppes aneres de Leit dobaussen verzielt, verzielt Ligen!

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Doriwwer schwätze mer nach herno!

M. Léon Gloden (CSV). - Jo, mir schwätzen nach eng Kéier driwwer.

(*Brouhaha*)

„Sans préjudice“ heescht „unbeschadet“, esou vill Franséisch kann ech.

Dann: kloert Bekenntnis, an de Rap-porter ass dorobber agaangen, zu Europa! D'ADR deelt déi Meenung net. Dat ass eng politesch Meenung. Et ass net meng Meenung, et ass net d'Meenung vu ville Parteien, mee eng Partei ass fräi, esou eng Meenung ze verrieden. Dat si keng Fake-news, vun der ADR, well si bekenne sech wierklech net zu der EU.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Dat ass falsch!

M. Marc Spautz, Président de séance. - Här Kartheiser, den Här Gloden huet d'Wuert.

Mme Josée Lorsché (déi gréng). - An en huet Recht.

M. Léon Gloden (CSV). - Här President, et ass ganz kloer, datt e staarkt Lëtzebuerg e staarkt Europa brauch an e staarkt Europa e staarkt Lëtzebuerg brauch.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Ech erënnere mech u meng Zäit als Droitstudent zu London, do war eng Kéier vill Niwwel iwwert dem Channel. An do stoung an den engleschen Zeitungen: „Fog in the channel, the continent is cut off.“ Dat ass genau déi Mentalitéit, un där d'Engländer haut ze knaen hu mat hirem Brexit. A gleeft mer et: Wann haut nach eng Kéier de Referendum an England wier, géif doudsécher kee Brexit méi gestëmmt ginn!

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Da komme mer zu den Institutionen vum dësem Land. An do wëllt ech fir d'éischt,

Här President, eng generell Remark maachen, well déi zielt fir all Institutionen, an dat ass de groussen Atout vum dëser Verfassungsreform, an dësem Kapitel wéi och am Kapitel vum Kolleeg Charles Margue. D'Institutione gi mat deene jëtzege Ofännerunge krisefest gemaach. Et ass wéi an all Bestietnis: An all Famill kann et eng Kéier net méi esou gutt klappen. Mee da mussen d'Reegele kloer sinn! Bei enger Famill reegelt dat d'Gesetz oder de Contrat de mariage oder d'Testament. Hei reegelt dat d'Verfassung. Wann e Sandkär am Rouge ass vum enger Institution, sief et an der Institution vum Grand-Duc, sief et bei der Regierung, sief et bei der Chamber, steet hei elo ganz kloer, wat d'Prozedur ass, wat d'Delaie sinn, bis erëm all Riedche geulegt ass, datt et erëm richtig dréit.

An duerfir soen ech ganz kloer, och hei der ADR: Et ass keng Reform géint d'Monarchie vum dësem Land! Et ass eng Reform fir d'Stäerkerkung vun der Institution vum Grand-Duc. Mir féieren de Grand-Duc aus dem 19. Joerhonnert an d'Monarchie vum 21. Joerhonnert.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - A fir d'CSV ass et wichtig, datt mer vum „Grand-Duc“ schwätzen. Am 6030 hu mer de Grand-Duc ëmmer als „Staatschef“ be-zeechent. Hei hu mer eng Kéier gesot, datt de Grand-Duc de Staatschef ass, well dat ass seng Fonctioun an dësem Land, an dann hu mer allkéiers vum „Grand-Duc“ geschwat, well mer eis bewosst sinn, datt d'Quasiunanimitéit vum dësem Land sech mat dem Grand-Duc a mat der groussherzoglecher Famill identifizéiert.

An dat ass och e groussen Ënnerschied zu de Kolleege vum déi Lénk. Déi wëllen eng Republik aféieren. Si soen et net ganz haart, mee si sollen dann och dat ganz kloer hei um Mikro soen.

De Grand-Duc ass eise Staatschef, hien ass d'Symbol vum der Eenheet a vun der Onofhängegkeet vum eise Land. Hie steet iwwer de Parteien an en ass inviolabel, e kann also net poursuivéiert ginn. An dat war, ass haut a bleibt an Zukunft och de Fall.

Duerfir ass et och selbstverständlech a logesch, datt all Entscheidung vum Grand-Duc vum engem Regierungs-member muss mat ennerschriwwe ginn. Et ass also falsch ze behaupten, wéi ech an der Broschür vum der ADR liesen, datt de Grand-Duc seng Handlungsfäegkeet ageschränkt kritt an datt en zum Spillball vum der Politik géif ginn a sech net méi kéint eppes trauen. Et ass grad, well en iwwer de Partei steet, well en inviolabel ass, datt en net zum Spillball vum de

politische Partei gëtt. Och dat ass erëm eng falsch Duerstellung an der Broschür vun der ADR.

Do steet dann och, muss ech liesen, wann e sengen Attributiounen net géif nokommen, esou wéi d'Regierung oder soss eng Partei dat mengt, datt e kéint ofgesat ginn. Och dat ass falsch. Dat ass falsch! De Grand-Duc kann nëmmen ofgesat ginn, wann e seng verfassungsrechtlech Attributiounen net exercéiert. Da si mer souwisou an enger institutioneller Kris an da spillen déi Riedercher, da spillen déi Prozeduren, déi mer eeben elo aféieren.

Ech liesen dann och an der ADR-Broschür - jo, ech liese se, mee Dir kritt doduerch d'Wourecht hei gesot, Här Kartheiser ...

(Hilarité et interruption par M. Fernand Kartheiser)

D'ADR reprochéiert dann, d'ADR reprochéiert eis, datt, wann de Staatschef stierft oder eeben zu engem Moment net à même ass ze regéieren, d'Regierung d'Pouvoir vum Grand-Duc u sech rässt. Mir hu fir e kleng Moment e Vakuum, well d'Institutioun Grand-Duc, déi Persoun, déi déi Institutioun soll féllen, se ee Moment eeben net ka féllen, bis se erëm gesond ass oder bis mer dann de Successeur gestëmmt hunn. Mee de grouse Virdeel par rapport zur jëtzege Verfassung ass, datt mer eng kloer Prozedur dran hunn. An Dir vergiesst ëmmer, den zweete Saz an der Broschür ze soen. Dir sot ëmmer, mir huelen dem Grand-Duc eppes ewech. Nee, de Grand-Duc gëtt gestärkt, well à la fin du jour ass et sécher, datt de Grand-Duc als Staatschef erëm agesat gëtt, d'Persoun vum Grand-Duc als Staatschef erëm agesat gëtt. Dat ass d'Wourecht!

An dann ass et awer och ganz interessant ze liesen an der ADR-Broschür: Am Ufank vun der Broschür steet, datt dës Verfassungsreform ze vill verfassungsrechtlech Attributen oder Zich aus der franséischer Verfassung dréit, mir hätten do ze vill franséisch Prinzipien iwwerhol.

Op där anerer Säit wëllt Der awer dem Grand-Duc d'Recht ginn, d'Chamber opzeléisen, eng Prerogativ vun engem President vun der franséischer Republik. An ech soen lech, Här Kartheiser, ech soen lech: De Grand-Duc huet och zum Deel dat Recht, mee am Kader vun enger Prozedur, wou all Institutioun seng Roll ze spillen huet! Et ass de Grand-Duc an dësem Land, deen den Datum vun de Wale fixéiert.

Une voix. - Richtig!

M. Léon Gloden (CSV). - A firwat fixéiert en deen? A firwat steet den Delai vun den dräi Méint elo an der Verfassung? Well en iwwert de Partie steet, iwwert der allgemenger politischer Meinung, well en involabel ass. Dat ass d'Wourecht, Här Kartheiser, a soss näischt.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Dat do ass awer schwaach.

M. Léon Gloden (CSV). - O, Dir sidd ganz schwaach, Här Kartheiser, Dir sidd ganz schwaach.

(Brouhaha)

Da muss ech jo och e bësse schmunzelen, wann op där enger Säit gesot gëtt, de Grand-Duc géif entmuecht ginn, an op där anerer Säit schwätzt d'ADR dem Grand-Duc de Pouvoir of, europäesch Reglementer ëmzesetzen. Entweder dat eent oder dat anert! Hei ass ganz kloer de Beweis, datt de Grand-Duc eng Rei Pouvoiren an dësem Land huet.

An ech wëll och eng Kéier drun erënnere, 2013 war ech jo schonn hei, an ech soen et ëmmer mat engem schmunzelnde Mond: Am Fong misst d'CSV nach an der Majoritéit sinn, well 2013, wat hei am Sall geschitt ass, war am Fong verfassungsrechtlech net richtig. De Premier Jean-Claude Juncker huet einfach op eemol gesot: „Ech ginn elo bei de Grand-Duc fir Neiwalen.“ Et war keng Prozedur, näischt. An ech erënnere mech, mir hunn alleguer hei, déi deemools schonn hei waren, gekuckt. Am Fong, Här Premier, misst Dir nach do setzen an ee vun eis misst nach ëmmer do setzen.

(Hilarité)

Une voix. - Très bien!

Une autre voix. - De Wieler, Här Gloden, de Wieler.

M. Léon Gloden (CSV). - Majo, mir wieren dann aus der Majoritéit an d'Neiwale gaangen.

(Brouhaha et hilarité)

Une voix. - Et ass scho gutt, wéi den Här Juncker dat organiséiert huet.

M. Léon Gloden (CSV). - Här Baum, Dir hat virdu gesot, ech wier richtig gutt.

(Hilarité)

Den Här Léon Gloden (CSV)

M. Gilles Baum (DP). - Dir sidd exzellent, Här Gloden, fuert roueg weider.

(Brouhaha)

M. Léon Gloden (CSV). - Dann och e ganz wichtege Punkt; gëschter, mengen ech, war et an der Press ze liesen an du war mer dat, eierlech gesot, net esou bewusst: Zwee Joer nom Rapport Waringo, wou mer déi ganz Diskussioun geféiert hunn iwwert d'Organisatioun vum Haff, vun der Maison grand-ducale - Dir wësst, datt mir deemools als CSV der Meinung waren, datt et net duergeet, iwwer Reglement ze fueren -, elo endlech kritt dann hei an der Verfassung d'Organisatioun vun der Maison grand-ducale eng verfassungsrechtlech Basis, wat e ganz wichtege Schrëtt ass.

An de Rapportier huet et och gesot, ech mengen, wann ech dobaussen de Leit d'Verfassung erkläert hu mam Recht, also datt de Grand-Duc d'Recht huet, Suen ze drécken: De Grand-Duc huet keng Pressmaschinn méi am Keller hei niewendrun, fir Suen ze drécken.

(Hilarité)

Mee wat wichtege ass a wat och richtig ass, och am Sënn vun eisem Land, vu senger Onofhängegkeet: datt wei-

der d'Banque Centrale kann d'Effigie vum Grand-Duc op d'Euroen drécke loosser.

Dann zu dem Titel vum Kommandant vun der Arméi. Haut steet an der Verfassung, datt de Grand-Duc d'Arméi kommandéiert. Mir hate ganz vill Sensibilitéit fir, fir dee Lien, deen historesch Lien, muss ee soen, tëschent dem Herrscherhaus an der Arméi an der Verfassung ze verankeren. An duerfir si mer eis eens ginn, datt de Grand-Duc den Titel als Kommandant vun der Arméi bäibehält. Well et muss een och soen: Wéi geet et an der Praxis - an ech hoffen, mir kommen ni hei zu deem Vott, datt Lëtzebuerg muss engem Land de Krich erklären? Et ass net de Grand-Duc, deen um Pærd mat sengem Säbel virreit, mee et ass eis professionell Arméi, déi da misst an de Krich zéien.

(Brouhaha)

Dann och nach e ganz wichtege Punkt, ech hat et a menger Ried iwwert d'Justizkapitel gesot an ech widderhuelen et hei: Et ass och weider esou, datt d'Urteiler vun de Geriichter am Numm vum Grand-Duc exekutéiert ginn.

Komme mer dann zu der Regierung. Mir hunn am Fong e kllasseschen Exekutiv mat op där enger Säit der Regierung an op där anerer Säit dem

An der aktueller Verfassung hu mer den Artikel 22 an den Artikel 106 stoen, wou eebe gesot gëtt, datt de Staat kann intervenéieren am Kader vun der Nominatioun vun de Chefs de culte an datt d'Paie vun de Geeschtlechen am Fong à charge vum Staat sinn.

2014/2015 ass dunn och deels duerch d'Initiativ vun der Kierch déi Diskussioun lassgetréppelt ginn. Et war eng éischt Motioun hei virbruecht ginn an der Chamber fir ze soen: „Mir schafen dat of. Mir huelen dee ganzen Text aus der Verfassung eraus.“ Do ware mir als CSV net domadder d'accord an ech kucken do de Parteipresident, deen hat deemools hei d'Ried gehalen, wou e gesot huet: „Glawensgemeinschaften“ - am Wuert „Glawensgemeinschaften“ ass d'Wuert „Gemeinschaft“ - „sinn en Deel vu Lëtzebuerg“. An et ass fir d'CSV essenziell, datt, wa mer eppes wëlle maachen, datt eng Basis an der Verfassung kritt.

Doropshin ass eng Resolutioun gestëmmt ginn iwwert déi véiert Fro fir de Referendum, wat am Fong keng Fro vun Trennung vu Kierch a Staat war, wou just gefrot ginn ass: „Sidd Der der Meinung, jo oder nee, datt weiderhin d'Paschtéier oder d'Chef-de-culté solle vum Staat bezuelt ginn?“ Mir sinn eis dunn eens gi fir deen neien Artikel an der Verfassung, datt deen dann drakéim, mat deem Wording, deen de

(Hilarité)

Ech wollt, well Der dat doten elo gesot hutt, just froen, ob Der lech bewusst sidd, dass an der Tëschenzäit d'Gerichter déi Prozeduren, déi d'Regierung deemools gewielt hat, alleguer fir verfassungskonform unerkannt hunn.

M. Léon Gloden (CSV). - Ech respektéieren all Decisioun vun dëse Geriichter.

M. Dan Kersch (LSAP). - Très bien! Dat wollt ech héiere vun lech.

Une voix. - Mir och!

M. Léon Gloden (CSV). - Dann zu de Gemengen, an dat ass e ganz weesentleche Punkt, datt ass eng grous Responsabilitéit fir déi, déi vis-à-vis vu mer setzen. Fir all Decisioun, all Decisioun, déi d'Regierung an d'ailleurs mir och als Chamber huelen, déi nei Aufgaben de Gemengen operluecht huet, muss de finanziellen Encadrement - den Aly Kaes kuckt mech ganz frou - assuréiert sinn. D'Gemenge mussen déi néideg finanziell Moyene kréie fir all Aufgab, déi se vun uewen erof operluecht kritt hunn.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Här President, ech kommen zum Schluss vu menger Ausféierung. An ech hunn et e puermol gesot: D'Verfassungsdebat ass mat eng vun de wichtege Debatten, déi e Land, an ech soe bewusst „e Land“, ka féieren. Ech hunn et an der Introductioun gesot: Et geet em d'Fundamenter, et geet em d'Struktur, et geet em eis alleguer!

Datt ee politesch mat verschiddene Punkten net eens ass, well een enger Meinung huet, respektéieren ech. Mir liewen an enger Demokratie, wou jiddweree seng Meinung kann hunn. Wat ech net akzeptéieren - wat ech net akzeptéieren! -, dat ass, datt ee bewusst aktiv mat Hallefwourecht a mat Lige probéiert, dëst Land ze splécken.

Une voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Wann een eng Broschür erausgëtt, wou steet: „Propaganda statt Informatiounen“, wann een eng Broschür erausgëtt, op der Säit 5: „Wiert lech!“ ... Ech hunn nogekuckt, wou „Wiert lech!“ virkënt: Abrëll 1933 - „Wehrt Euch!“ Dat ass e Skandal! An dat ass d'ADR, ...

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Lächerlech, Här Gloden, ...

M. Léon Gloden (CSV). - ... déi Schinn fiert d'ADR!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - ... lächerlech!

M. Léon Gloden (CSV). - Dat ass e Skandal!

(Brouhaha)

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Léon Gloden (CSV). - Här President, ...

Une voix. - Fuert Dir weider, Här Gloden.

M. Léon Gloden (CSV). - ... Här President, ...

(Brouhaha)

... Här President, ...

(Brouhaha)

... Här President, den Abraham Lincoln sot: „De beschte Wee, d'Zukunft virauszesoen, ass, se ze gestalten.“ Net méi an net manner geschitt mat dëser

Verfassungsreform, an dat am Respekt vun den demokratesche Reegelen.

D'CSV gëtt hiren Accord zum éischte Vott. Merci.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Marc Spautz, Président de séance. - Merci dem honorabelen Här Léon Gloden. Den nächsten ageschriwwene Riedner ass déi honorabel Madamm

eng besser Kohärenz an eng besser Lisibilitéit an den neien Text.

An der zoustänneger Verfassungskommission hu mir eis all Méi ginn, fir zesammen d'Sprooch an deem neien Text ze moderniséieren, fir bestëmmte Formulatiounen, déi eis e bësse verstëbzt geschéngt hunn, erauszehuelen, fir d'Constitutiuon de Realitéite vun enger moderner Demokratie vum 21. Joerhonnert unzepassen.

mir Grënnungsmitglied waren 1951 vun der CECA. Erënnere mer eis drun, dass mer Grënnungsmitglied waren 1957 vun der deemoleger EWG, der haiteger Europäescher Unioun. An ech mengen, et steet eis gutt zu Gesiicht.

Mir haten ëmmer deem Artikel 49bis, deem hinkehanke war, an dofir stéiert d'ADR sech un deem Term vun „temporaire“. Mee dee war dee Moment aus puerer Virsicht an den Text ge-

offiziell consacréiert ginn. A wann ee kuckt, säithier ass ëmmer gekuckt ginn ..., d'Gewerkschaften sinn opgebléit parallel zu eiser Stolindustrie, déi och opgebléit ass. Erënnere mer eis un d'ARBED, un d'HADIR (ndlr: Hauts-Fourneaux et Acéries de Differdange, St. Ingbert, Rumelange) an un d'MMRA (ndlr: Métallurgique et Minière de Rodange-Athus) zu Rodange. Parallel sinn déi Wäerter an d'Luucht gaangen, d'Gewerkschaftsaarbecht, mee och d'Stellung vun Patronat an deem ganze Gebilde.

Erënnert lech, 1977 koum dunn déi grouss international Stolkrise an d'Situatioun war extreem brennend hei zu Lëtzebuerg. Do ass ënnert der Initiativ vum Gaston Thorn an enger blo-rouder Regierung fir d'éischt d'Tripartite Sidéurgie an duerno d'Tripartite générale an d'Liewe geruff ginn - déi lescht „pour tous soucis et peines“, wéi ech dat aus menger direkter Famill ganz oft héieren hunn. An zënterhier hunn d'Sozialpartner hei zu Lëtzebuerg et bal ëmmer zesammen mat deene successive Regierunge fäerdegbruecht, fir de soziale Fridden ze hale respektiv en ze festegen.

Et ass also gréisstendeels hire Meritt, dass mer hei zu Lëtzebuerg d'cohésion sociale scho laang Joren hunn. An dat ass net nëmme e Markenzeechen intern, mee et ass en immensen Attraktivitéitsfaktor fir no baussen iwwert d'Grenze vun eisem Land an och, fir all potenziell Investisseuren an interessant Leit hei zu Lëtzebuerg kënnen ze begrëssen.

D'Consecratioun vun de Beruffskummeren am neien Text ass och e staarkt Zeechen, well Dir wësst, dass si beschstens eisen institutionelle System kennen, mee si kennen och beschstens den Terrain. An dofir kënnen se ganz gutt d'Suergen an d'Desiderata vun hire Memberen op allen Instanze virdoen.

Vu dass d'Netresidenten, denke mer just un déi 200.000 Frontalieren, déi hei schaffen, un de Sozialwale kënnen deelhuelen, also hir representativ Gremie kënnen wíelen, reeche mer hinnen u sech d'Hand, fir mat deem do System an iwwert d'Grenzen eraus e reellt Matsproocherecht an deem Land ze hunn, wat jo nach net um legislativen Niveau besteet. Mee hei an deem groussen Aarbechts- a soziale Secteur ass dat e wichtegt Zeechen.

Här President, ech kommen elo zum Kapitel 1. Do sinn et haaptsächlech d'Artikelen 4, 5 an 8, déi wierklech e grousst Markenzeeche si vun deser Verfassungsrevisioun. Den Artikel 4, et ass scho gesot ginn, beinhalt déi wichtegst Elementer, déi d'Identitéit vun eisem Land markéieren, an zwar ons Sprooch, de rout-wäiss-hellbloe Fändel, d'Armoiren, dat heescht de Staatswopen, an ons Nationalhymn.

D'Sprooch vun Lëtzebuerg Groussherzogtum ass Lëtzebuergesch. A wéi meng Virriedner, de Rapporteur an allen Detailer an de Léon Gloden och, et schonn ervirgehewen hunn, ass et ... An nach eng kéier fir alleguerten déi, déi ons och kritiséieren: Et ass déi éischte kéier, dass d'Lëtzebuerg Sprooch Verfassungsrang kritt.

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - D'Lëtzebuergesch, seng Existenz a säi Gebrauch hunn e ganz groussen historisches Wäert an onser Geschicht an haaptsächlech bei eisen eelere Matbierger an haaptsächlech bei deene Leit, déi nach haut ënner eis sinn an déi den Zweeten Weltkrich matgemaach hunn.

Während der Nazibesetzung hei zu Lëtzebuerg kruten d'Lëtzebuerg gesot, ech zitieren: „Schluss mit dem fremden Kauderwelsch! Eure Sprache ist Deutsch und nur Deutsch!“, fin de

citation. Nom Krich ass d'Däitsch zwar bäibehale ginn, well mer ganz vill Texter op Däitsch haten, mee natierlech ass Franséisch privilegiert ginn, eeben duerch alleguerten déi Émstänn. Mee et dierf een net vergiessen: D'Sprooch ass en Deel vun engem Land senger Identitéit, sengem kulturellen an historiches Liewen.

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - Wann eng Nationalprooch an engem Text festgeschriwwen gëtt an engem Land, wou een dann emol lieft, an et huet een net d'Nationalitéit an et schwätzt een eng aner Sprooch, da wëllt dat jo iwwerhaapt net heeschen, dass aner Sproocher géife manner gutt behandelt ginn oder souguer ignoréiert ginn - op kee Fall!

An ech erlabe mer, all deene Kritiker, déi un eisem Sproochesystem ..., dee mer elo festhalen, Folgendes ze soen: Gitt mer eng Verfassung sichen an engem État unitaire - ech schléissen natierlech do aus: d'belsch Verfassung, d'Schwäizer Verfassung, wat Federalstaate sinn, déi op d'mannst dräi Communautéiten hunn -, mee gitt mer ee Land sichen, wou net eng an nëmme eng Sprooch entweeder am Preamble vun der Verfassung steet oder am Kärtext. Dofir, ech mengen, et ass legitim, dass mir eng Nationalprooch hunn an zwou Sproochen doniewent, wat Gebrauchsproocher sinn an déi jo am Gesetz vun 1984 ganz genau beschriwwen ginn an déi dofir kengem kënnen schueden.

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - Dir musst wëssen, dass eis geschriwwen Texter scho säit ganz laangem entweeder op Franséisch sinn, well mer d'Reegel hunn: «La langue de la législation et du judiciaire est le français»; däitsch Texter sinn doniewent iwwerall behale ginn a Steiergesetzter, an Enregistrementsgesetzter an an notariellen Akten. Déi zwee éischt, alles wat d'Steieren an den Enregistrement betrëfft, déi hu mer vum Naziregime gehalen, well déi waren exzellent fir all Regierung hei zu Lëtzebuerg, well se all Regierung vill Geld erabruecht hunn. Notariell Akte ginn haut nach, awer nëmme op Demande, op Däitsch gemaach, well Dir dierft net vergiessen: Nom Krich gouf et e ganze Koup vu Leit, déi verbuede kritt hunn am Krich, Franséisch ze léieren, an déi der Franséischer Sprooch net därmoosse mächtig sinn. A wann dann nach juristescht Franséisch derbäkënt, dat mécht déi Saach net méi einfach. An dofir fannt Der ganz, ganz vill notariell Akten, qui font foi, dat heescht déi Valeur juridique essentiel hunn op Däitsch.

Mee, wéi gesot, dat sinn eis Gegebenheiten. Ech fannen et extreem wichteg, dass mer déi dräi Sproochen an der Verfassung hunn. D'Méissproochegheet ass wierklech e Markenzeeche vun eisem Land. Dir wësst, dass doniewent an eise Schoulen e ganze Koup aner Sproocher geléiert ginn, haaptsächlech Englesch als Business a Computersprooch an e ganze Koup aner Sproochen, déi zu Lëtzebuerg praktizéiert ginn, wat en Deel vun dem Räichtum a vun den Etikette vun eisem Land ausmécht. Et gëtt esou vill Lëtzebuergesch geléiert wéi nach ni. Et brauch een e elementar, wann een d'Nationalitéit gär hätt. Et brauch een et natierlech och oft, wann ee wëllt hei zu Lëtzebuerg eng Aarbechtsplaz hunn, jee no Secteur.

Komme mer elo zum rout-wäiss-hellbloe Fändel. Ech si frou, dass mer d'Consecratioun vun deem nationale Fändel, rout-wäiss-hellblo, elo definitiv an der Verfassung hunn, well ech dann hoffen, dass mer definitiv dat mir heiansdo onerklärt Gejangels a Gestreits vun de leschte Joren téschent dem dräifaarwegen

D'Madamm Simone Beissel (DP)

Simone Beissel. Madamm Beissel, Dir hutt d'Wuert.

(Exclamations)

Une voix. - Très bien!

(Brouhaha)

Mme Simone Beissel (DP). - Merci, Här President, Kolleeginnen a Kolleegen. Och virop vu mir dem Här Rapporteur Mars Di Bartolomeo e ganz grouse Merci fir säin exzellente schrëftlechen a mëndleche Rapport an, wéi de Léon Gloden et scho gesot huet, och fir seng absolutt equilibriert a convivial, awer ganz seriö Manéier, wéi en d'Verfassungskommission, déi jo extreem vill Sitzungen hat, geleet huet an ëmmer versicht huet, e Konsens ze fannen a Froen, déi eist ganz Land uginn an déi een net soll mat parteipoliteschem Kleinkram mat Momenter versichen ze demoléieren.

(M. Fernand Etgen reprend la présidence.)

Här President, haut ass och fir mech en historisches Datum, en historisches Dag, well mer et elo fäerdegbréngen, haut deem zweeten, deem allergréisste Block vun der geplangter Verfassungsrevisioun hei an der Chamber ze debattéieren an och doriwwer ofzestëmmen.

Vu dass de Rapporteur schonn an allen Detailer déi néng Kapitele virgestallt huet an de Léon Gloden och schonn zu ganz ville Punkte Stellung geholl huet, wäert ech mer et erlaben, verschidden Elementer, déi mer awer extreem wichteg schéngen, nach eng kéier ze beliichten an lech verschidden lwwerleungen dozou ze soen.

Dësen Deel vun der Verfassungsrevisioun ass extreem wichteg a vital, well mir hei déi grouss Eckdaten, d'Jalonne vun Lëtzebuerg Land, senger Staatsform, sengem politesche System festhalen an an aller Däitlechkeet beschreiwene.

Duerch des Restructuratioun, duerch des Straffung, duerch dese Reagencement vu ganz villen Dispositiounen, déi de Moment an eiser aktueller Verfassung queesch duerch déi ganz Verfassung verstreet sinn, bréinge mir

Déi Punkte vun de Kapitelen, wann ech bei déi kommen ... Virdu wollt ech just nach op e puer, wat een op Lëtzebuerg Englesch da „core messages“ nennt, zréckkommen. Dat ass nämlich einfach dat Allerwichtigst vun eisem ganze System.

D'parlamentaresch Demokratie gëtt als politesche Regime vu Lëtzebuerg confirméiert ënnert der Form vun enger constitutioneller Monarchie, an dat, fir dass wierklech all Mënsch, awer all Mënsch heibannen an dobaussen dat versteet an definitiv unhëlt.

De Rechtsstaat, dat heescht, dass all Autoritéit, all Institutioun, all Mënsch, déi sech hei um Lëtzebuerg Territoire beweegen, sech der Reegel, der Rechtsnorm verflüchten, gëtt nach eng kéier explizitt festgehalten.

Quitte dass Recht a Gesetz Virrang hunn, ass ons Demokratie, wéi dat glécklecherweis och a ville Länner ronderëm de Fall ass, op Mënscherechter opgebaut.

D'Souveränitéit läit bei der Natioun, dat heescht bei eis alleguerten. Och dat muss gesot an ëmmer erëm widerholl ginn. An dat ass schonn 1848 en Thema gewiescht, wéi mer déi éischt grouss liberal Verfassung kritt hunn, wou déi dräi Pouvoiren agesat gi sinn an deemools de Grand-Duc schonn aus der politescher Responsabilitéit erausgeholl ginn ass an op e Piedestal gestallt ginn ass mat speziellem Schutz. Du war schonn d'Souveränitéit, déi bei der Natioun läit, en Thema.

Leider ass 1856 duerch de Wëllem den Dréttel vun Oranien-Nassau, deem de geschwuerene Feind vu Lëtzebuerg war, erëm eng kéier d'Souveränitéit vun der Natioun verschwonnen. Si ass duerno, haaptsächlech 1919, Dir wësst, do waren extreem bewegten Zäiten hei zu Lëtzebuerg, offiziell an där grousser Verfassungsrevisioun vun 1919, definitiv consacréiert ginn.

Dann och eng ganz wichteg Ausso, de Rapporteur an de Léon Gloden hunn drop insistéiert an ech wëll et nach eng kéier soen: D'Adhessioun vu Lëtzebuerg zu dem europäesche Prozess gëtt hei erëm feierlech festgehalten. Erënnere mer eis drun, dass

schriwwen ginn, well Dir erënnert lech vlächicht, dass 1954 d'Communauté européenne de défense gepläzt ass, awer net 1955, Dank dem belschen Ausseminister Paul-Henri Spaak an dem italieeneschen Ausseminister Altiero Spinelli (veuillez lire: Alcide de Gasperi), déi de Courage haten, zu Messina déi grouss Konferenz ze maachen a se erëm all erbäzetrömmen, se aus hirem Motzeck erauszehuelen. Dofir krute mer dat. An den 49bis huet den Term vun „temporaire“ just dran, well net sécher war, ob net erëm en Echec géif komme wéi 1954. An dofir ass dat esou stoe bliwwen, Här Kartheiser.

Et wär gutt, wann Der ... Dir sidd jo gutt an der Geschicht. Et wär gutt, wann Der mat Momenter déi ganz Realitéite vun deemools géift ganz genau kucken an da géift Der den Term vun „temporaire“ och net elo erëm an engem falsche Kontext verdréien an hei mat Momenter duerch esou Aussoen, déi Der maacht, Duerjerneen a Zizanie streeën.

Plusieurs voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - Déi x-te Relecture vun dem Text, déi bréngt eis mat, dass d'Funktiounen an d'Rechter an d'Flichte vun all onsen Institutiounen ënnert der Egide vum Groussherzog hei erëm eng kéier ganz gefestegt ginn. Mir erneieren eise feste Lien d'alléance zum Grand-Duc, zu der Monarchie constitutionnelle an ipso facto zu der Dynastie vun Haus Nassau-Weilburg.

D'Regierung an d'Chamber ginn an hiren Attributiounen als politesche Decideuren ënner demokratescher Kontroll hei an d'Realitéite vun 21. Joerhonnert erageféiert.

Nach e puer Wuert zum Sozialdialog, dee mir ganz besonnesch um Häerz läit: Ech begrëssen et mat Freed, dass de Sozialdialog fir d'alleréischte elo hei Verfassungsrang kritt an engem Land, wat scho säit laange Joren duerch seng sozialpolitesche Realitéiten de Sozialdialog ëmmer gefërdert huet.

An der éischter Verfassungsrevisioun nom Zweeten Weltkrich 1948 sinn d'Recht op Aarbecht, mee haaptsächlech déi gewerkschaftlech Fräiheeten

Nationalfändel an dem Fändel vum Roude Léiw kënnen begrüewen.

Tatsächlech, an et war mir net ëmmer bewosst, mee elo hunn ech dat emol alles nogesicht: Dat Gestreits ass u sech net fondéiert gewiescht, well mir hunn e Gesetz vum 23. Juni 1972 iwwert d'Emblèmes nationaux an do steet ganz kloer dran an dem Artikel 3, dass den Drapeau national luxembourgeois den draifaraarwegen ass; rout, wäiss a blo. Duerno koum nach e Reglement vum 1993, wat souguer d'technesch Date vun de Faarwe ganz genau determinéiert huet. Dir wésst, dass een heiandsdo mat dem holländesche Fändel, deen déi méi donkel blo Faarf huet, e bëssen duerjerneen ass. Mir hunn déi schéin hellblo Faarf. Dat emol zu eisem Nationalfändel. Am Artikel hannendrun, am Artikel 4 vum deem Gesetz, do steet ganz kloer, dass de Fändel mam Roude Léiw exklusiv reservéiert ass der Schëfffaart, also fir d'Pavillons maritimes, an och der Aviatioun. An, wéi gesot, a Reglementer vum 1993 sinn d'Faarwen nach preziséiert ginn.

Déi Fändelen - an dat ass jo eppes, wat ech mer dann hei erlaben, fir d'Belustigung vun eis all - besti jo awer net eréischt säit 1972, och wa se do an de Gesetzer consacréiert ginn. Et geet een dervun aus, dass de rout-wäiss-blo Fändel schonn den 12. Juni 1845 fir Lëtzebuerg festgesat ginn ass, no der Belscher Revolutioun. De Roude Léiw - do gëtt et dann nach méi spannend - ass d'Hausflagg gewiescht vum belschen Herzogtum vum Limburg an do war den Henri de Fénéne, e Fils vun onser Prinzessin Ermesinde, Herzog (veullez lire: De Roude Léiw - do gëtt et dann nach méi spannend - ass d'Hausflagg gewiescht vum Herzogtum vum Limburg an do war de Walram de Véierten, Mann vun onser Gräfin Ermesinde, Herzog). Mee 1286 (veullez lire: 1288) huet den Duc vum Brabant Limburg ageholt a besigt an dee Moment huet deen och de Roude Léiw als Hausflagg natierlech matgeierft. An ech kann lech soen, an de leschte Joren, an ech sinn heiandsdo och zu Bréssel drop ugesprach ginn, war et ee Moment net verwinnelech, dass deen een oder deen anere belschen Deputéierte rosen op der Tribün vum Parlament zu Bréssel sech lauthals geiergert huet a behaupt huet, Lëtzebuerg hätt der Belsch de Roude Léiw geschuppt. Fir lech ze soen ..., dann hu mer dat elo emol gekläert, wat wat ass. An nimmme rout-wäiss-blo ass dee Fändel, deen als Nationalfändel gëllt. Déi aner sinn also nimmme fir d'Aviatioun a fir d'Schëfffaart.

Zu der Nationalhymn: Dir wésst, si ass 1839 hei kreéiert ginn (veullez lire: si ass 1864 vum Jean-Antoine Zinnen komponéiert ginn op en Text vum Michel Lentz vum 1859). 1839 war en immens wichtige Moment (veullez lire: 1839, 25 Joer méi fréi, war en immens wichtige Moment an eiser Geschicht), wou d'Onofhängegkeet vum Lëtzebuerg feierlech dekreéiert ginn ass, mee leider net vu laanger Dauer, well duerno koumen erëm aner Onstémegkeeten. Mee déi ass awer dee Moment consacréiert ginn.

Den Text vum Michel Lentz an déi schéi Melodie vum Jean-Antoine Zinnen sinn an d'Gesetz opgeholl ginn och vum 27. Juli 1993, wou, wann een dat kuckt, souguer déi éischt an déi véiert Stroph mam ganzen Text an der Melodie festgehale gi sinn, dass een nimmme näscht kann dorun änneren oder à la limite och nach klauen. An ech kann lech soen, sou wéi Dir ..., mir hunn alleguerste scho vill Nationalhymnen héieren, mee ech muss nach ëmmer soen, et ass vläicht eng Saach vum Häerz, dass eis Lëtzebuerg Nationalhymn mir nach ëmmer eng vun deenen allerschénste schéngt, déi ech schonn a mengem Liewen héieren hunn.

Plusieurs voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - Zum Artikel 5 - Lëtzebuerg an der europäescher Integreatioun: D'Vefassungsrevisioun vum 1956 ass haaptsächlech gemaach ginn, fir dass Lëtzebuerg ee vun de Grënnungsmembere vun der deemoleger EWG, haiteger EU, kéint sinn. An an eiser Verfassung vun haut, an dat hunn ech virdu gesot, ass nach ëmmer dee berühmten Artikel 49bis, deen nach ëmmer derbäigesat ginn ass, deen awer deemools ..., an dat war e ganz grouss Schrëtt an et sinn immens Streidereie gewiescht, well deen Artikel 49, deen erlaabt et - an Dir musst lech virstellen, et war kuerz nom Krich an all Mënsch huet op sengen nationale Souveränitéit campéiert - de Pouvoirs législatif, exécutif et judiciaire, een Deel vun hiren hoheitlechen Attributiounen duerch Traité un international rechtsméisseg Institutitiounen ofzeginn. Deen Artikel ass d'Basis vun eiser ganzer Adhesioun zu Europa an ass natierlech duerch ganz vill Traitéé confirméiert ginn. Mir hunn also zënter 65 Joer ëmmer hei zu Lëtzebuerg trei zu Europa gestanen an all Efforte gemaach, fir déi europäesch Integreatioun weiderzedreihen.

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - Et ass schonn e bëssen erstaunlech, dass een dann op eemol vun ADR-Vertrieder an de Medien héiert, dass duerch de Fakt, dass op eemol den „temporaire“ ... - mee ech ginn net méi drop zréck, well ech hu virdu versicht, den ADR-Kollegen dat ze erklären -, den „temporaire“, dat géif eis Perte vu Souveränitéit bedeuten, mir géifen eis schwächen a mir wäire souguer op engem Wee zum Federalstaat.

(Brouhaha)

Dat ass absolutt net richtig!

Lëtzebuerg ass a bleibt en État unitaire an e festen Nationalstaat. Een Deel vun den hoheitleche Pouvoiren ass 1957 eriwergaangen an d'europäesch Gebilde a gëtt säithier esou gutt vu Lëtzebuerg wéi vun där Sait soignéiert.

Mir sinn an engem System polito-juridique - an dat wëll ech de Kollege vun der ADR och soen - moniste. Dat heescht, dass mer, säit mer an der Europäescher Unionsinn, d'Superioritéit vun der internationale Reegelerwierker an doduerch europäesch Reegelerwierker vis-à-vis vun der Lëtzebuergescher Verfassung an de Lëtzebuergescher Gesetzer akzeptéieren. Dat, fir lech ze soen ... An näscht Richtung Federalstaat, dat ass eng Perversioun vun der Realitéit!

Mir hunn am rezentsten Traité, dat ass den Traité vu Lissabon, erëm eng Kéier eis Verbonnenheet mat Europa festgeluecht. An ech ginn dervun aus, dass och heibanne jiddefalls d'DP-Vertrieder, mee och de Gros vun dëser Chamber kee Problem huet, fir sech voll zu Europa hei ze bekennen.

Plusieurs voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - Här President, zu der Stad Lëtzebuerg, ganz kuerz: Ech freee mech natierlech, dass d'Etat Lëtzebuerg, déi zwar schonn an eisem Text drastoung, wou se awer nimmme drastoung als Siège vum Gouvernement, elo erëm eng Kéier nach u Bedeutung gewënn, well mer et elo erweidert hunn a soen, dass all constitutionnel Institutitiounen an der Stad festgeluecht sinn. An dat ass fir d'Etat Lëtzebuerg als Fleuron net nimmme hei vum Land, mee vun der Groussregioun eng wichtige Bedeutung, déi hir nimmme kann zegutt kommen.

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - Elo zum Kapitel 3: dem Grand-Duc seng Fon-

ction an d'constitutionnel Monarchie. Et muss een ervirhiewen, dass hei, an dat ass ganz wichteg an de Rapporter Mars Di Bartolomeo huet et schonn extra ënnerstrach, e ganz Kapitel - e ganz Kapitel! - dem Grand-Duc an der Monarchie constitutionnelle gewidmet ass, dass mer regruppéiert hunn, fir eebe just Kohäsioun eranzebréngen, an doduerch, an dat wëll ech och de Kollege vun der ADR soen, contrairement zu hirer Usiicht déi ganz Institutitioun „Grand-Duc“ an och eis Monarchie constitutionnelle maassgeblech gekläert a gestärkt hunn.

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - D'Zil vun dësem Kapitel ass et, fir d'Fonction de Realitéit vun dem 21. Joerhonnt unzepassen. Hei e puer Point-forten, fir dass et ganz kloer ass, dass, wéi gesot, de Grand-Duc net geschwächt gëtt.

De Grand-Duc ass a bleibt de Staatschef. Seng Persoun ass inviolable. Dat ass scho gesot gi vu menge Virriedner. Heiansdo schwätzt ee vun „Immunitéit“, mee d'Inviolabilité ass extreem staark, well dat heescht, dass de Grand-Duc total irresponsabel ass, sougutt um Niveau pénal wéi civil wéi natierlech och politique, well all politesch Responsabilitéit vu sengen Decisiounen vun der Regierung gedroe gëtt. An dat steet schonn an der Verfassung vum 1868.

Zweetens: De Grand-Duc kann als Staatschef Traitéé ënnerschreien an opléisen.

Drëttens: Als Deel vum Exécutif kann hien all déi néideg Mesuren huelen, fir d'Exekutioun vun de Gesetzer ze erméiglechen. Dat ass säi klassesch Pouvoir réglementaire.

Véiertens: Doniewent kritt hien awer an enger Situation de crise, an dat ass och schonn och vum Mars Di Bartolomeo extra ënnerstrach ginn, an neien Artikel 36, haitegen Artikel 32 (4), e staarke Pouvoir réglementaire originale oder autonome, wann den État de crise deklaréiert ass. Fréier huet een dat „ordonnance royale grand-ducale“ genannt. Mir wëssen awer, dass dat am neie System nimmme wärend zéng Deeg gutt ass, well wann dat sollt iwwer zéng Deeg goen, muss jo d'Chamber intervenéieren, fir d'Delaie vun dem État de crise ze verlängerer. Also e staarke Pouvoir wierklech hei

vun dem Grand-Duc.

An dem Artikel 33 (3) steet jo och dran, dass de Grand-Duc ka Reglementer huelle fir d'Exekutioun vun den Actes juridiques vun der Union européenne.

Une voix. - Très bien!

Mme Simone Beissel (DP). - Ech muss dann awer soen, dass dat haut schonn esou ass. An do hunn ech och Schwierigkeete mat deenen Aussoe vun der ADR, déi do eppes gesicht hunn, wat manifestement net besteet.

Zum Rappel: De Groussdeel vun den europäesche Reegelerwierker, déi mir hei erakréien, déi kréie mer fir d'éischt emol duerch Traitéé eran. Do gi jo d'Grondreegele gemaach. Dann duerno ginn déi grouss Decisiounen, déi um Niveau vum Europäesche Conseil geholl ginn, iwwert d'Direktive geholl. D'Direktive sinn déi grouss Richtlinnen an déi muss bal exklusiv ëmmer iwwert d'national Parlämenter an den Ordre juridique interne erageholt ginn. An nimmme wann Deelpunkte vun den Direktive muss preziséiert ginn, da spillt de Pouvoir réglementaire an dee Moment spillt och den normale Pouvoir réglementaire vum Grand-Duc. Dat ass also näscht Neies. Dat besteet elo an dat gëtt och elo schonn esou gehandhaabt.

Dann hu mer déi drëtt Kategorie, dat sinn d'Règlements communautaires. Dir wésst, dat sinn déi, déi mer mat Momenter am meeschte fäerten, well déi sinn d'application immédiate an alleguerten de Memberstaate vun der EU. Do kann och de Grand-Duc intervenéieren op Deelpunkten, awer nimmme wann d'Reglement selwer et erlaabt. Also dat, wat de Grand-Duc hei als Pouvoiren huet, besteet elo an do erfanne mer wierklech d'Rad net nei. Dat hu mer elo just regruppéiert a geschriwwen, dass dat ganz kloer ass, dass de Grand-Duc dat ka maachen.

Da behält de Grand-Duc, an dovun hu mer hei net geschwat, seng Ur-Pouvoirs-régaliens - dat kënnt vu „regalis“ -, et kéint een och soe „pouvoirs royaux“, déi en als Staatschef huet. Dee wichtigsten dovun, dat ass den Droit de grâce. Dir wésst, dat ass d'Méiglechkeet, fir eebe Strofe ganz oder deelweis erofzesetzen oder souguer ëmzewandelen an aner. Dat ass e ganz wichtige. Dann derniewent kann en Titelen attribuieren, awer oui dass reell Privileegien doru

gekoppelt sinn. An dann eppes, wat d'Lëtzebuerg natierlech ganz gären hu scho säit laange Joren, dat ass, dass e kann Ordres civiles et militaires verdeelen, déi sougenannte „Gielcher“, déi de Leit jo ëmmer Spaass maachen.

Ech ginn net an oder net méi an op de Fait, dass de Grand-Duc de Kommandant vun der Arméi ënnert der Responsabilitéit vun der Regierung ass. Et ass genügend dovun geschwat ginn.

D'„déclaration de guerre“, dat ass awer wichtige, gouf jo ëmgeännert zu der „intervention“ vun de „forces armées“. Dat ass och der Realitéit ugepasst, well Dir wésst, dass eis Meedercher an eis Jongen, wa se an de Bausenasaz geschéckt ginn, ganz oft ganz breet gefächert Attributiounen a Missiounen hunn. A mat der „intervention des forces armées“ wollte mer déi ganz breet gefächert Aktiounen do besser ëmräissen.

Dir wésst, et ass och schonn haut esou, wa Mission à l'étranger ass, dass d'Chamber muss hiren Accord ginn. Well dat sinn Décisions graves, déi muss geholl ginn, well ee muss d'Méiglechkeet hunn, fir alleguerten d'Konsequenzen an d'Gefore vun esou Asätz kënnen genau ze analysieren an och d'Konsequenzen dovun richtig ze belichten.

Klärung kënnt dann och an de Finanzen. Do ginn ech net méi drop an. Et leeft elo iwwert de Budget, deen der Famille grand-ducale zougestane gëtt, an dat gëtt alles iwwer budgetär Reegele geännert.

Dann eng reell Stärkung vun dem Grand-Duc ass, dass him elo eng richtige Administratioun attribuier gëtt, déi d'Personnalité juridique huet. An d'Personnalité juridique erlaabt him, duerch seng Administratioun elo selwer all Zorte vun Akten ze maachen, natierlech ënner enger strukturierter Form.

Zu der Monarchie constitutionnelle: Et sinn e ganze Koup Punkte wéi d'Descendance, d'Vacance du trône an dann - Worst-case-Zenario - Abdication, déi hei elo ganz kloer gekläert ginn. Et ass scho virun hei ugeklongen, verschidder vun deene Punkte sti schonn haut a säit dem 30. September 1783 (veullez lire: 30. Juni 1783) am Pakt vum Haus Nassau. An Dir wésst, de Pakt vum Haus Nassau, dee betrëfft all d'Nassauer. Dat si sou-

D'Gemeng vun der Stad Lëtzebuerg um Knuedler

gutt d'Oranien-Nassauer, dat heeschd d'holländesch Kinneksfamill, wéi awer och d'Bourbon-Parmé vu Spuenien. An do si ganz schwéierfällg Prozedure virgesinn, wann iergendepes geschitt. An dofir ass gesot ginn, well och de Gros oder, ech géif soen, quasi d'Totalitéit vun de Leit hei zu Lëtzebuerg a souguer an der Chamber iwwerhaapt net méi wëssen, wat an deem Pakt vum Haus Nassau steet, dass eebe kloer déi bestëmmt Dispositionen aus dem Pakt géifen an déi nei Verfassung erakommen, dass do keng Interpretationsdifferenze méi kënnen virkommen.

De Fazit vun dësem Kapitel ass, dass duerch d'Restrukturatioun de Statut an d'Fonctioun vum Grand-Duc ganz genau beschriwwen ginn an a mengem Ae ganz gestärkt ginn, well se mat Momenter virdu schwammeg waren. Elo sinn all déi Elementer kloer an et ass eent vun de Markenzeche vum Lëtzebuerger System.

D'Fonctioun vum Grand-Duc gëtt zwar effektiv - an dat ass awer och d'Realitéit vun haut - méi symbolesch a méi protokollaresch, mee mir sinn awer nach ganz wäit ewech, Här Kartheiser, vum schweedesche Modell, wat Der iergendwéini an de Medie gesot hutt, well do ass et nümme Protokoll. An ech hunn lech elo hei virdu gesot, dass de Grand-Duc en Deel bleift vum Pouvoir exécutif, och wa säi Pouvoir nümme formell ass. Mee säi Pouvoir formel ass indispensable, soss halen d'Legislatiounen d'Strooss net. An dofir kann een et guer net mam schweedesche Modell hei vergläichen, wou et wierklech nümme nach Symbolik a Protokoll ass.

Zu der Regierung: Ech mengen, d'Regierung gëtt hei an deem System gestärkt, der Réalitéit vum Land ugepasst. Si kritt emol ganz genau gesot, wat se mécht. Virdu am Artikel 76 steet just, dass eng Regierung ka vum Grand-Duc agesat ginn, déi muss dräi Memberen hunn, Punkt. Elo gëtt emol gesot, dass d'Regierung d'Politique générale hei an deem Land leet, souguer wa se an d'Situatioun géif kommen, wou se démissionnaire wär. Si kritt elo emol endlech d'Realitéit vun hirem Pouvoir exécutif zougenschriwwen. Well wann een déi haiteg Verfassung liest, do steet nach dran, dass eis Regierung hire Pouvoir exécutif nümme dierf ënnert der Autoritéit vum Grand-Duc ausüben, an dat ass jo absolut net méi reell esou.

D'Regierung, wat och nei ass, organisiert sech selwer. Et ass virdu gesot ginn, de Premierminister gëtt „primus inter pares“ an e gëtt verstärkt a secondéiert vun de Vizepremierministere, Ministeren a Ministres délégués.

Wéi an all moderner Démocratie parlementaire ass d'Regierung natierlech responsabel virum Parlament. Si kritt awer d'Méiglechkeet ..., an dat ass ganz interessant, well mir hate jo schon d'Motion de censure als eng vun de Méiglechkeete vum Parlament, mee elo gëtt de Spiiss u sech emgedréit, well d'Regierung kritt elo d'Méiglechkeet, fir de Bols vun der Chamber ze fillen, notament wa se am Ufank am Amt ass, a fir eeben d'Verauensfro ze stellen. An dat ass eng ganz demokratesch Prozedur, wou direkt kann Hand an Hand zwëschen Regierung a Chamber geschafft ginn. An dat steet wierklech eiser moderner Demokratie ganz gutt zu Gesicht.

Wat nei ass, dat ass och nach, dass de Parquet elo kann d'Membere vun der Regierung ukloen. Virdu war dat nümme d'Chamber. An Dir kënnst lech virstellen, dofir ass et historesch ni zu enger Uklo komm, well et ass ni eppes ginn duerch d'Majoritéitsverhältnissen an der Chamber. Elo kann de Parquet, also de Ministère public, d'Membere

vun der Regierung ukloen, dat heeschd d'Action publique declenchéieren.

Dann nach eng duebel Präzisioun zu de Relatiounen zwëschen dem Grand-Duc an der Regierung. Am Artikel 77 gëtt festgehalen, dass de Grand-Duc de Premierminister an déi aner Membere vun der Regierung nominéiert an awer och en Enn vun hire Fonctiounen setzt. Dat gëtt also am neien Text bäibehalen.

Quitte dass mer wëssen, dass dëse Pouvoir de nomination respektiv „de mettre fin aux fonctions gouvernementales“ e Pouvoir formel ass, huet sech awer d'Fro gestallt, wéi mer den Text erëm iwwerlies hunn, wéi et ass am Virfeld vun deenen Nominatiounen an no de Wale mat eiser aler Tradition, déi dora besteet, jee nodeem, wat bei de Walen erakomm ass, fir d'éischt en Informateur an duerno e Formateur ze nennen, deen normalerweise no eisem System den nächste Premierminister ass. Ech muss lech soen, déi ganz Prozedur, wat eischt eng Tradition ass oder praktesch schon e Ritual, steet hei zu Lëtzebuerg a kengem Text. Et muss een natierlech elo kucken, vu dass se a kengem Text steet an dass dat u sech esou en Gentlemen's agreement war zwëschen eeben dem Grand-Duc an der Politik, dass ee sech no Bedarf muss iwwerleeën, ob ee se bäibehält oder och net.

Am neien Artikel 81 determinéiert d'Regierung dann hir Organisatioun an hirt Fonctionnement duerch e Règlement interne. Dat ass jo och normal. Mee wat awer do spannend ass, do steet awer direkt herno hannerendrun, dass dee Règlement interne vun der Regierung muss duerch Arrêté grand-ducal, vum Grand-Duc also, bekräftegt ginn. Do ass also de Grand-Duc erëm eng Kéier am Asaz.

Alles an allem ass den Text equilibriert, setzt d'Regierung an hirt richteg Licht, setzt hir Modalitéiten, hir Marge de manoeuvre an hir Limiten, déi duerch d'Demokratie festgehale sinn, ganz genau fest.

Op déi generell Administratioun ginn ech net weider an, och net op d'Forces publiques, d'Finanzen, d'Communautés religieuses. Ech mengen, meng Virriedner hunn dat genuch beliicht.

Elo nach just e puer Remarken zu de Gemengen: Ech freeë mech grade-sou wéi mäi Virriedner Léon Gloden, dass mer elo do virkommen. Well Dir wësst vläicht: 1979 ass d'Autonomie communale festgesat ginn an der Verfassung. Mee duerno huet ee ganz oft vu Gemengesäit héieren: „Et ass jo alles schéin a gutt, dass mer Autonomie communale an den Texter hunn, mee wa mer keng Ressourcë kréien, da kréie mer nient eise Mission-obligatoires, déi jo festgesat ginn, eis Missions facultatives, déi nümme méiglech sinn, wa mer Geld hunn, iwwerhaapt net realiséiert, also keng gross Objektiver.“ Duerfir ass et extreem wichteg, dass elo d'Méiglechkeet hei festgesat gëtt, dass d'Gemengen d'Recht hunn, déi néideg Ressourcen zur Verfügung gestallt ze kréien, fir dass se eebe just kënnen an de Limitte vum Gesetz déi Missiounen, déi se politesch wëllen duerchzéien am Interesse vun hire Bierger, endlech maachen.

Dann nach zu den Établissements publics e puer Wieder: Dir wësst, mir hunn der ongeféier 55 de Moment. Si hunn d'Personnalité juridique. Déi staatlech fonctionéiere jo och ënnert der Tutelle an der Surveillance vun, wéi gesot, dem Staat. Mee heiansdo, wann Der se genau analyséiert, mengen ech, sidd Der d'accord mat mer, dass verschiddeener e bësse sui generis fonctionéieren, vu dass mer keng richteg Base légale hunn. Dofir ass dat gutt, dass dat hei gekläert gëtt.

Dat selwecht bei de Chambres professionnelles, wou ech scho gesot hunn, dass ech mech freeën, dass se e Verfassungsrang kréien, an och d'Organes représentatifs vun de fräie Beruffer, vun de Professions libérales. A wat ganz wichteg ass an eng absolute Neierung, dat ass, dass déi dräi Sorten - Etablissements, Chambres professionnelles an d'Organer vun de fräie Beruffer - d'Recht kréien, an de Limitte vum Gesetz eege Reglementer ze huelen. Dat ass ee ganz staarkt Zeechen!

Här President, Kolleeginnen a Kolleegen, ech sinn elo um Enn mat dësem Survol vun eisem zweete grouesse Block, wou ech mech freeën, dass deen haut zur Debatt steet. D'DP-Fraktioun huet akribesch all Artikel analyséiert a wierklech och diskutéiert. An dofir bréngen ech hei a voller Iwwerzeugung an am Numm vun der ganzer Ekipp vun der DP-Fraktioun den Accord vu menger Fraktioun. An ech soen lech Merci fir d'Nolauschteren.

Plusieurs voix.- Très bien!

M. Fernand Etgen, Président.- Merci villmools, Madamm Beissel. An den Här Kartheiser freet d'Wuert fir Fait personnel a kritt d'Wuert och. Här Kartheiser, wannechgelift.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Villmools merci, Här President. Ech sinn effektiv hei e puermol nominativ ugeschwat ginn.

Ech wëll vläicht eng allgemeng Bemierkung fir d'éischt maachen, dat ass, dass ech heiansdo bedauern, wann ech de Kolleegen nolauschteren, wéi d'Tonalitéit vun der Diskussioun ass

Une voix.- O!

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Ech wëll virum allem hei soen, dass ech bedauern, wéi d'CSV zum Deel argumentéiert huet mat Vergläicher, déi engersäits lächerlech an anersäits irresponsabel sinn, fir praktesch e Vergleich mat 1933 ze maachen, wann een en enger Broschür schreift: „Wiert lech!“ Wou si mer? Wou hält dat op mat lächerlechen, iwwerzunnene, irrealisteschen Naziverglächer?

(Interruption)

Ech mengen ...

M. Léon Gloden (CSV).- Dat musst Der lech selwer froen.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Ech mengen, wat mer elo hei wëllen, op dee Punkt ..., well d'Madamm Beissel huet mech zwar ugeschwat, si huet mech och kritiséiert, mee weinstens an enger Form, déi awer engem geflegten Dialog nach entsprécht. An dofir soen ech hir Merci!

Si huet gesot, ech géif Zizanie hei wëlle verbreden. Ech weisen dat natierlech zrëck. Et ass nämlech och esou: Wësst Der, Madamm Beissel, deen Artikel, deen Dir hei zitéiert, den Artikel 5, deen hutt Der net komplett beschriwwen, well et geet net nümme ëm déi Europäesch Unioun. Ech liesen lech e vir, dee Paragraf, ëm deen et geet, den Artikel 5: «L'exercice de pouvoirs de l'État peut être transféré à l'Union européenne et à des institutions internationales ...

(Interruptions diverses)

Une voix.- Haalt Dir schonn Àr Ried?

M. Fernand Kartheiser (ADR).- ... par une loi ...»

Wou ass de Problem?

(Interruptions diverses)

Fait personnel. Ma ech kommen drop.

(Coups de cloche de la présidence)

Ech komme jo drop. Hei si mir Saachen ënnerstallt ginn an ech äntwieren dorobber. Dat ass hei am Règlement virgesinn.

(Brouhaha général)

Ech liesen elo der Madamm Beissel vir an ech soen lech, firwat ...

(Interruptions)

... dat falsch ass, fir mir dat hei ze ënnerstellen.

M. Fernand Etgen, Président.- Dat ass Fait personnel ...

M. Fernand Kartheiser (ADR).- «L'exercice de pouvoirs de l'État peut être transféré à l'Union européenne et à des institutions internationales par une loi adoptée dans les conditions de l'article 113.» Dir hutt mir ënnerstallt, Madamm Beissel, dass ech hei praktesch géint d'Europäesch Unioun wär, dass dat net realistesch wär. Dir hutt op den Traité vu Messina verweisen a gesot, ech géif jo d'Geschicht gutt kennen, a mer praktesch ënnerstallt hei, ech wësst also hei meng Geschichte net.

Ech wëll lech just soen, dass dat hei net nümme d'Europäesch Unioun beträff huet, déi Délégation temporaire de droits, mee eng Hellewull vun aneren internationalen Organisatiounen, déi deemools gegrënnt goufen. Do sinn derbäi: d'Institutioune vu Bretton Woods, sécherheetspolitescher wéi d'Westeuropäesch Unioun, d'NATO, d'OECD, Virleeferorganisatiounen an nach vill anerer, déi an där Zäit gegrënnt goufen a wou mer ëmmer virun där selwechter Situatioun stoungen: Maache mer dat? Wou féiert et hin? Délégation temporaire oder définitive? An ech mengen, dat ass eeben dat ganz wichteg, wat een an dëser Diskussioun muss kucken. Et geet net nümme ëm d'Europäesch Unioun.

Eenzelner hu mer hei ...

M. Fernand Etgen, Président.- Här Kartheiser, Dir musst awer geschwënn zum Punkt vum Fait personnel elo kommen.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Jo.

M. Gilles Baum (DP).- Wou ass hei de Fait personnel?

M. Fernand Etgen, Président.- Dir kommt ëmmer méi wäit dervun ewech.

M. Gilles Baum (DP).- Et kann dach awer net sinn, dass Dir hei zwou Rieden haalt de Mëttag!

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Här President, ech wëll lech awer soen, dass de Fait personnel dora besteet, dass ee ka fennef Minutten op déi Virwërf äntwieren, déi ee gemaach kritt, an dass de President vun der Chamber net do ass, ...

M. Fernand Etgen, Président.- Dir sidd elo net méi bei de Virwërf. Dir sidd elo bei enger Erklärung, bei engem Exposé.

M. Fernand Kartheiser (ADR).- Här President, de President vun der Chamber ass net do, fir de Contenu vun deem, wat ech hei soen, ze bewäerten, mee fir einfach dës Prozedur ze leeden, fir mer ze erlaben, op déi Virwërf ze äntwieren, déi hei gemaach goufen.

An ech mengen, och wann hei Leit net zefridde sinn, wat ass dat fir eng Diskussioun, wann een engersäits hei virgeworf kritt, et géif ee Zizanie seméieren, et géif ee seng Geschichte net kennen, a wann een da wëllt äntwieren, da seet de President vun der Chamber: „Et gëtt Zäit, dass Der

ophaalt!“ Ma nee! Loosst mech dach hei schwätzen, wéi et virgesinn ass!

Also, ech géif op jidde Fall emol da soen, also dee Virworf vun der Geschichtskennntnis ..., et geet net nümme ëm d'Europäesch Unioun, et geet ëm eng Hellewull vun Institutioune an et war deemools ganz berechlegt, fir eeben do ze kucken, dass Lëtzebuerg net definitiv seng Rechter ofgëtt. Dat ass eng Virsiichts-moossnam gewiesch. A wéi gesot, et ass net nümme d'Europäesch Unioun.

Et ass mer virgeworf ginn hei, dass mir oder ech géint d'Europäesch Unioun wären. Nee, dass ass net de Fall. Et geet just drëm, wéi eng Ausformung d'Europäesch Unioun soll hunn: als federale Staat oder als en Europa vun den Natiounen.

D'Madamm Beissel huet mech dann nach ugeschwat op déi Problematik vu Symbolik a Protokoll, ob elo de schweedesche Modell géif applizéiert ginn oder net an der neier Verfassung. An Dir hutt gesot, dass dat wär net esou. Gutt, ech huelen dat zur Kenntnis. Ech wëll lech just soen, dass ech a menger Interventioun herno awer wëll duerstellen, dass praktesch alles, wat vu Pouvoire bis elo vum Grand-Duc erfüllt gouf, awer ofgeschaaft gouf. Dat stellen ech lech dann duer, Madamm Beissel, fir dass Der gesitt, dass dee Vergläich, dee mir maachen tëschent awer engem Wee hin zum schweedesche Modell an deem, wat mer bis elo haten, awer justifiéiert ass.

Ech soen lech Merci.

M. Fernand Etgen, Président.- Merci villmools, Här Kartheiser. Den nächste ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Charles Margue. Här Margue, Dir hutt d'Wuert.

(M. Charles Margue ouvre une bouteille d'eau.)

M. Charles Margue (déi gréng).- Wéi maache se dat op der Musel?

Une voix.- D'Waasser vum Liewen.

M. Charles Margue (déi gréng).- Ech hätt léiwer Wäiwaasser.

(Hilarité)

Här President, léif Kolleeginnen a Kolleegen, „haut ass e gudden Dag fir eis Institutioune hei am Land, e gudden Dag, wou mer eise Staat a speziell eise Rechtsstaat op méi stabill Féiss stellen.“ Dës ware meng Ufangswieder den 20. Oktober, wéi mer den éischte Vott iwwert d'Justizkapitel gemaach hunn. Mee haut ass e weidere gudden Dag fir eis Institutioune, eise Rechtsstaat an eis Demokratie, well mer hinne mat dësem zweete Volet vun der Verfassungsrevisioun eng nach méi stabill Basis ginn, kloer Reegelen, wéi d'Institutioune zesummen, awer onofhängeg fonctionéieren, ouni ongesond Vermesung oder rechtlech Onsécherheet.

Wa mer eng politesch Kris hu wéi 2013 zum Beispill, et ass schon ernimmt ginn, da gëtt mat dësem Text elo kloer festgeluecht, dass souwuel d'Chamber wéi d'Regierung geschäftsféierend weider am Amt bleiwen, fonctionéieren, bis eng nei Chamber gewielt ass an et zu enger neier Regierungsbildung kënnst. Et wäert deemno, wa mer dat hei unhuelen, kee Vide institutionnel méi kënnen ginn, wéi et aktuell nach virum Neiwalen de Fall ass oder deemools war.

De Rapportier Mars Di Bartolomeo huet a sengem Rapport déi weesentlech Punkte vun dëser Proposition de révision ervirgehewen. Villmools merci him - ech schlësse mech meng Virriedner un - fir dësse gudd schrëftlechen a mëndlechen Rapport, wéi gewinnt seng Handschrëft, awer och de

Rapport vun der kollektiver Aarbecht vun der Institutionskommissioun an deene jeeeweilegen Zesummesetzungen, wéi se vu menge Virriedner schonn opgelécht gi sinn. Mir wäerte weider an där Kollegialitéit schaffen. Ech mengen, dorunner besteet keen Zweifel.

Op der Pressekonferenz op Chamber TV hat ech schonns d'Geleeënheet ze soen, dass déi fënnf éischt Artikelen fir eis Gréng weesentlech sinn.

D'Artikelen 4, d'Symboler, a 5, Europa, sinn nei. Bis dato hu mer déi Punkten, d'Simone Beissel huet et elo grad gesot, net ugeschwat, wat am Fong verwonnerlech ass an net Usus ass. Dofir ass dat elo kee falschen oder falsch verstanenen Nationalismus, mee quasi eng Selbstverständlechkeet, eng Hausaufgab, déi mer nohuelen.

Mee firwat ass et wichteg? Ech erläären dat kuerz. Dës fënnf Artikelen sinn a sech eng Visittkaart vum Land. Dës fënnf Artikelen soen am Resümee, wéi Lëtzebuerg fonctionéiert. Déi fënnf Artikelen stinn op der éischter Säit. All Awunner soll sech deene Punkten ëmmer erëm bewusst sinn. A jiddwereen, deen op Lëtzebuerg kënnt, ka sech an e puer Minuten an éischt Bild vum Land maachen, wat jo elo net heescht, dass en a fënnf Minuten och alles kloer gesäit. Nee, dofir ass Lëtzebuerg vill ze vill komplex, villschichteg a spezifesch, eemoleg, wéi et och scho gesot ginn ass.

M. Charles Margue (déi gréng). - D'Parlament diskutéiert iwwert d'Gesetz am Zesummespill mat der Exekutiv a mam Staatsrot. D'Beruffskummeren - d'Simone Beissel ass op de Sozialdialog laang agaan - , déi mer mat dësem Text haut och an der Verfassung verankeren, sinn opgefuerdert, d'Gesetzesprojete ze aviséieren, grad wéi och vill aner Instanzen dat maachen. Ënner anere duerch déi sëllegen Avise kommen d'Gesetzesprojete quasi ëmmer anescht eraus aus der Chamber, wéi se eragin.

Dat Wichtigst an dësem Artikel ass d'Festschreiwung vun der Prinzippe vum Rechtsstaat a vum Respekt vun de Mënscherechter. Mir bekennen eis mam haitege Reformtext elo ausdrécklech an eiser Verfassung zum Rechtsstaat an zu de Mënscherechter. Op dëser Grondlag heescht dat, dass all eis Gesetzger gepréift ginn.

D'Mënscherechter sinn universell Rechter, gëllen also iwwerall. De Moment ginn d'Mënscherechter vill mat Féiss getrëppelt an ech muss feststellen, si ginn ëmmer méi mat Féiss getrëppelt an der Welt. D'Mënscherechter gehieren deemno elo ausdrécklech, explizitt duerch d'Verankeering an eiser Verfassung zu eisem Referenzkader a verflachten eis heibannen a jiddwereen hei am Land.

Jo, loosse mer et kloer soen: Och hei am Land kënnt et zu Mënsche-

chen u jiddereen, deen hei am Land leeft a schafft, sech bewusst ze sinn, dass säi Géigeniwwer net onbedéngt déi selwecht Mammesprooch huet wéi hie selwer. Déi ènnerschiddlech Sproochekompetenzen daerfe fir den Einzelnen net zu Nodeeler féieren an Ongerechtegkeete verdéieren.

Wa mer haut vun „Natioun“ schwätzen, dann daerf dat op kee Fall eng figéiert Definitioun vun „Natioun“ sinn, mee eng evolutiv, déi sech à la base och duerch eng Wëllkommenskultur charakteriséiert. Stellt lech emol de Géigendeel vir: Lëtzebuerg als Natioun, déi sech ofgrenzt. Dat ass e Widersprouch a sech selwer!

De véierten Artikel zielt d'Symboler op, déi eist Land duerstellen, et ass scho gesot ginn: d'Nationalhymn, de Wopen, de Fändel an eis Sprooch. Ech fannen dësen Artikel wichteg, well mer a véier Paragrafen all d'Elementer dran hunn, déi weisen, dass déi Symboler zentral Elementer vun eiser Identitéit sinn, awer ouni dass se sollen eis Awunner splécken oder ausgrenzen. Jo, Lëtzebuerg ass net e-

chen u jiddereen, deen hei am Land leeft a schafft, sech bewusst ze sinn, dass säi Géigeniwwer net onbedéngt déi selwecht Mammesprooch huet wéi hie selwer. Déi ènnerschiddlech Sproochekompetenzen daerfe fir den Einzelnen net zu Nodeeler féieren an Ongerechtegkeete verdéieren.

Déi sproochlech Situatioun zu Lëtzebuerg ass eng extreem lieweg Situatioun. Esou wéi d'Lëtzebuergesch selwer sech zemools bei de jonke Generatiounen verännert, esou verännert sech och stänneg dat generell Sproochbild vun eisem Land. Dës iwwerhaus lieweg Sproochesituatioun ass en Ausdrock vun der Diversitéit zu Lëtzebuerg, eng Diversitéit, déi iwwer Joerzéngte lues a lues zougeholl huet an eis Gesellschaft enorm beräichert huet.

Mee natierlech bréngt dat och Erausforderungen a Problemer fir eis Gesellschaft mat sech. Mee eis Lëtzeburger Identitéit ass eng, déi sech och duerch den demografesche Phänomeen vun der Awanderung charakteriséiert, an dat net just a rezenter Zäit, mee zënter dass Lëtzebuerg als Staat existéiert. An eisen Debatten iwwert dat neit Integratiounsgesetz wäerte mer dës Joer nach dorobber ze schwätze kommen.

Da schreiw mer an den Artikel 5 déi europäesch Integratioun an als Bestanddeel vun deem, wat Lëtzebuerg ausmécht. Lëtzebuerg ass viru ronn 100 Joer eng Wirtschaftsunioun mat der Belsch agaan, duerno eng Benelux-Kooperatioun a war viru 70 Joer schliisslech eent vun de sechs Grënnerlänner vun der Europäischer Gemeinschaft fir Kuel a Stol, aus där méttlerweil d'EU ginn ass. An ob et en onofhängegt Lëtzebuerg nach géif ouni d'Europäesch Unioen ginn, dorunner zweifelt esou munchereen - ech als Éischten.

De leschte Méttwoch hat d'Conférence Saint-Yves eng Konferenz organiséiert iwwert d'Pensée juridique vun Pierre Pescatore, dee fir Lëtzebuerg net nëmme bei de Verhandlungen zum Réimesche Vertrag (EWG) dobäi war, mee och schonns nom Krich zu New York dobäi war, wéi d'UNO gegrennt ginn ass.

Dës Jurist, Diplomat, Unisproff a Riichter vum EU-Gerichtshaff war en éiwege Verfechter a kritesche Begleeder vun der europäischer Integratioun, déi hie wärend 18 Joer als Riichter um Europäesche Gerichtshaff begleet - an ech woen ze soen: matgestalt - huet. Hien hat sech a senger jonke Jore vill mat der US-amerikanescher Verfassung auserneegesat. A wéi op der Konferenz gesot gouf vum Koen Lenaerts, dem aktueller President vum EU-Gerichtshaff, deen iwwerengens dem Pierre Pescatore säi Student war, ass de constitutionnelle System an den USA esou, dass téscht deenen eenzelne Staaten an de federalen Autoritéiten en Hin an Hier ass, wou deen een Niveau dat gewénnt, wat deen anere verléiert. Do schwätze mer vun engem System vu Gewënner respektiv Verléierer.

Bei der europäischer Integratioun ass dat net esou, dem Pierre Pescatore no, deen den Droit de l'intégration mat gegrennt huet. Mir schwätzen hei vun engem „fédéralisme coopératif“ respektiv vun der „souveraineté complémentaire“. Mir verléieren also als Land näischt, mir gewanne just.

Fir eis Gréng ass déi europäesch Integratioun och haut nach ëmmer primordial. Just um supranationalen Niveau kënne mer déi grouss global Erausforderungen, wéi déi vun der Transitioun zum Beispill, meeschteren. Zesumme si mer méi staark. An „zesummen“ heescht och net, dass mer eis Spezifitéit oder Identitéit missen oppginn. De Motto „In Vielfalt

geent - Unie dans la diversité - United in diversity“ ass ee vun de Symboler vun der europäischer Integratiounsdemarche. An deem schlësse mer eis haut via den Artikel 5 un. „In Vielfalt geeint“ ass deen Ausdrock, déi Iwwersetzung, déi dee Gedanken am beschten erëmgëtt.

Nodeems ech dës fënnf éischt Artikelen kommentéiert hunn, géif ech mer nach dës Bemierkung erlaben: Mir beschreiw Lëtzebuerg als en oppent, als en dynamesch Land an eiser Verfassung. Oppenheet an Dynamik sinn nieft der Zouverlässegkeet zwou vun deene Charakteristiken, déi am Nation Branding fir Lëtzebuerg festgehale goufen. A méi zouverlässeg gi mer eebefalls mat deem neie Reegelwierk zur Staatsorganisatioun, iwwert dat mer haut eng éischte Kéier wäerten ofstëmmen.

Ech profitéieren vun der Geleeënheet, fir lech e puer Resultater vun der European Values Study an dësem Kontext matzedeelen, déi mer den 13. Januar am Kader vun der Chaire parlementaire virgestallt kruten. D'Interviewe goufen téscht dem Oktober 2020 an dem Januar 2021 gemaach. Et ass wichteg ze wëssen, wéi d'Bevëlkerung zu hiren Institutiounen steet. Ronn zwee Dréttel hu Vertrauen an d'Parlament an an d'Regierung, e guddé Véierel huet keent oder net vill an déi aner hu keng Meenung ausgedréckt.

Beim Justizwieser an der Polizei leie mer jeeeweils bei dräi Véierel: 75% vun de Leit hu Vertrauen an déi Institutiounen oder Instanzen, ee Fënnfettel, 20%, huet keen oder weineg Vertrauen, an déi aner Leit hu sech net ausgedréckt.

Dës si gutt Wäerter a weisen eng staark majoritär Zoustëmmung zu eisen Institutiounen. Dat ass e gutt, e wichteg Zeechen. An dat ass nach laang net an all Land esou.

Ech kommen zum Fonctionnement vun der Exekutiv: De Grand-Duc zesumme mat der Regierung si responsabel an et ass d'Regierung, déi d'Staatsgeschäfte am Alldag féiert. De facto ass dat elo schonn esou. Mir halen et elo am Text vun der Verfassung fest.

Et ass schonn ernimmt ginn, de Finanzement vun der Maison du Grand-Duc hu mer schonns gekläert. D'Fro wéi déi vun der Nofolleg vum Grand-Duc, senger Odfankung, der Regence reegle mer och elo an der Verfassung an net méi via de privatrechtleche Familljepakt vun den Nassauer vu 1783. Deen huet 239 Joer um Bockel. Dës si weider Zeeche vun engem transparenten a moderne Rechtsstaat.

D'Chamber bleift mat agebonnen, ëmmer. Si behält doduerch permanent hir Roll als Vollekverriedung. Déi demokratesch Kontroll vun der Chamber ass onënnerbrach. Et entsteet, ech hunn et scho gesot, kee Vide juridique oder keng Vacance du pouvoir méi.

Den neien Artikel 36, also den aktuellen 32 (4), iwwert den État de crise ass dee kruzialen Artikel - et ass scho gesot ginn, mee ech ënnersträichen et nach eng Kéier -, wou de Grand-Duc och an Zukunft muss agräifen, an zwar, ech zitieren: «En cas de crise internationale, de menaces réelles pour les intérêts vitaux de tout ou partie de la population ou de péril imminent résultant d'atteintes graves à la sécurité publique, le Grand-Duc» - nodeems e festgestallt huet, dass mir hei, d'Chamber, net fäeg sinn, kuerzfristeg ze legiferéieren, an deem Fall - «peut prendre en toutes matières des mesures réglementaires.»

Am Fall wou de Grand-Duc am Amt stierft, wou en ofdankt oder aus anere Grënn säin Amt net kann ausüben,

Den Här Charles Margue (déi gréng)

Si sinn also derwärt, nach eng Kéier belicht ze ginn, déi fënnf éischt Artikelen. Eise Grand-Duché ass demokratesch, fräi an onofhängeg an indivisibel. D'Form ass déi vun der Monarchie constitutionnelle. Dat ass déi Staatsform, déi am Fong och duerch d'Geschicht esou erhalte blouf an och an de leschte Jore kaum zur Diskussioun stoung an dofir och quasi vun Ufank un en onkontroversen Deel vun iwwerparteiliches Reformkompromëss téscht de grouss Partei war.

Déi eenzeg rezente Diskussioun huet sech dorëms gedréit, awéifern een am Rescht vun Verfassungstext den Term „Grand-Duc“ duerch de generelle Begrëff vum „Chef d'État“ sollt ersetzen. De Léon Gloden huet gesot, wou et hierkënnt. Dat war keng Suerg oder keng gréisser Suerg fir déi aner Korapporterer a Fraktiounen.

Mee vill méi wichteg ass, dass mer eng parlamentaresch Demokratie sinn, dass mer eis hei an dësem héijen Haus e gesetzleche Kader ginn an déi grouss Reegelen decidéieren, wéi dat Land hei fonctionéiert. Déi lescht annerhalef Joer hu jiddweringem heibannen, an ech hoffen, och e puer Leit dobaussen, dat bewusst gemaach.

Une voix. - Très bien!

rechtsverletzungen. Mir si permanent amgaangen, eisen Arsenal u Gesetzger ze stäerken, zum Beispill am Fall vu Mënschenhandel, wou mer an der Justizkommissioun reegelméisseg déi néideg Instanzen empfänken. Mënschenhandel, Prostitutioun an der Aarbechtswelt, gétt et och zu Lëtzebuerg. Entsprechen eis Institutiounen, eis Infrastrukturen alle Standarde vun de Mënscherechter? Mir kennen d'Äntwert. Mir sinn och amgaangen, eis Ressourcen opzestocken, fir de Mënschenhandel besser ze bekämpfen um Terrain.

All deenen, déi sech zu Lëtzebuerg asetze fir d'Erhalte vun de Mënscherechter an der Welt an zu Lëtzebuerg, ech wëll hei haut vun der Geleeënheet profitéieren, fir hinnen ausdrécklech Merci ze soe fir hir Aarbecht, jiddweringem eenzel, eisen Institutiounen, déi mer dofir geschaaft hunn, de betreffende Verwaltungen an all den Organisatiounen aus der Zivilgesellschaft. Fir keen ze vergiessen, hunn ech elo keng Lëscht hei opgestallt vun de Mënscherechtsverdedeger. Mir brauchen lech elo an ech fäerten, och an Zukunft.

«La souveraineté réside dans la nation.» Iwwert de Begrëff vun der „Natioun“ kann ee vill philosophéieren.

Land mat just enger Sprooch, Lëtzebuerg ass dräisproocheg. Een, deen dat net esou gesäit, huet munches net kapéiert.

D'Primat vun Lëtzebuergesch als Sprooch vum Land hu mer explizitt ageschriwwen. Dat ass gutt a richtig esou. Gläichzäit ginn Däitsch a Franséisch festgehalen an et gétt Stëmme, déi froen: „A wéi ass et da mam Engleschen?“ Englesch gétt ëmmer méi gebraucht, berufflech a privat. Déi engleschsproocheg Communautéit zu Lëtzebuerg ass zënter e puer Joer am zweestellige Prozentberäich. Och hei bei der Sproochefro louch op Basis vun 6030 schonn e Konsens vir an no 2018 gouf zesummen decidéiert, dës Fro net nach eng Kéier opzemaachen. Dat ass da fir eng nächst Reform.

Wichtig ass an eisen Aen ze soen, dass Lëtzebuerg onmëssverständlech e méisproocheg Land ass. Dass dës Méisproochegkeet munchmol fir Kappzerbrieches suert an eisem Alldag, dat ass gewosst - mir haten elo kuerz en Debat hei déi lescht Woch. An d'Zesummeliewen ass doduerch och net ëmmer erlichter. Et ass eng dagdeeglech Erausforderung, déi Opmierksamkeit a géigesäiteg Respekt verlaangt. An deem Sënn erlaben ech mer, en Appell ze maa-

steet elo am neien Artikel 49, dass d'Fonctioun vum Staatschef vun der Regierung kollektiv iwwerholl gëtt; dëst gëllt och natierlech am Fall vun enger Regence - kee Vide, keng Vacance du pouvoir, ech widerhuele mech. D'Stabilitéit vun den Institutionen an doduerch déi vum Land gi gestärkt mat deem Text vun haut.

Wéi am neien Artikel 80 steet, geschitt dat mam Premier als Primus inter pares. Dem Premier seng Roll ass d'Koordinatioun vun der Regierungsaarbecht an hie suergt fir de Maintien de l'unité de l'action gouvernementale. E muss se all zesammenhalen, domadder huet e scho vill Aarbecht. Dësen Artikel ass zwar nei, mee trifft op déi aktuell Praxis zou.

Och nei am Text sinn d'Dispositionen, déi mer am Artikel 82 festhalen an déi eis vläicht méi bekannt sinn aus dem Ausland. Et geet ëm d'Vertrauens- oder d'Mësstrauensfro respektiv d'Motions de confiance oder de censure. An der Praxis ass et och elo schonns esou, dass de Premier no der Regierungsbildung an d'Chamber koom, en huet eng Deklaratioun mam Regierungsprogramm gemaach a krut duerno, zum Beispill den 12. Dezember 2018, d'Vertraue vun der Majoritéit vun der Chamber duerch de Vott vun enger Motioun ausgeschwat. An Zukunft wäert dat ëmmer de Fall sinn, wann e sai Regierungsprogramm virstellt, ob do eng Motioun derbäi kënnt oder net.

Hie kann et awer och, an dat ass dat Neit, an Zukunft allkéiers maachen, wann e Vott vun engem wictege Gesetz usteet oder enger Regierungskonkordat, wou et drëms geet, dass d'Regierung wëllt wëssen, ausdrëcklech wëllt wëssen, ob se op politesch wictege Punkten d'Chamber hannert sech huet oder net, ob et e kloze Jo ass oder e melle Jo.

De Corollaire ass deen, dass op Initiativ vun der Chamber awer och de Mësstrauensvott kann op den Ordre du jour kommen, a mir wäerten déi nächst Deeg an der Institutioonskommissioun kucken, wéi mer dat am Reglement wäerten abannen. Dat kann, wéi een et am Ausland gewinnt ass, relativ séier kommen an op Initiativ vun deem engen oder deem aneren oder e puer Deputéierten.

Huet d'Regierung d'Vetraue vun der Chamber net méi, dat heescht keng Majoritéit beim Vott vun enger Vertrauens- oder Mësstrauensmotioun, dann ass et kloze dës Kéier, dann ass se demissionnaire. Si dæer awer net hirer Wee goen, si muss geschäftsféierend am Amt bleiwen, och wa se d'Fleem huet, bis zur nächster

Regierungsbildung, neier Regierungsbildung, wéi et wierklech engesot ginn ass d'leschte Kéier, déi duerch Neiwalen oder duerch d'Constituioun vun enger neier Majoritéit an deem Haus kann entstoan. An d'Neiwalen, déi ka just de Grand-Duc ausruffen. Mee dat kënnt awer nach an deem Deel, wou ech zoustänneg sinn, an deem vun der Chamber gëtt dat méi ausdrëcklech behandelt.

Dëst ass och e wictegt Element vun der parlamentarescher Demokratie, genau wéi den neien Artikel 83, wou mer niest der politescher Verantwortung vun de Regierungsmembere virum Parlament och déi penal Verantwortung klären. Déi war bis ewell net gekläert. Hei kënnt et elo zu enger klarer Prozedur, wou d'Instruktioun awer just kann op Initiativ vum Parquet ageleet ginn. Béd Verantwortungsniveaue ginn elo kloze getrennt a strafrechtlech ginn och kloze Prozeduren ugewannt fir d'Membere vun der Regierung - e weidert Beispill vun der Stärkung vum Rechtsstaat.

D'Kapitel vun de Gemengen ass e puermol ugeschwat ginn. Et geet ëm d'Recht, dass d'Gemengen déi néideg Finanzmëttele kréien. Wa mir hei per Gesetz iwwer eppes ofstëmme, wat d'Gemengen an d'Flicht hält, da muss mer eis kloze sinn, dass och dat néidegt Geld fir d'Gemengen disponibel gemaach gi muss. A meng Virriedner hu schonn drop higewisen, dass et och elo wäert méiglech sinn, dass d'Gemengen eleng oder zesammen en Établissement public kënne grënne.

Loosst mech zum Schluss nach e puer Wieder soen zur Trennung vu Kierch a Staat. Den Artikel 102 an der neier Sektioon 3 klärt d'Relatioun tëscht dem Staat an de Reliounsgemeinschaften. Dësen Artikel ass zesammen ze liesen mat deene vun de Grondrechter, déi mer nächstens hei beschwätzen, dat heescht am drëtten Deel vun der Verfassungsreform, fir deen d'Simone Beissel Rapportrice ass.

Den zukünftigen neien Artikel 10ter seet: «Toute personne a droit à la liberté de pensée, de conscience et de religion.» Dës Approche ass och consacréiert am Artikel 9 vun der Europäischer Mënscherechtskonvention. Mir wäerten och den aktuellen Artikel 19 ëmgeännert bäibelhalen. Hei ginn d'Libertés „de manifestes convictions philosophiques et religieuses“, „d'adhérer ou de ne pas adhérer à une religion“ an d'Liberté de culte garantéiert a kee ka gezwongen ginn, un der Zeremonie vun engem Culte deelzehuelen, och deem seng Feierdeeg ze observéieren. Dës Dis-

positioun steet haut schon esou an der Verfassung am Artikel 20.

Deen elo proposéierte Wording zur Trennung vu Kierch a Staat geet jo op den 21. Januar 2015 zrëck. Deemoos huet d'Chamber een Dag no der Regierungsdeklaratioun zum Verhandlungsaccord mat de Reliounsgemeinschaften mat 55 géint 5 Stëmme eng Resolutioun uegoholl a sech geeneegt op d'Aschreiwung an d'Verfassung vun der Neutralitéit vun Staat op reliésem, ideologeschem Plang, dorops, dass de Staat net méi opkéim fir d'Paie vun de Ministres des Cultes an dass deementspriedend och déi véiert Fro aus dem geplangte Referendumsgesetz 6738 sollt gestrach ginn.

Fir déi gréng war d'Trennung vu Kierch a Staat ëmmer eng wictegt Forderung.

Une voix. - Très bien!

M. Charles Margue (déi gréng). - Selwer war ech zënter menger Jugendzäit, a mat ville Frënn aus der JEC (ndlr: Jeunesse étudiante chrétienne) an der Jugendpor, och derfir, déi Trennung ze maachen. Esou eng Trennung ass néideg, well se (veuillez lire: well dat fréiert Verhältnis) ass iwwerlieft an ongesond gewiescht, schonn deemoos, souwuel fir de Staat wéi fir d'Kierchen an d'Reliounsgemeinschaften selwer. All Instanzen an Autoritéiten an enger Gesellschaft mussen fréi an onofhängeg vunenee fonctionéieren, soss kënne se hir jeeeweileg Rollen net zefriddestellend erfëllen.

Kloerheet gouf et an deem Sënn ab 2015 mat der Trennung vu Kierch a Staat. Ech woen ze behapten, dass et der haut net vill hei am Land gëtt, déi dorops (veuillez lire: op dat fréiert Verhältnis) wëilten zrëckkommen. Dës Trennung huet et méiglech gemaach, an dat ass a mengen Aen e wictege Fortschritt och fir d'sozial Kohäsioun, dass de Staat ka Konventionen mat alle reliéisen Autoritéiten, an dat um selwechten Niveau, ofschléissen. An esou engem Kader kann nämlech e gereegelten Dialog stattfannen, dee weesentlech ass an enger Gesellschaft, och an enger staark sekulariséierter Gesellschaft wéi där lëtzebuergescher.

Zu Lëtzebuerg ass déi reliéis Praxis massiv zréckgaangen a wäert sech fir de Moment op 15 % apendelen, och laut den Zuele vun der European Values Study. A manner wéi d'Hallschent, an dat war en Novum, vun de Leit hei am Land bekennt sech zu enger Relioun.

Mat alle Punkten, déi ech elo behandelt hunn, gëtt kloze, dass dat, wat fir

eis Gréng wictegt ass, mat dëser Verfassungsreform erfëllt gëtt, nämlech d'Uppassung vum Text an d'Praxis an d'Afféierung vu kloze Reegelen, wéi d'Institutionen matenee, awer onofhängeg fonctionéieren, d'Aschreiwung vun de Mënscherechter als Referenzkader, d'Ofschafe vu Grozone beim Exercice des pouvoirs. Dës si Fortschritte a puncto moderne Rechtsstaat, a puncto Gewaltentrennung. D'Kompetenze gi gekläert a Kompetenzen, déi gekläert sinn, sinn der, déi gestärkt ginn, wéi och schonns beim Kapitel Justiz, wou mer den éischte Vott schonns gemaach hunn.

An deem Sënn soen ech lech Merci fir d'Nolauschteren a ginn den Accord vun der grénger Fraktioun.

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Här Charles Margue. Den nächsten ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Fernand Kartheiser. Här Kartheiser, Dir hutt d'Wuert.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Villmools merci, Här President. Ech wëllt dann och ufänken an dem Här Mars Di Bartolomeo e grouse Merci soe fir déi Manéier, mat där en eis hei duerch dat Kapitel gefouert huet als Rapporteur. Dat war méi wéi interessant an et war brillant argumentéiert, mir sinn net ëmmer d'accord - an ech wäert och drop kommen -, wat de Fong ueget.

Ech wëll awer och vläicht ufänken an nach eng Kéier e Kommentar maachen, fir op déi extreem aggressiv Manéier ze reagéieren, mat där d'CSV hei virduro opgetrueden ass. Ech wëll vläicht soen: Wann ech kucken, firwat d'CSV dat mécht, dann denken ech, ass dat, well se u sech keng vun hire Forderungen duerchgesat krut, déi se eigentlech wollt.

Wann ech déi Acrobatié vun der CSV kucken, déi se säit 2015 opféiert an der Affär Kierch a Staat, da wonnert et mech net, dass se elo probéiert ofzelenken. Et wonnert mech net, dass se probéiert ofzelenken, well zum Beispill aus der Forderung, dass de Formateur no Wale ëmmer soll aus där gréisster Partei kommen, ass näischt ginn. Dat féinnt een net dran.

M. Claude Wiseler (CSV). - Mengt Der, Dir misst lech wieren?

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Et féinnt een näischt vun enger Chambre des élus locaux - och esou e Credo vun der CSV. D'CSV stëmmt hei en Text mat, an deem eigentlech hir Handschrëft ganz, ganz, ganz butzeg kleng vläicht ze gesinn ass. An dofir wëllt se oflenken. Et ass u sech eng ganz bëlle Method.

M. Claude Wiseler (CSV). - Geet et lech elo besser?

(Hilarité)

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Et sinn natierlech vill positiv Neierungen an deem Text. Dat streide mir als ADR net of. An d'Virriedner hunn der eng Partie ervirgehuewen.

Eng dovunner ass natierlech d'Festschreiwung vun der Lëtzebuergersprooch an déi nei Verfassung. Mee dofir hätt et keng Gesamtrevisioun gebraucht! Mir hunn als ADR selwer eng Proposition de révision vun der Verfassung gemaach, wou mer proposéiert haten, fir d'Lëtzebuergersprooch an d'Verfassung opzehuelen. Elo ass se dran, dat freet eis, mee et muss nach esou sinn, dass d'Wichtigkeet vun der Lëtzebuergersprooch dann och am Alldag dem Verfassungsrang Rechnung dréit, deen se elo krut. Lëtzebuergesch muss einfach ausgebaut ginn.

Mir hätten zum Beispill och gären - eng Proposition, déi mir gemaach hunn -, dass och eng lëtzebuergesch Versioun vun där neier Verfassung, sollt se da kommen, soll publizéiert ginn, well, ech mengen, dat ass einfach wictegt, dat ass och symbolesch. Wa mer soen: „D'Lëtzebuergesch ass d'Nationalsprooch“, da soll och d'Verfassung an der Lëtzebuergersprooch sinn, quitte datt - an dat soe mer och direkt - déi rechtlech Verbindlechkeet muss am franséischen Text bleiwen, well Lëtzebuergesch nach eng Ausbausprooch ass an nach net mat där selwechter Präzisioun kann a juristeschen Texten, net mat där selwechter Zouverlässigkeet ka benotzt ginn. Mee dat verlaangt nach e bëssen Aarbecht.

(Interruption)

Mir hu Kritikpunkten an deem Kapitel, wat d'Souveränitéit ueget a wat d'Monarchie ueget. Dat ass haut vill diskutéiert ginn. Ech wëll dofir nach eng Kéier besonnesch op déi Aspekter agoen.

Wat d'Monarchie ueget: Natierlech, déi konstitutionell Monarchie ass hei am Land extreem beléift. Si ass vun enger grousser Majoritéit - net vun all de Leit - absolutt akzeptéiert. De Groussherzog gëtt dobäi gesinn als eng Perséinlechkeet, déi en neutrale Representant vun dem Land ass, déi natierlech iwwert der Politik steet an och iwwert de politesche Pouvoiren. Och dat ass déi traditionell Konzeptioun.

Elo gi mer awer hin, an dofir och dee franséische Modell, op dee sech

D'Regierung am Plenarsall vun der Chamber um Krautmaat

explizit an den neien Texter beruff gëtt, datt eeben d'Virbild schonn e bëssen déi franséisch Verfassung ass. An do ass ganz vill eeben agefloss.

Et ass awer, an dat hunn d'Virriedner net gesot, schonn a méi wéi enger Hisiicht e brutale Broch mat deene Gewunnechten, déi mer hei am Land mat der Monarchie hunn. An dat wuel visibelst Beispill, dat ass d'Eedesformel. Mir hunn déi Eedesformel, wa Beamten, Politiker, Zaldoten, anerer vereedelegt ginn, säit laanger Zäit. Do ass ëmmer dee Saz dran: «Je jure fidélité au Grand-Duc» oder «Je promets fidélité au Grand-Duc». Dat fält ewech. A kee vun de Virriedner huet dat gesot. An d'Symbolik ka jo net ënnerschat ginn!

Mir hunn elo eng Verfassungs-geschicht vun, ech weess net, no un 200 Joer iwwert den Daum. An trotzdem ass dat elo e Broch, dee mer maachen. De Serment op de Grand-Duc, dee fält ewech! Et ass eng Referenz, déi schonn eleng an eisen Aen derwärt wär, e Referendum ze maachen. Wëllen d'Lëtzebuurger dann, wëllen all déi Dausenden an Dausende vu Leit, déi op de Grand-Duc vereedelegt waren, wëllen déi, datt dat ewechfält? Ech mengen dat net!

Fir eis ass kloer, datt et schonn a villen Hisiicht eng Reform ass, déi de Grand-Duc schwächt. Zum Beispill: Bis elo war et esou - an dat ass keen alen Text, en ass aus dem Joer 2004, Artikel 76 -, datt de Groussherzog seng Regierung organiséiert huet. Dat fält ewech. D'Regierung organiséiert sech an Zukunft selwer an da kann de Grand-Duc natierlech en Arrêté grand-ducal huelen, mee mir wësse jo, an dat ass kloer: Et ass u sech d'Regierung, déi dat da mécht. Dat ass just e Formalismus.

D'Fro ass jo: Wat wär dann, wann de Groussherzog wierklech enger anerer Meinung wär? Kéint en dat da soen? Kéint en dat zum Ausdrock bréngen? An da kënn jo déi ganz Architektur hannendrun. Well de Grand-Duc kann ënner Drock gesat ginn. Dat ass deen neien Artikel 48. E gëtt a senger Handlungsfreiheet géintwuer der Regierung mat Sécherheet beschränkt! Well et ass eng Prozedur eeben ageféiert, wou d'Regierung kann déi Initiativ huelen - «si le Grand-Duc ne remplit pas ses attributions constitutionnelles» -, fir eeben dann op e Wee ze goen, datt consideréiert gëtt, datt en ofgedankt hätt. Et ass eng Prozedur virgesinn, mee d'Regierung kann d'Initiativ huelen.

An dat ass, mengen ech, eng ganz weesentlech Saach! Wann de Groussherzog eng onofhängeg Meinungsbildung huet a wëllt soen, wou en net mat der Regierung d'accord ass, well e vläicht iwwerparteilech denkt, well en d'Interesse vum Land op déi éischt Plaz setzt, da kann d'Regierung déi Prozedur lancéieren. An dat ass wierklech eng Gefor!

Wéi ass dat ze interpretéieren, «si le Grand-Duc ne remplit pas ses attributions constitutionnelles»? Wann e Groussherzog op seng Staatsform wëllt oppassen ...

(Interruption par M. Xavier Bettel)

Jo, jo.

Wann e wëllt oppassen, da probéiert en natierlech vu vieren - vu vieren! -, esou Konflikter ze verhënneren.

(Interruption par M. Xavier Bettel)

D'ADR respektéiert d'Funktioen vum Staatschef an hirem eegene Wäert ...

M. Fernand Etgen, Président. - Här Kartheiser, erlaabt Der, datt de Premierminister ...

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Nee, nee, nee. Herno! Herno ganz gär.

(Interruptions diverses)

M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État. - Voilà!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - O, wann Der wëllt. Wann Der lech ... Also da jo. Da kommt! Schwätzt! Ech wollt just kohärent am Text virgoen.

M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État. - Här President, ech wollt froen, well am Text steet awer dran „impossibilité temporaire“. Hei ass jo dann e Fait, deen do ass. Duerfir, den Här Kartheiser liest just en Deel vum Saz.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo, ech kann lech zum Beispill soen, Här Staatsminister, fir op déi do Remark direkt ze äntweren, datt och mir agesinn, datt et verschidde Circonstancë ka ginn, wou effektiv esou e Wiessel néideg ass. Awer de grousse Ennerscheed ass: Eis geet et net drëm, d'Funktioen selwer ze devaloriséieren oder ze schwächen oder ze destabiliséieren. Mee mir hätte gewësse Cas de figure scho gesi wéi zum Beispill medezinnescher, dat ka jo virkommen, an dann hätte mer dat kënnen an den Text schreiwen. Awer déi allgemeng Form, wéi et elo virgesinn ass, dat geet eis einfach ze wäit. An ech hunn lech erkläert, firwat dat esou ass. Sou!

D'Regierung ass awer schonn déi, déi haaptsächlech gewënnt an der Konkurrenz tëschent den Institutionen, well den Artikel 49 - en ass hei zitéiert ginn - seet jo ganz kloer, wann de Grand-Duc eebe verstuerwen ass, ofgedankt huet oder wa festgestallt gëtt, datt e seng Attribution constitutionnelle net kann ertellen, datt d'Fonction de Chef d'État dann duerch d'Regierung exercéiert gëtt. Firwat? Et hätt ee jo och do kënnen aner Méiglechkeete gesinn: en anere Member vun der groussherzoglecher Famill, de President vum Parlament oder en aner, de President vum der Cour constitutionnelle. Nee, d'Regierung ass Staatschef!

De Groussherzog léist och net méi de Gemengerot op, mee d'Regierung. Wann d'Regierung demissionéiert huet, dat ass och ganz interessant, da steet an der Verfassung net, datt se nach d'Affaires courantes mécht, wéi dat am Allgemengen an anere Länner de Fall ass. Nee, déi Lëtzebuurger Regierung behält d'Fakultéit «de conduire la politique générale». Firwat dat? Firwat net nëmmen d'Affaires courantes bis zu neie Walen?

Dann, d'Urteiler vun der Justiz - ech ernimmen dat just kuerz, well dat hu mer scho beim Kapitel virdrun diskutéiert - ginn net méi am Numm vum Grand-Duc geholl, mee nëmmen nach am Numm vum Grand-Duc exekutéiert. A mir wäerten am Här Margue sengem Deel, am véierten, iwwert d'Opléisung vun der Chamber schwätzen. Dat féiert am Abléck elo ze wäit.

Ech kommen awer op de Kommandant vun der Arméi. Den Här Di Bartolomeo hat dat ugeschwat. Do ass et jo esou, datt et am Abléck am Artikel 37 heescht: «Le Grand-Duc commande la force armée.» Gutt! Dat ass déi aktuell Situatioun. Dat ass nüscht Onübliches. Monarchen iwwerall a Staatscheffen hunn normalerweis och déi Attributionen, datt se Kommandant vun der Arméi sinn. Dat heescht och net, datt de franséische President, wéi ee vun de Virriedner gesot hat, op säi Päerd klëmmt a mam Säbel virreit. Och déi Zäite sinn eriwuer. Et ass awer esou, datt d'Staatscheffe gewéinlech Kommandant vun der Arméi sinn. Dat war och bis elo zu Lëtzebuerg.

Elo ass dat geännert ginn. Deen neien Artikel 41 (3) (veuillez-lire: 41 (1)) seet: «Le Grand-Duc porte le titre de commandant de l'armée.» E kommandéiert also net méi, en huet nëmmen nach den Titel. En ass net méi Kommandant vun der Arméi - wichteg Textännerung. An da steet de Saz hannendrun: «Ce commandement» - deen e jo net méi huet, en huet e jo net méi, en huet nëmmen nach den Titel - «est exercé sous la responsabilité du Gouvernement.»

Wou ass do d'Logik? E kritt de Kommando ewechgeholl, en huet nëmmen nach den Titel. An dat, wat en ewechgeholl krut, dat gëtt dann ënnert der Autoritéit vun der Regierung gemaach. Dat ass a mengen Aen absurd! D'Regierung gesäit sech do selwer e bëssen als Staatschef, wéi mer et virdru gesot hunn, an och e bëssen als Kommandant vun der Arméi. Bon. Mee op jidde Fall ass dat doten net logesch.

Bei den internationale Kompetenze geet et weider. Den Artikel 37 am Abléck seet: «Le Grand-Duc [...] déclare la guerre et la cessation de la guerre», wann en duerch eng Zweedréttmajoritéit vun der Chamber autoriséiert gouf.

An elo grousse Ännerung, an ech géif wierklech d'Kollege Rapporteurs hei invitéieren, elo gutt nozelauschteren: Den neien Artikel 97bis seet, d'Chamber soll iwwert de Krichszoustand delibéréieren an och doriwwer befannen, ob d'Lëtzebuurger Arméi soll am Ausland engagéiert ginn. Do si mir komplett d'accord. Et steet awer elo net méi do, an dat gëtt elo interessant, wien dann eng Krichserklärung mécht. D'Chamber delibéréiert just nach iwwert de Krichszoustand, awer ob een en erkläert, wéi bis elo de Grand-Duc, dat steet net méi dran.

Dat ass awer ganz interessant, well am Projet 7700 - deen, dee mer haut

Dat heescht, mir hunn an dem aktuellen Deel: „toute déclaration relative à l'état de guerre“. An am Här Margue sengem Deel, op dee mer nach kommen, steet, d'„déclaration de guerre“ ass contraire „au droit international“ an esou weider. Ech felicitéieren dann awer fir déi Kohärenz an de Räsönementer. Fir eis ass dat natierlech onsënneg. Et ass komplett onsënneg! An et ass kee Wonner, wann Der wierklech déi Texter emol kuckt a vergläicht, datt mir soen: Dat passt net! Dat ass onlogesch. Et ass onsënneg.

A souwisou, déi geplangte Reforme verschieben d'Pouvoir vum Staatschef op d'Regierung. Da steet hei ... Dat wëllt Der jo och! Dat ass jo och gewollt, well de Räsonnement ass jo, déi Proposition de révisioen - dat liese mer och a schéine Broschüren -, déi wär jo do, fir der Regierung déi Plaz ze ginn, déi hir zoukënnt.

Ech mengen, si kritt vill ze vill Pouvoiren, d'Regierung! Si hëlt sech Pouvoiren, déi u sech enger Instanz driwwer, nämlech dem Staatschef, zoukommen, eebe fir d'Regierung am Spill vun den demokrateschen Institutionen net ze staark ze maachen.

Och - an dat wëll ech awer hei och kloer soen - ass dat Kapitel hei eng Schwächung vun der nationaler Souveränitéit. Et steet jo elo dran, datt mir eis u der europäescher Integratioun bedeelegen. Et ass eng Selbstverständlechkeet, datt mer dat mussen maachen. Da gëtt gesot: „Jo, an der franséischer oder an der däitscher Verfassung steet dat och.“ Mee d'Fransousen an déi Däitsch, eis léif Noperen, hunn aner Méiglechkeeten am Prinzip. Si hu vill méi eng grousse Méiglechkeet, fir onofhängeg ze sinn. Lëtzebuerg huet dat absolut net. Mir hu keng aner Wiel!

An ech wëll der CSV dat och nach eng Kéier soen, déi jo hei behaupt,

wëssen an aus eiser Geschicht eraus léieren, datt mer all Interessé drun hunn, fir esou Engagementer virsiichteg ze huelen. An et muss een net alles an eng Constitutioun schreiwen, well deen Abléck kann och kommen, wou een dat ka bedauern, fir esou wäit Engagementer auszeformuléieren. Et ass keng grous Gefor, dat ginn ech zou, mee et ass besser opzepassen.

Dat ass och de Fall bei der definitiver Delegatioun vu souveräne Rechter un déi Europäesch Unioun - an un international Organisationen, steet am Text, dat dierf een net vergiessen -, wou den Exercice de pouvoir de l'État bis elo nëmme konnt temporär delegéiert ginn. An elo fält dat Wuert „temporär“ ewech. Mir ginn also an eng Richtung „definitiv Ofriedung vu Rechter“.

Dat ass wichteg. An et ass net esou, datt awer méiglech wär ..., oder esou. Nee, et gëtt am Exposé des motifs vun diesem Text ganz kloer gesot, et wär eng Fiktioun - „eng Fiktioun“ steet am Text! -, fir ze denken, datt ee kéint Rechter och zréckkreien. Et wär also kloer, datt dat, realistesch gesinn, nëmme kéinten definitiv Transferte vu souveräne Rechter sinn. Mee dat ass nüscht anescht wéi d'Bekanntnis zu engem federale Staat!

(Interruption)

Dat ass nüscht anescht! An eleng dat ... Mir hate scho virdru gesot, d'Eedesformel wär fir eis schonn e Grund genuch, fir e Referendum ze huelen, ob d'Lëtzebuurger wierklech d'accord sinn, fir dee «Je jure fidélité au Grand-Duc» opzeginn.

Une voix. - Jo! Direkt!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Eng zweet Saach ass: Sinn d'Lëtzebuurger wierklech d'accord, fir déi souverän Rechter, „les pouvoirs de l'État“, definitiv un international Institutionen

Den Här Fernand Kartheiser (ADR)

diskutéieren - steet am Text Artikel 97bis: «Toute déclaration relative à l'état de guerre et tout engagement» gëtt dann diskutéiert an der Chamber. Dat heescht, et gëtt nach eng «déclaration relative à l'état de guerre», well d'Chamber delibéréiert driwwer. Et weess een zwar net, wie se herno schwätzt.

An da steet an deem nächsten Deel oder dem iwwernächsten, dem Här Margue sengem Deel 7777, am Artikel 71 am Exposé des motifs - an et steet dann net méi ... Effektiv, den Artikel korrespondéiert -: «La déclaration de guerre étant toutefois un instrument juridique dépassé, non conforme au droit international et de surcroît inadapté pour garantir les droits du Parlement, la nouvelle disposition ne reprend pas le texte actuel.»

mir wäre géint eng europäesch Integratioun, eng europäesch Zesummenaarbecht. Mir hunn dach guer keng aner Wiel als klenge Land! Dat ass eis ganz Geschicht! An natierlech ass eng ADR sech voll bewusst, datt mer och mussen an internationalen europäeschen Organisationen matmaachen. Den Ennerscheed tëschent enger Konzeptioun Federalstaat, wéi d'CSV se dacks vertritt, an eiser ass einfach: Wéi eng Modalitéiten, wéi eng Institutionen, wat ass d'Plaz vun eisem Land an esou engem Europa? Mee net de Prinzip! A wann een hei esou eppes behaupt, ech mengen, dat ass einfach onéierlech. Gutt!

Dann, also et ass jo ganz kloer, wann een esou eppes draschreift, da muss ee sech froen: Et ass eng absolut Banalitéit fir Lëtzebuerg, mee wat sinn d'Geforen? Et muss een dach och

ofzeginn, wou mer net wëssen ...? An dat ass dee wictege Punkt, well dat léiert eis d'Geschicht. Virdrun ass Messina als Beispill genannt ginn. Mee d'Geschicht léiert eis, datt den Destin vun esou Institutionen oder Organisationen och onsécher ass per se! Mir wësse jo haut net: Wat ass d'Schicksal vum Euro an zéng Joer? Wéi gesinn déi Tensionen an der Europäescher Unioun an zéng Joer aus?

Mme Simone Beissel (DP). - Säit 65 Joer Fridden, ne.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Wéi sinn d'Relationen zwéischen Norden a Süden? Wéi si se zwësche Westen an Osten?

Mme Simone Beissel (DP). - Säit 65 Joer.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Wéi ass d'Sécherheetslag an Europa? - och eng Fro, déi mer eis haut kënne stellen.

Dann, den Artikel 33 (3) betrëfft jo d'Iwwersetzung vun europäesche Rechtsinstrumenter an nationaalt Recht. Dat ass jo dat, wou gesot gëtt ... U sech steet hei, dat ginn ech gär zou: «Le Grand-Duc prend les règlements [...]». Mee mir wëssen alleguer, datt dat d'Regierung ass an deem Kontext. Op jidde Fall, do ginn da Reglementer geholl: «prend les règlements nécessaires pour l'application des actes juridiques de l'Union européenne.»

Da fret ee sech natierlech, wann een dat liest: Wéi eng Actes juridiques sinn dat? Dat steet awer net do! Dat steet net do! Dat steet och net am Exposé des motifs. Et steet just do: «Le paragraphe 3 propose d'introduire une disposition destinée à faciliter la mise en œuvre des actes juridiques de l'Union européenne.» Mee „actes juridiques de l'Union européenne“, déi sinn opgezielt an den Traitée. Wësst Der, wat dat ass, d'Traités européens, no den europäeschen Traitée, d'Actes juridiques de l'Union européenne: Traités européens, Règlements, Directives, Décisions, Recommandations, Avis, Actes délégués, Actes d'exécution. Vu wat schwätze mer dann?

Dir schreift eng Verfassung, wou Der sot: „D'Regierung“, formal de Grand-Duc, „hëlt d'Reglementer, fir dat ëmzesetzen.“ Mir hu keng Anung, wéi eng oppen Diere mer hunn. Mir hu keng Anung, wéi de Rôle vun der Chamber an Zukunft ass, wéi d'Kontrollfunktioon vun der Chamber ass, wéi d'Direktive sollen ëmgesat ginn. Nee, nee, dat ass esou. Mir wëssen et net! Dat hei ass e Chèque en blanc. An et riskéiert och, de Pouvoir vun der Chamber méi kleng ze maachen, well et steet néierens eppes anescht.

Mme Simone Beissel (DP). - Här Kartheiser, dat doten ass lächerlech!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Wann een en Text vun enger Verfassung schreift ...

Mme Simone Beissel (DP). - Et ass lächerlech an Dir sidd deen Éischten, dee weess, dass et lächerlech ass, wat Der erzielt.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Wann een en Text vun enger Verfassung schreift, dann erënnerech ech lech un de Montesquieu, dee seet: ...

(Interruption)

Mme Simone Beissel (DP). - Nee, lächerlech ass dat doten!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - «On ne peut que toucher à une constitution avec une main tremblante», ...

(Interruptions et coups de cloche de la présidence)

... well et weess ee jo net, wat een hei mécht. An hei ass kloer net gewosst, wat gemaach gëtt a wat domadder och kënnt.

Mme Simone Beissel (DP). - Et ass onerhéiert, als Ex-Diplomat, dass Dir esou eppes vun lech gitt!

M. Fred Keup (ADR). - Nee, et ass richtig!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Den Droit de battre monnaie: Och den Här Mars Di Bartolomeo hat als Rapportier virun ernimmt, datt eis dat jo u sech natierlech net dovun ofhält, och nach d'Bild vun Groussherzog op eng Mënz ze maachen. Mee dat ass alles e bëssen almoudeesch an esou weider.

Mee et ass d'Realitéit an Europa! Ech wëll lech hei just den Artikel zitieren aus dem Traitée sur le fonctionnement

de l'Union européenne. Dat ass den Artikel, deem eis d'Recht gëtt, fir d'Euromënz ze drécken. «Les États membres», schreift den Traitée de fonctionnement sur l'Union européenne, «peuvent émettre des pièces en euros, sous réserve de l'approbation, par la Banque centrale européenne, du volume de l'émission.»

Dat ass jo eeben den Ènnerscheid zu de Geldschäiner. Iergendei vu mengé Virriedner hat gesot „Geldmënz a -schäiner“, mee dat ass e fundamentalen Ènnerscheid! D'Mënz am Eurosystem sinn national Emissioun, d'Schäiner am Eurosystem sinn Emissioun vun der Europäescher Zentralbank. An dofir, d'Europäesch Zentralbank huet Pouvoir kritt - déi hu mer delegéiert. A bei de Mënz ass et eng national Emissioun an dofir hu mer selbstverständlech den Droit de battre monnaie, well mir maachen dat.

An der belscher Verfassung steet dat och, «Le roi a le droit de battre monnaie.» Am däitsche Grundgesetz ...

Mme Simone Beissel (DP). - Déi ass vun 1831 ...

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Am däitsche Grundgesetz steet: „Der Bund hat die ausschließliche Gesetz...“

Mme Simone Beissel (DP). - Boff!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Déi sinn och Member am Euro, wollt ech lech just soen, déi däitsch Noperen.

Mme Simone Beissel (DP). - D'Gesetz vun der Belsch ass vun 1831.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - „Der Bund hat die ausschließliche Gesetzgebung über das Währungs-, Geld- und Münzwesen“ - däitsch Verfassung! Majo, dat ass awer esou. Ech sinn awer frou, datt hei deen een oder aneren eppes bäléiert. Also, et ass awer esou!

(Exclamations)

Et ass den Artikel 128 vum Traitée sur le fonctionnement de l'Union européenne.

(Interruptions diverses)

M. Dan Kersch (LSAP). - Merci, Här Professor.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo. An dann, wësst Der, wat dat och heescht, wann een den Droit de battre monnaie ofschaaft an enger Verfassung?

Mme Simone Beissel (DP). - Här Président?

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Et gëtt iwwerhaupt kee Grond dofir.

Mme Simone Beissel (DP). - Här Président?

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo, Madamm Beissel, wëllt Der eng Fro stellen?

Mme Simone Beissel (DP). - Jo, ech wollt lech eppes froen, ...

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Ma dann, wannechgelift.

Mme Simone Beissel (DP). - ... well ech weess, dass Dir alles wësst an dass Der hei ...

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo, merci. Dat ass leider net wouer.

Mme Simone Beissel (DP). - ... elo wierklech de Contraire vun deem sot, wat Der wësst. Vu wéini ass d'belsch Verfassung?

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Lauschtert, Madamm Beissel, ech maachen hei ...

Mme Simone Beissel (DP). - 1831! A si ass net frëschgemaach ginn!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Lauschtert ... Jo, lauschtert ...

Mme Simone Beissel (DP). - 1994 si se Federalstaat ginn.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo, gutt.

Mme Simone Beissel (DP). - Et ass ganz normal, dass den Droit de battre monnaie säit 1831 drasteet wéi bei eis säit 1868.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Hei, d'Auer leeft virun.

M. Fernand Etgen, Président. - Jo, ech sinn amgaangen.

Mme Simone Beissel (DP). - Vu wéini ass déi däitsch Verfassung?

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo.

Mme Simone Beissel (DP). - Här Kartheiser, vu wéini ass déi däitsch Verfassung?

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Lauschtert, jo ...

Mme Simone Beissel (DP). - 1949! Du war keng Ried vun Euro! Et ass ganz normal, dass dat an deenen alen Texter drasteet!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo.

Mme Simone Beissel (DP). - Wannechgelift, sot hei de Leit elo net Onwourechtchen! Merci.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Elo kommt Dir schonn erëm mat den „Onwourechtchen“. Also éischters, Madamm Beissel: Ech fannen net, datt e Parlament do ass, fir Quizemissiounen ze maachen.

(Exclamations)

M. Dan Kersch (LSAP). - Dat seet grad dee Richtegen!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Dat Zweet, wat ech lech wollt soen, ...

M. Dan Kersch (LSAP). - Dir sidd grad

dee Richtegen! Dir maacht näscht aneschtens, wéi hei Lektioonnen auszedeelen.

M. Sven Clement (Piraten). - Well Dir verléiere géift!

M. Fernand Kartheiser (ADR). - ... ass: Ech sinn net hei, fir eise belsche Kolleegen hir Responsabilitéit oder eise däitsche Kolleegen hir Responsabilitéit iwwer hir Verfassungen ofzehuelen. Si maachen, néi si dat wëllen. Ech soen lech just, wat an deene Verfassunge steet. A wa si se wëllen änneren, kënnen se se änneren.

Sou, an da wëll ech och soen, datt eist Land muss dat Recht behalen, op wärgungspolitesch Krisen ze reagieren. Mir hate jo Erfahrung genuch. Mir hunn x Problemer mam Euro am Abléck, mir hate d'Griichelandkris. Mir wëssen net, wat nach alles op eis zoukënnt. Mir hate och Erfahrungen an der belsch-lëtzebuergescher Währungsunioun, déi eis sollen derzou bréngen, op jidde Fall net op eis eege souverän Rechter an deem Beräich ze verzichten.

Da wëll ech lech nach e puer Saache soen, déi an deem Kontext awer net onerheeblech sinn. Mir bedauern, datt de Statut vun der Fonction publique an deem neie Verfassungstext geschwächt gëtt. Den Artikel 31, deem elo do ass, dee gëtt dach der Fonction publique wäit méi Rechter wéi déi lapidar Formel, déi elo an den Text kënnt. Hei steet am Artikel 31: «Les fonctionnaires publics», an esou weider, «les membres du Gouvernement exceptés, ne peuvent être privés de leurs fonctions, honneurs et pensions que de la manière déterminée par la loi.» Eng änlech staark Formel, déi feelt an deem neie Verfassungstext. Firwat gëtt dat erausgeholl?

Am État de crise, do hate mer d'Proposition de loi vu mengem Kolleeg Roy Reding, fir kënnen am État de crise Reglementer, déi d'Regierung hëlt, dem Verfassungsgericht virzeleeën. Ëmmerhin ass eng Diskussioun entstanen an et ass gesot ginn: „Gutt, d'Verwaltungsgericht kann dat kucken.“ Mee et ass net dee selwechte Grad vun Effikasitéit, et ass eng verpasste Chance. Mir hätte kënnen den État de crise hei esou ausgestalten, datt e rechtsstaatlech méi ofgeséichert ass. Et ass eng verpasste Chance!

D'Kompetenze vun de Gemengen am Educatiounsberäich hätt ee kënne loossen. Hei ass d'Intentioun ganz kloer, well et ass net drageschriweweg ginn. Et muss ee sech jo awer wierklech Froe stellen, ob et dann net d'Intentioun ass elo, fir de Gemengen déi Reschtkompetenzen ofzehuelen.

Firwat sinn am Artikel 37 d'Traités secrets ofgeschaaft ginn - «Les traités secrets sont abolis» -, am Abléck eng super Saach? Dat kënnt nach vun Éischte Weltkrich hier, vum Woodrow Wilson. Firwat gëtt dat erausgeholl aus enger Verfassung? Et gëtt kee Grond. Firwat gi mer

eigentlech hin a mir huelen eppes eraus, wann et eis ka schueden an Zukunft? Well, wann een net seet: «Les traités secrets sont abolis», kënnen der gemaach ginn.

(Interruption)

Dat soll een net maachen! Ech hunn also hei probéiert, Här President ...

An ech wëll nach eng Saach soen zu der Trennung vu Kierch a Staat, och e Sujet, wou d'CSV jo e bëssen, wéi gesot, zënter 2015, Problemer domat huet.

Mee ech wëll awer och soen hei: Souwäit ech dat gesinn, ass och den Artikel 21 verschwonnen, «Le mariage civil devra toujours précéder la bénédiction nuptiale.» An dat ass e Problem. Dat ass ageféiert ginn an et ass haut - dat ass och ganz wichtig - notamment eng Schutzdispositioun fir d'Fraen. Dat däreft een net vergiessen. Firwat hëlt een esou eppes eraus aus engem Text? Fir eis net nozevollzéien!

Mme Simone Beissel (DP). - Dat ass scho ganz laang eraus.

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Wësst Der, ech hunn lech elo hei eng Rei vun Iwwerleeunge gesot. An ech wëll net ofstreiden, ech hunn dat am Ufank gesot: Et si vill Saachen dran, déi Verbesserung sinn. Awer an eisen Aen ass iwwerhaupt kee Grond do, fir d'Prerogative vum Grand-Duc ze schwächen - kee Grond. Mir wëllen dat net. Mir wëllen och zu eisem Eed stoen: «Je jure fidélité au Grand-Duc». Mir wëllen d'Souveränitéit vun eise Land net schwächen a mir hätte gär, an dat ass eist elementaart Recht, ech kommen herno nach dorobber zrëck, datt d'Leit dat Recht hunn, dat hinne versprach gouf. Si sollen iwwer Referendum iwwert dësen Text decidieren an net heibannen an zweeter Liesung!

Ech soen lech Merci.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmoos, Här Kartheiser. An den nächsten geschriwwene Riedner ass déi honorabel Madamm Myriam Cecchetti. Madamm Cecchetti, Dir hutt d'Wuert.

Mme Myriam Cecchetti (déi Lénk). - Här Président, haut diskutieren mer iwwert den zweeten Deel vun der Reform vun der Verfassung. A wann et beim éischten Deel, dee spezifesche iwwert d'Justiz gaangen ass, nach besser méiglech war, la part des choses ze maachen, gëtt et haut hei ganz offensichtlech, wéi hemmend fir d'demokratesch Debatt de Choix vun der Majoritéit an der CSV ass, fir d'Verfassung net als Ganzt ze behandelten, mee se a véier Deeler opzesplécken. Well mir schwätzen iwwert de Staatsbegrëff an d'Organisatioun vum Staat, mee iwwersprangen haut awer d'Staatsziler, déi an engem aneren Text behandelt ginn.

Mir diskutieren also iwwert d'Organisatioun vum Staat, ouni eis awer Gedanken ze maachen, wat de Staat soll. Mir schwätzen iwwert d'Regierung, mee loossen den éischte Pouvoir - d'Chamber - awer aus. D'Pouvoiren an d'Aufgabe vun der Regierung stinn awer an enger Verfassung am Verhältnis zu deene vum Parlament an, jee nodeem, zu den direktdemokratesche Matsproocherchter vun den Awunner an Awunnerinnen.

Mir diskutieren haut iwwert d'Gemengen als Basisechelone vun der Demokratie, mee schwätzen awer net iwwert d'Chamber, déi iwwert de gesetzgebende Prozess direkt op d'Gemegepolitik, déi do ze huelend Decisiounen a soumat op de Raum fir d'Entfale vun enger lokaler Demokratie awierkt.

D'Madamm Myriam Cecchetti (déi Lénk)

D'Grondrechter, déi an engem nächsten Deel diskutéiert wäerte ginn, sinn an engem Rechtsstaat Deel vum Schutz vu jiddwerengem virun der Willkür vum Staat a kënne vun de Bierger/innen viru Geriicht ageklot ginn. D'Diskussioun ëm dese fundamentale Volet vun der Verfassung, also d'Reegelen, déi konstitutiv si fir d'Zesummeliewe vun der Bevölkerung an engem Staat, a wéi d'Anhale vun dese Rechter soll garantéiert ginn, gétt iwwer dräi verschidden Deeg, mat e puer Méint Paus dertëschent, diskutéiert.

Une voix. - Très bien!

Mme Myriam Cecchetti (déi Lénk). - De Rechtsstaat haut, d'Verfassungsgericht virun zwee Méint an d'Grondrechter an e puer Wochen. Warscheinlech ass bei kengem vun deene véier Deeler vun dëser Verfassungsreform de Schued esou grouss, deen duerch d'Opspléckung fir d'Debatt entsteet, ewéi bei dësem.

Et ass e bëssen esou, wéi wann een, fir e Menü ze kachen, véiermol géif akafe goen. E Bléck an eng vun den Akafstute verréit engem net, wat dann elo op den Teller wäert kommen. Elo kéint ee soen: „Dat ass jo eng flott Werraschung!“ Mee ech mengen, de Verglich hält dann awer och schon op. Well bei der Verfassung sollt ee sech net op Iwwerraschungen aloosen. Et sollt fir jiddereen zougänglich a verständlech sinn a kritischesch kennen diskutéiert ginn.

Ech probéieren, op verschidden Notionnen anzegoen, déi eis besonnesch wichteg sinn an deenen Artikelen, déi elo virleien, respektiv déi aus eiser Siicht am proposierten Text feelen. Ech maachen dat och ëmmer, andeem ech lech déi virleien Propose mat deem vergläichen, wat an der Revisiounspropos vun déi Lénk drasteet.

Här President, mäin éischte Punkt betrëfft de Staatsbegrëff. Am Text, deen d'Majoritéitspartei mat der CSV ausgeschafft hunn, ass dese Begrëff éischer schlank gehalen. Lëtzebuerg ass als demokrateschen, fräien, onafhängegen an ondeelbare Staat definéiert, deen als Staatsform d'konstitutionell Monarchie an als politesche Regimm d'parlamentaresch Demokratie huet.

De Rechtsstaat gétt eng alleréischte Keier an d'Verfassung geschriwwen, wat mir natierlech agegrëssen. Mee des Neierung ass iwwerfällg, well de Rechtsstaatsprinzip jo och net eréischt rezent zur Norm ginn ass.

De Verweis op d'Mënscherechter gétt dem Rechtsstaatsbegrëff eng Ausrichtung, wat mat deem „Recht“ gemengt ass. Mee wéi eng Mënscherechter hei gemengt sinn, gétt net spezifiziert.

An de Kapiteln iwwert d'Grondrechter an d'Fräiheete ginn der deelweis genannt, mee dese Choix ass awer

limitéiert. Mir kommen an engem kommitter Debat méi genee dorobber ze schwätzen. Mee am Kontext vum Deel 2 vun der Propos ass ze soen, dass eis de Rechtsstaatsprinzip ze schwammeg an net staark genuch an engem räichen a fortschréttleche Verständnis vu Mënscherechter verankert ass.

De Staatsbegrëff ass also schlank, op e Minimum reduzéiert an aus eiser Siicht net op der Héicht vun der Zäit. E passt bei e Gesellschaftsbild, dat vun der ekonomescher Sphär dominéiert ass a wou dat Politescht reduzéiert ass op d'Setze vu Kadere fir déi fräi Entwécklung vun der Wirtschaft an engem sougenannte „fräie“ Marché.

An der Verfassungspropos vun déi Lénk verriede mir en anert Gesellschaftsbild, dat dat Politescht, also d'Spillreegele fir d'Zesummeliewen an engem demokratescher Gesellschaft, méi staark ausbaut an dést an der Verfassung wëllt verankeren. Ech maachen dat un e puer Punkte fest.

De Sozialstaat kënnt bei eis als konstitutiv Merkmal an d'Definitioun vum Lëtzebuurger Staat mat eran. Wéi eng Rechter mam Sozialstaat verbonne sinn, hu mir an eiser Propos och entwéckelt. Ech nennen hei d'Recht op eng anstänneg Wunneng oder och de Schutz virun Aarmut a sozialer Ausgrenzung. Hei läit also en éischte groussen Ënnerschied zu der Propos vu Majoritéit an CSV.

De Sozialstaat ass iwwert d'Verfassung ofgeséichert a kann domadder net vu wiesselnde Majoritéiten a Fro gestallt ginn. Sozial Rechter si garantéiert a kënne vun de Bierger/innen ageklot ginn, bei engem Verfassungsgericht, dat de Bierger/innen och deen dofir néidegen Zougang bitt. Mir hunn dat am November beim éischten Deel schon erklärt. De Sozialstaat ass fir eis déi néideg Grondlag fir de Bestand vu ville Grondrechter a Fräiheeten am Verfassungstext. De Schutz vun der mënschlecher Würd ass fir eis ouni de Schutz virun Aarmut net denkbar.

Dës Approche an eiser Propos berout och op der Ausernanerung mat der Fro: Wat soll de Staat? Eis geet et net dier, just ze beschreiwen, wat de Staat ass, mee och, firwat et e gétt.

An der BBC-Serie aus den 80er-Joren „Yes Minister“ stellt de Minister, wéi esou oft e bëssen naiv, an engem berüümt Echange mam Chef vun der Administratioun a sengem Ministère d'Fro: „What is the ultimate purpose of government, if it isn't for doing good?“ D'Antwort vum Fonctiounaire, dem Sir Humphrey Appleby, war et ze soen, dass d'Aufgab vum Regéiere just dora besteet, de Chaos ze verhënnern. Hie bezitt sech also op de schlange Staat.

Eiser Meinung no ass de Staat, sinn d'Institutionen am Staat, duerch déi de politesche Pouvoir ausgeübt gétt, net just dofir do, d'Uerdnung ze halen,

woubäi ee sech jo déi berechteege Fro stelle muss, wéi eng Uerdnung dat dann ass a wéi engen Interessien des Uerdnung an d'Kaarte spillt.

Nee, de Staat a seng Institutionen sinn och dem Gudde verflucht. Dofir hu mir net just de Sozialstaat, mee och déi demokratesch Matbestëmmung, nohaltege Entwécklung an den Ëmweltschutz an eng méi inhaltsräich Definitioun vum Staat am éischte Kapitel mat afléisse gelooss.

Och den Asaz fir Friden an Oferschtung, fir Vëlkersverständnis a Kooperatioun iwwert d'Grenzen eraus gesi mir als konstitutiv fir dese Staatsbegrëff an als zentral Ziler, déi de Lëtzebuurger Staat auszeechne sollen.

Dorunner uknäppend wéilt ech als zweete Punkt op d'Fro agoen, wien d'Muecht am Staat Lëtzebuerg ausübt. An der Propos vun der Majoritéit an der CSV läit d'Souveränitéit an der Natioun. De Begrëff vun der „Natioun“ gétt et a ville Verfassungstexten, oft gétt och de Begrëff vum „Vollek“, „le peuple“, benotzt. Während eng Souveränitéit an der Natioun bedeit, dass d'Souveränitéit ausgeet vun den Awunner, déi déi lëtzebuergesch Nationalitéit hunn, kann de Begrëff vum „Vollek“ och méi breet ausgeluecht ginn an all déi Leit ëmfaassen, déi sech als Bierger/innen um politesche Prozess an un der Ausübung vun der Souveränitéit bedeelegen. Dese Begrëff ass also méi korrekt, well e sech direkt op d'Rechter bezitt.

De Grondproblem zu Lëtzebuerg ass awer, dass d'Zuel vun de Leit, déi déi politesch Rechter a vollem Ëmfang hunn, immens beschränkt ass. Hei vum „peuple“ ze schwätzen, wien net opschlösseräich. Et si knapp 50 % vun den Awunner/innen vum Land, déi dat vollt aktiv a passivt Walrecht hunn. Mat der Demokratie ass awer eng Gesellschaftsform gemengt, an där d'Gesetze vun deenejéinege gemaach ginn, op déi des Gesetze ugewannt ginn. D'Gesetze betreffen 100 % vun de Leit, minus Mannerjäreger am Prinzip, esou steet et och an der Verfassung, a sinn awer vun engem Parlament gestëmmt, dat sech zesummesetzt opgrond vun engem Wal, un där d'Hallschent vun den Awunner/innen net deelhuele däerf.

Trotz dem Ausgang vum Referendum am Joer 2015, wou d'Wieler an d'Wielerinne gefrot goufen, fir d'est Walrecht fir d'Chamber op all d'Awunner/innen ab 16 Joer no enger Residenzdauer vu fennef Joer auszeweiten, bleiwen déi Lénk awer weiderhi bei der Position, déi mir och schon an der Campagne fir dese Referendum verdeedegt hunn: All Lëtzebuurger a Lëtzebuurgerin ab 16 Joer huet dat vollëmfänglech Walrecht an all Resident, deen d'lëtzebuergesch Nationalitéit net huet, soll sech no engem Delai vu fennef Joer op d'Wielerleschte kennen androen. Ab deem Moment, wou sech

e Resident andréit, géllt dann och fir hien oder fir si d'Walflucht.

D'Bierger/innen sollen an der Propos vun déi Lénk also onafhängeg vun der Nationalitéit déi vollstänneg politesch Rechter kënne kréien. Domadder kéint d'Wielerlescht vergréssert an d'Chamber méi representativ fir d'Villfalt vun der Bevölkerung am Land ginn. D'Legitimitéit vun der Chamber als representativ Institutioun géif doerjer och massiv gestärkt ginn.

Eng lieweg Demokratie realiséiert sech fir eis awer net nëmme iwwert d'Walrecht, dat d'Awunner an d'Awunnerinnen all fennef Joer bei der Wal fir d'Chamber oder de Gemengerot decidéiere léisst.

De franséische Philosoph Jean-Jacques Rousseau huet am 18. Joerhonnert geschriwwen, dass de Bierger mam Vott bei enger Wal seng Souveränitéit géif opginn, woumat gemengt ass, dass e se dann un e Representant delegéiert. Domadder ass d'Fro gestallt, ob d'Bierger/innen och ausserhalb vun enger Wal reell Matbestëmmungsméiglechkeeten hunn an op de gesetzgeberesche Prozess awerke kënne. Mir mengen, dass des Méiglechkeeten net gi sinn, an hunn dowéinst an eiser Propos der representativer parlamentarescher Demokratie eng direkt demokratesch Matbestëmmung un d'Säit gestallt. Ech ginn elo net am Detail dorobber an, wat den nationalen Niveau ugeet, well mir dat an engem aneren Deel iwwert d'Chamber méi am Detail wäerten erklären.

Här President, wéi schon ugeschwat, hu mir op Gemengenniveau schon d'Awunnerwalrecht ab 18 fir all Resident (veuillez lire: fir all Resident mat net Lëtzebuurger Nationalitéit, dee säit fennef Joer am Land leeft) an ab den nächste Gemengewalen dann hoffentlech, wann iwwert de Projet de loi 7877 ofgestëmmt gétt, fir jiddereen, dee sechs Méint an der Gemeng wunnt a sech op d'Wielerlescht aschreift. D'demokratesch Institutionen um lokalen Niveau sinn also op enger méi breeder Basis wéi déi um nationalen Niveau.

D'Wichtigkeet vun de Gemengen an der lokaler Demokratie gétt an der Propos vun déi Lénk duerch de Positionnement vun Kapitel iwwert d'Gemengen ënnerstrach. D'est kënnt direkt am Ufank no deem vun der Chamber.

Mir hunn eis och mat der Fro beschäftigt, wéi d'demokratesch Matbestëmmung um lokale Plang kann ausgebaut ginn iwwert de representative Charakter vum Gemengerot eraus. Zweek wichteg Punkte wéilt ech dozou kuerz uschwätzen. Éischten wéilt mir d'Gemengekommissionen an d'Verfassung ophuolen an zugläich virschloen, dass des Kommissionen net just aus Parteivertrieder/innen bestinn, mee och aus Leit aus der Zivilgesellschaft. Zweetens gesäit eis Textpropos dann och e verpflichtende Referendum vir op Gemengenniveau, wann 20 % vun de Bierger/innen d'est fuerderen.

Mir hunn an eiserem Text och eng Nuance bei de Finanzen an der Autonomie communale dran. Hei beschränke mir eis net op d'Aufgaben, déi d'Gemenge per Gesetz hunn. Mir soen och, dass se fir d'Liewensqualität an d'Bereetstellung vun effentleche Service zoustänneg sinn.

Här President, zum Ofschluss vu menger Ried kommen ech nach op e villdiskutéierte Punkt aus eiser Verfassungspropos ze schwätzen, nämlech d'Staatsform.

All meng Erklärungen iwwert d'Verbreederung an d'Verdéiwung vun der Demokratie op nationalem wéi op lokalem Plang, vun der Stärkung

vun de Rechter vun de Leit an dem rechtsstaateleche Prinzip, deen derfir surge soll, dass des Rechter vun de Leit och tatsächlech garantéiert sinn, all des Propose stinn am Géigesaz zu der Monarchie als Staatsform.

Natierlech befanne mir eis mat der Verfassung vun haut an dem Text vun der Majoritéit an der CSV net méi am Kader vun enger Monarchie, an där en allmächtigen Herrscher willkürlich regéiere kann. D'Roll vum Grand-Duc ass an der Praxis eng éischer representativ. Mee d'Verfassungspropos, déi haut hei um Dësch läit, gesäit Prerogative fir de Staatschef vir, déi an eisen Aen net konform si mat engem demokrateschen Rechtsstaat, well en übt zesumme mat der Regierung d'Exekutiv aus. E kann den Ausnahmezustand fir zéng Deeg ausruffen, wa bestëmmte Bedingungen erfüllt sinn, a soumadder d'Legislativ, also d'Chamber, ganz einfach fir des Zäit ausser Kraaft setzen. E ka Peiné vu Geriichter reduzéieren oder noloossen an ënnersteet dem Gesetz selwer awer prinzipiell net. En huet also eng ausseruerdentlech Stellung am an ausserhalb vum Rechtsstaat.

Mir sinn eis selbstverständlech bewusst, dass d'Ofschafe vun der konstitutioneller Monarchie net bedeit, dass d'Demokratie automatesch e grouse qualitative Sprong géif maachen. Dofir ginn et vill an aner Hiewelen an ech hunn der jo och schon eng Rei genannt wéi d'Ausweitung vum Walrecht an d'direkt demokratesch Matbestëmmung.

Une voix. - Très bien!

Mme Myriam Cecchetti (déi Lénk). - Anerer hunn ech nach net genannt wéi d'Demokratie op a ronderëm d'Aarbecht, déi an enger kapitalistescher Wirtschaft, déi op de Profit getrimmt ass, och wuel héchstens an de Kannerschong ka bleiwen.

Mee d'Monarchie als Iwwerbleibsel vum Ancien Régime gehéiert an eisen Aen net an eng modern Demokratie vum 21. Joerhonnert. Och net a Fro kënnt fir déi Lénk e staarke President oder eng staark Presidentin, déi, wéi a Frankräich, eng Schwächung vum Parlament an eng Stärkung vun der Exekutiv bedeit géif. An eiser Konzeptioun soll Lëtzebuerg e President respektiv eng Presidentin hunn, an dat à tour de rôle. Vun dësem Amt soll awer keng reell Muecht ausgoen, mee et soll eng representativ a formal Aufgab beinhalten.

An hei schléiss sech de Krees an ech kommen zréck op den Ausgang vu menger Ried an d'Fro, wat de Lëtzebuurger Staat ass oder kéint sinn. Ech zitieren elo ganz einfach deen éischten Artikel aus der Verfassungspropos vun déi Lénk: «Le Luxembourg est un État de droit démocratique, social, laïque, indépendant, indivisible, fondé sur le pouvoir des citoyennes et des citoyens, la séparation des pouvoirs législatif, exécutif et judiciaire, la protection des droits et libertés fondamentaux, l'égalité. Il porte la dénomination: "République du Luxembourg".»

Ech hoffen, dass ech elo kloer genuch fir d'CSV gemaach hunn, fir wat déi Lénk steet. Ech soen lech Merci fir d'Nolauschteren.

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Madamm Cecchetti.

(Interruption par M. Léon Gloden)

An den nächste ageschriwwene Riedner ass den honorablen Här Sven Clement. Här Clement, Dir hutt d'Wuert.

M. Sven Clement (Piraten). - Merci, Här President. Léif Kolleeginnen a

Kolleegen, als basisdemokratisches Partei hu mer an de vergaangene Méint eise Memberen eng ganz Rei Dossieren zum Vott virgeluecht, net nëmmen iwwert d'Fro vun der Impfflicht, iwwert déi mer d'lescht Woch hu missen diskutéieren, mee och iwwer all Kapitel, an zwar all eenzelt Kapitel, vun der Verfassungsreform hu mer ofstëmme gelooss.

Eigentlich hätte mer eis jo gewünscht, datt d'Regierung an d'CSV hiert Wuert géifen halen an e Referendum géifen organiséieren. Mee bref, dat ass jo leider net geschitt. An esou hu mer decidéiert, dann zumindest eise Memberen awer eng Stëmm ze ginn.

A jo, just well kee Referendum ass, heescht et net, wéi d'Kolleginne vun déi Léink haut bei der Gëlle Fra demonstriert hunn, datt eis Demokratie begreewe gi wär. An ech muss ganz éierlech soen, och hei op der Tribün, datt ech et de très mauvais goût fannen, fir op deem Monument fir Krichsdoudeger mussen d'Demokratie wëllen ze begreuen, virun allem, well ee sech domat e Langage zu eege mécht, deen an deene leschte Wochen definitiv ausserparlamentaresch wéi innerparlamentaresch fir méi wéi nëmmen e bëssen Opreegung gesuergt huet. Wie mengt, datt mam Vott, mam demokratischen Vott vun enger Verfassung, d'Demokratie géif begreuwe ginn, ma deen huet net

wéi d'Majoritéit hei an der Chamber dat och gemaach huet - mee och dat: eng verpasste Chance!

Ech hu virdu vum Referendum geschwat. Do kéint ee ganz vill driwwer schwätzen. An an deem heiten Text, do geet et jo och ëm d'Verfassungsännerungen, wou u sech déi nämmlech Dispositionen iwwerholl gi wéi virdrun. De grouse Problem ass awer net d'Verfassung. A wann iergendeen elo seet: „Majo, mir wëlle gären e Referendum iwwert d'Verfassung“ - an nach eng Kéier, ech sinn absolutt op där Säit -, dann ass et net d'Verfassung, déi et schwéier mécht, fir esou e Referendum erbäizeféieren, dann ass et d'Gesetz, nämlech d'Walgesetz, wat dee Referendum encadréiere soll, wat et schwéier mécht, well et absolutt aus dem leschte Joerdtausend ass, wou mer nach vun analogen Ënnerschrëften op de Gemenge schwätzen, op nominative Lëschten.

Also, éischstens emol, dateschutztechnesch war et absolutt e Skandal, wéi déi Lëschten deelweis do auslouchen. Zweetens, vun de Leit ze erwaarden, op eng Gemeng ze pilgieren, fir do eng Ënnerschrëft ze ginn, an Zäiten, wou mer vun Digital Lëtzebuerg schwätzen - bon, bref, et kann een net ëmmer béides hunn! Wann ee wëllt modern sinn, da soll een dat duerchdenken an et soll een et konsequent maachen. An da muss een och eng digital

Une voix. - Très bien!

M. Sven Clement (Piraten). - Firwat soll politesch Participatioun beschwéierlech sinn? Misst se net au contraire esou einfach wéi méiglech sinn a vläicht souguer Spaass maachen? D'Politik bedauert jo gären, datt d'Leit sech net méi a Parteien engagéiere wëllen an och soss ëmmer méi politik- oder soll ee soe „partei politikverdrossen“? - ginn. Ma ech mengen, doriwwer muss ee sech dann awer och net wonneren, wann een et de Leit bewosst net wëllt méi einfach maachen ze participéieren.

Mir gesinn hei also definitiv eng verpasste Chance fir d'Moderniséierung an ech ginn d'Hoffnung net op, datt mer dee Gesetzestext awer nach eng Kéier kënnen upassen, datt d'Verfassung och géif eng digital Ënnerschrëftesammlung erméiglechen; et muss ee just d'Gesetz upassen.

Mee ech hunn elo mat vill Kritik ugefaangen. Dat soll awer net heeschen, datt mer dem Text näischt Guddes ofgewanne kënnen, ganz au contraire. Maaht lech keng Suergen, Här Cruchten, ech hunn nach gencruch Zäit, fir och déi gutt Punkten ze beliichten.

M. Yves Cruchten (LSAP). - Dir hutt nach net iwwert den Text geschwat.

alljoers hei op Lëtzebuerg wunne kommen. A vill vun hinne schwätze keng vun eisen Amtssproochen a kommen awer ganz gutt mam Engleschen hei am Land zurecht.

Mir fannen et ganz gutt, datt Lëtzebuergesch als Landessprooch an der Verfassung festgehal gëtt, als Primus inter pares. Mee doriwwer eraus hätt ee sech awer missen iwwerleeën, ob d'Englescht net an der Lëscht vun den administrative Sproochen hätt sollen, hätt kënnen derbäigesat ginn, fir déi Leit, déi eeben net Däitsch, Lëtzebuergesch oder Franséisch schwätzen an déi awer vläicht ganz motivéiert sinn, Lëtzebuergesch ze léieren - mee dat geet awer net vun haut op muer -, och mat u Bord ze huelen.

An doriwwer, Lëtzebuergesch léieren ze wëllen: Mir verankeren elo Lëtzebuergesch an der Verfassung, mir stärken et an der Verfassung; eppes, wat eis absolutt Ënnerstützung fënnt, mee da muss mer awer och eppes derfir maachen, datt um Terrain déi Verankerung och mat Lieue gefüllt gëtt. Da muss mer d'Offer un zertifizierte Sproochecoursen, u qualitativ héichwäerteg Sproochecoursen, ausbauen a virun allem bei deene Coursen, déi et scho gëtt, och eng Qualitätskontroll maachen, well och dat ass net iwwerall ginn. Hei mussen also och nach Progrès gemaach ginn a Sonnesriede respektiv eppes an der Verfassung ze verankeren, geet net duer.

Här President, léif Kolleginnen a Kolleegen, eng weider wichteg Ännerung, déi dësen Text proposéiert, ass d'Afféierung vun der Vertrauensfro - oder de „Mësstrauensvott“, wéi en ëmgangssproochlech éischter genannt gëtt. D'Méiglechkeet vum Parlament, e Mësstrauensvott ze maachen, an déi entsprechend Méiglechkeet vun der Regierung, fir dann och ëmgekéiert eng Vertrauensfro ze stellen, si wichteg demokratisches Outilen, déi mer jo och schon aus dem Ausland kennen. Et ass wichteg, datt een enger Verfassung kloer virgesäit, wat geschitt, wa sech Majoritéite während enger Legislatur verschiben. An d'firfir begrëisse mer dës Adaptatioun.

Mir hätten eis hei allerdéngs gewünscht, datt och méi genee gekläert gi wär, wéi d'Regierungsbildung ofleeft. Well wat geschitt dann zum Beispill, wann d'Vetrauensfro gestallt gëtt an d'Chamber d'Vetrauen entzitt? Da kann et entweder Nei wale ginn oder et bilt sech eng nei Majoritéit. Falls sech eng nei Majoritéit fënnt, kéint ouni Nei wale vum Grand-Duc eng nei Regierung agesat ginn - kéint! Mir kéinten awer och erëm an eng Situation komme vun engem gewëssene Vide oder vun enger institutioneller Kris. Hoffe mer, datt mer ni esou wäit kommen. Mee wéi dat genee soll goen, ass net gereegt, geneesou wéineg iwwregens wéi d'Regierungsbildung no enger Wal.

Dës onnéideg Lück hätt een an eisen Ae kënnen zoumaachen. Wa mer schon esou ëmfaassend Verfassungsrevisiounen maache wéi déi hei virleied, dann hätt ee sech och esou Onsécherheete vu virera kënnen aus dem Wee schafen. Mee eis hënnert jo wierklech keen drun, dat nach an Zukunft ze maachen.

Léif Kolleginnen a Kolleegen, eng lescht grouss Serie vun Ännerungen betrëfft dann de Grand-Duc. Lëtzebuerg bleift eng constitutionnel Monarchie an de Grand-Duc behält och eng ganz Rei Pouvoiren. Warscheinlech behält de Grand-Duc och weiderhi säi Panneau, deen ëmmer op eis kuckt, wa mer hei Rieden halen - respektiv mir op hien. Iwwregens - fir déi Leit, déi net de Pleséier hunn, hei an der Chamber ze sätzen, mee dat vun do-baussen éischerer suivéieren -: Et huet een heiansdo d'Gefill, datt de Grand-Duc e gutt Stéck méi grous op deem

Bild ass wéi eis Regierungsmemberen am Liewen, esoudatt een u sech de Grand-Duc awer nach ëmmer grous gesäit. Ech hunn also keng ...

Une voix. - Et ass jo e „grand Duc“.

M. Sven Clement (Piraten). - Et ass e „grand Duc“, et ass ...

(Interruption et hilarité)

Mir kéinten elo natierlech kucken, wéi e bekannte Comic hei zu Lëtzebuerg mat Monarchen ëmgeet. Mee ech loosse dat elo mol op der Säit.

Et ass nämlech och wichteg fir eis, an ech mengen, dat ass kloer: Mir bleiwen e Grand-Duché. Mir bleiwen e Grand-Duché, awer mat deenen néidegen Aschränkungen, déi fir eng staark Demokratie néideg sinn.

Esou gëtt zum Beispill eng Ofsetzungsprozedur an d'Verfassung geschriwwen, déi verhënnere kann, datt e Grand-Duc, dee seng Muecht géif mëssbrauchen, onkontrolléiert am Amt kéint bleiwen. Mir schreiwen déi Verfassung jo net fir haut, mir schreiwen déi fir déi nächst 100, 200, 300 Joer. An, ...

(Interruption)

... jo, do muss een ...

(Brouhaha)

... all Méiglechkeete virgesinn.

Une voix. - 300 ass e bësse vill.

M. Sven Clement (Piraten). - O, Här Di Bartolomeo, mir allen zwee wäerten 300 Joer, mengen ech, net packen. Dofir ...

(Interruption)

Wie weess! Wann Der e Geheimrezept hutt, sot mer et.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Ech probéieren et fir d'éischt bei lech aus!

(Hilarité)

M. Sven Clement (Piraten). - Eng Prozedur, fir de Grand-Duc ofzesetzen, gouf et schon. Si war just an engem Familljepakt festgeschriwwen, e Familljepakt, deen a mengem Aen net soll Verfassungsrankung hunn. An dofir ass et wichteg, datt mer dat elo kloer demokratisch reegelen. Dës Verfassung gëtt méi transparent doduerjer, datt mer net méi op e Familljepakt verweisen, mee et selwer an der Verfassung reegelen.

An, jo, och d'Ofännerung vum klageschen Eed «Je jure fidélité au Grand-Duc» ass eppes, wat mir, anescht wéi e puer anerer heibannen, net bedauern. Well wa mer ganz éierlech sinn, dann ass dat dach en Eed, deen zum Beispill eng wierklech onofhängeg Chamber eigentlech onméiglech géif maachen. E Beispill dofir hu mer elo grad gesinn: Meng Virriednerin huet gesot, datt se u sech am léifsten eng Republik hätt. Dat ass jo u sech schon an der Ofsetzung vum Grand-Duc geschafft.

(Interruption par M. Mars Di Bartolomeo)

Ass dat nach „fidélité au Grand-Duc“? Dofir soen ech, nee, ech mengen ...

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Net dru geschafft, dat ass eng Ofsetzung!

M. Sven Clement (Piraten). - Dat wär ..., eng Republik wär de facto d'Ofsetzung vum Grand-Duc.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - D'Ofschaffung vum Grand-Duc.

verstanen, wat Demokratie ass, léif Kolleginnen a Kolleegen!

Une voix. - Très bien!

M. Sven Clement (Piraten). - Mir kënnen villen kritiséieren. Mir kënnen kritiséieren, datt d'Leit net gutt genuch informéiert gi sinn. Mir kënnen kritiséieren, datt déi Broschür, déi d'Chamber herausginn huet, net wierklech den Text vun der Verfassung ermënginn huet. Also, ganz éierlech, hätt ee mech gefrot, ech hätt lech gesot: „Ma da schreift wéinstens den Text vun der Verfassung dran!“ Mir maachen eng schéi Broschür, déi mer jiddwengem an d'Haus schécken, wou mer op Froen äntweren, déi keen opgeworf huet, mee mir liwweren den Text net mat.

Léif Kolleginnen a Kolleegen, mee et ass definitiv sou, datt mer hei schlecht informéiert hunn! Et soll kee mer soen, datt déi Broschür eng gutt Information fir d'Leit dobausse gewiescht wär iwwert dat, wat am Text steet. Deelweis stinn Encadréen do, wou nëmmen driwwer geschwat gëtt, wat net am Text steet.

Mee wa mer wëllen de Leit dobausse vertrauen, da schécke mer hinnen den Text, dee se iwwregens och op chamber.lu kënnen kucken, an dann hu mer vollstent Vertrauen dran, datt d'Wielerinnen an d'Wieler deen Text och richtig verstinn. An ech sinn der fester Iwwerzeugung, datt d'Leit, wa se sech mat engem Text befaassen, deen och majoritär esou wäerte verstoen,

Ënnerschrëft kënnen maachen, fir e Referendum ze fuerderen. Well domadder hu mer och explizitt jiddwereen ausgeschloss, deen net zu Lëtzebuerg leeft, obwuel en déi lëtzebuergesch Nationalitéit huet. Si si wuel schéin a gutt fir eis Zuelen, eis Statistiken ze booster, mee wann et drëm geet, matzebestimmen, da muss se sech op Lëtzebuerg deplacéieren. Alles verpasste Chancen!

Une voix. - Très bien!

M. Sven Clement (Piraten). - An dat Argument, datt ee vun de Leit jo awer e gewëssett Engagement - Zitat Mars Di Bartolomeo - kéint verlaangen, iwwerzeegt mech do net. A mengem Ae muss d'Politik an enger Demokratie no un de Biergerinnen a Bierger sinn, soudatt se jiddwereen, dee gäre matmaache wëllt, op einfachen a kuerze Weeër matabezitt.

Wat geschitt, wann een d'Prozeduren esou komplizéiert mécht, datt just déi, déi wierklech radikal géint eppes sinn, sech nach investéieren, gesi mer jo aktuell. Dann héiert ee virun allem just nach déi mat de méi haarde Stëmmen. Da vertéiert een d'Participatioun vun all de gemässegte Biergerinnen a Bierger, déi sech vläicht gäre géifen abréngen, mee ni Aarbecht a Famill net méi d'Zäit hunn a sech eigentlech och net esou richtig traue, op eng Gemeng ze goen an do no engem Ënnerschrëftbau ze froen, well et soll jo kee mengen, si géifen och zu „deenen do“ gehéieren, déi just jächen.

M. Sven Clement (Piraten). - Ben, ech hunn iwwert d'Form geschwat, wéi den Text verabschit gëtt. Ech mengen, datt dat och an deem heiten Debat immens wichteg ass.

Et gi ganz vill wichteg Saachen ugepasst an ausformuléiert, déi fir eng modern Verfassung zentral sinn an eis och ganz wichteg sinn. Ganz positiv zum Beispill ass, datt d'Berufskummen an domat de Sozialdialog hir Plaz an dëser Verfassung kréien. Och wann den Dialog an der Realitéit heiansdo bei gewëssen Theemen ze wënschen iwwreg léisst, esou ass et dach awer en éischten a ganz wichtige Schrëtt, de Kummen hir Existenzberechtigung direkt an eisem Contrat sociétal, deen eis Verfassung ass, ze verankeren.

Ganz positiv ass och, datt d'Verhältnis tëscht dem Staat an de Reliouns-gemeinschaften gekläert a keng Relioun méi favoriséiert gëtt. Mir liewen an engem pluralistesch Land an d'firfir ass et wichteg, datt och eis Verfassung festhält, datt déi Reliounen hei am Land eng Plaz kënnen hu wéi nëmmen eng, geneesou wéi och vill Sproochen an eisem Land zum öffentlechen Debat derzougehéieren.

Grad wat d'Sprooch betrëfft, hätt mer eis d'firfir och gewünscht, datt hei scho méi eng Ouverture gemaach gi wär, fir d'Sprooch vu Lëtzebuerg iwwert d'Verfassung, Däitsch an d'Franséisch eraus och nach duerch, firwat net, Englesch ze ergänzen. Mir wëssen, wéi vill Leit aus anere Länner

M. Sven Clement (Piraten). - An dat ass hiert gutt Recht als Deputéiert, genau dat ze fuerderen.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Jo.

M. Sven Clement (Piraten). - Et muss een net mat hir averstane sinn, mee et ass hiert gutt Recht. Mee op där anerer Säit huet se missen, fir iwwerhaupt Deputéiert kënnen ze ginn, soen: «Je jure fidélité au Grand-Duc.»

Wa mer e wierklech eegestännegt Parlament wëllen hunn an enger richteger Demokratie, da kënnen mer esou eng Eedesformel net weider mat eis erëmdueren. Dat heescht, et gesäit een: Dësen Eed ass net méi zäitgeméis. An och wann en eng laang Geschichte huet, an engem demokratische Staat mussen esou Ännerunge gemaach ginn, fir datt se der Realitéit um Terrain ugepasst ginn.

Här President, léif Kolleeginnen a Kolleegen, de virleienend Text enthält also eng ganz Rei vu wichtige Verbesserungen, obwuel een op gewëssene Plazen, wéi ëmmer, nach eppes hätten kënnen dréien, besser maachen, méi wäit kënnen goen. Mee mir wëssen: Dësen Text ass d'Resultat vu laangen Diskussiounen an nach vill, vill, vill, vill méi Kompromësse. An dofir kënnen mer eis awer duerch auszufrieden weise mam Resultat.

Wéi scho gesot, hu mir Piraten eis Membere mat entscheede gelooss, ob si dës Verfassungsännerunge unhuele wëllen. A si sinn zur nämlecher Konkluosion komm wéi de Marc Goergen an ech, nämlech kloer véiermol Jo ze soen. Dofir wäerte mer dann och dëse Block mat Jo stëmmen.

Ech soen lech Merci.

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Här Clement. Den nächste ageschriwwene Riedner ass den honorabelen Här Yves Cruchten. Här Cruchten, Dir hutt d'Wuert.

M. Yves Cruchten (LSAP). - Merci, Här President. An ech entschëllege mech bei de Kolleegen, dass ech mech elo eréischt am Laf vun der Debatt ageschriwwen hunn. Ech hat net wëlles gehat, grousse ze intervenéieren, well ech wousst, dass de Rapporteur en exzellente Rapport géif presentéieren, wou allegueren d'Fakte kloer sinn. Ech wëll och dofir net op de Contenu vun dësem Deel vun der Verfassungsreform agoen, mee e puer méi generell Saache lassginn, déi ech awer gäre gehat hätten, dass se haut an der Debatt gesot ginn.

Ech wëll fir d'alleréischte emol soen, dass mer déi Verfassung hei net mat enger ziddreger Hand upaken, mee mat enger ganz roueger Hand, well mer och e rouegt Gewëssen hunn, e gutt Gewëssen, dass dat, wat mer hei maachen, richteg ass an dass dat gutt ass fir eist Lëtzebuurger Land.

D'Verfassung kënnt, an dat hunn der ganz vill scho gesot, mat dëser Reform am 21. Joerhonnert un. An ech wëll och gären all de Riedner, déi haut d'Wuert ergraff hunn, Merci soe fir eng gutt Diskussioun, déi mer hei geféiert hunn.

An et ass och gutt, dass all déi Leit, déi haut dem Mars Di Bartolomeo an dem Simone Beissel nogelauschert hunn, awer och dem Charles Margue, der Madamm Cecchetti, dem Här Clement, ...

Une voix. - Dem Här Léon Gloden,

M. Yves Cruchten (LSAP). - ... dass ...

(Brouhaha)

... - an dem Här Gloden, entschëllegt, ech hat dee souguer als Éischten hei

stoen -, spéitstens elo hunn all déi Leit matkritt, dass an dëser Reform keng Grujelegkeeten drastinn, mee lauter Dispositiounen, déi Sënn maachen.

Et ass gutt, dass mer bei dëser Verfassung, an deem ganze Prozess eng Lëtzebuurger Stärkt, eng Lëtzebuurger Qualitéit gewisen hunn, nämlech déi, fir Kompromësse ze fannen, fir Konsens ze sichen ënnereneen, och wann eis heiansdo politesch Grief trennen. Mee wann et ëm d'Lëtzebuurger Land geet, da fanne mer ëmmer dee Konsens, deen néideg ass.

Et dierf een elo awer mat där enger oder anerer Dispositioun net averstane sinn, net d'accord sinn, et dierf ee vläicht bei engem Punkt eng aner Propositioun maachen, ma selbstverständlech. An dofir ass et och ze respektéieren, dass d'Kolleeginne vun déi Lénk eng eegen Textpropos gemaach hunn.

Net ze respektéieren awer ass, wa Schauermäercher, falsch Noriichten, verdréite Wourechte verzaapt gi mat engem eenzegem Zweck: Stëmmung ze maache géint jiddwereen, am Fong géint alles, an dat mat där eenzegem Hoffnung, politesch Kapital draus ze schloen.

Mir schwächen net de Grand-Duc oder d'Monarchie. Mir féieren och net iwwer eng Hannerdier d'Awunnerwalrecht an. Mir huele kengem seng Kaz an och kengem säi Goldfësch ewech. Mir féiere keng Zwangsimplunge fir d'Kanner an a mir schwächen och net eis Familljen. Mee mir passen eis Verfassung un d'Realiteit vun de Lëtzebuerggerinnen a Lëtzebuurger un a vun all deenen, déi hei mat eis wunnen, liewen a schaffen an déi all en Deel vun deem Land hei sinn.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Yves Cruchten (LSAP). - An dofir ass et gutt, dass all d'Tentativen, fir déi Reform hei ze sabotéieren, e Fiasko waren. Et ass gutt, dass déi allermeeschte Leit hei am Land den Agitateuren net op de Läm gaange sinn, mee erkannt hunn, dass hei lauter Ännerunge kommen, deenen de Bonsens zugronn läit.

Schwaarz op wäiss ka jiddweree sech dervun iwwerzeege mat där Broschür, déi dëser Deeg vun der Chamber verdeelt gëtt an déi a méi Sproochen einfach a kloer erkläert, wat mer hei maachen. A wa mer just den Text verdeelt hätte vun der Reform, dann hätte mer haut de Reproche gemaach kritt, dat géif jo souwisou just e Spezialist verstoen.

D'LSAP steet zu där exzellenter Aarbecht, déi hei an deene leschte 15 Joer zesumme gemaach gouf. Dat Resultat, wat mer elo kennen, d'Kapitel Justiz an och d'Kapitel vun haut, ass net an der Hexekichen oder „im stillen Kämmerlein“ entstanden, mee an engem transparenten a participative Prozess, an dat iwwer Joren.

Den Här Yves Cruchten (LSAP)

D'LSAP steet zu där Verfassung hei an engem Lëtzebuerg, dat prett ass fir d'21. Joerhonnert an doriwwer eraus. A wéi ëmmer wëllt d'LSAP d'Leit zesummebréngen, och an dëser Fro vun der Lëtzebuurger Verfassung. A mir wieren eis iwwerall an ëmmer erëm géint all déi, déi d'Gesellschaft wëlle splécken an d'Leit ausenanerdreiwen.

Merci.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Här Cruchten. Ageschriwwen huet sech dann den honorabelen Här Mars Di Bartolomeo.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Merci, Här President. Ech wäert och, une fois n'est pas coutume, ganz kuerz kënnen sinn.

Une voix. - O! O! O! O! O!

Une autre voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Ech wëll just insistéieren, dass, genee wéi beim viregte Kapitel, mer et bei dësem Kapitel mat enger kollektiver Aarbecht ze dinn hunn, mat enger ganz gudder kollektiver Aarbecht an der Kommissioun, an zesummenaarbecht mat de Forceviven dobaussen. Ech wiere mech also dergéint, dass een hei elo seet: „Deen een, deen ass ënner de Rouleau compresseur komm, an deen aner, dee ka jubelen.“ Hei sollt jiddweree sech dran erëmfannen! A virun allem sollen d'Leit dobausse sech dran erëmfannen, well et dat Gesellschaftsbild vun haut a muer soll erëmspigelen.

Also merci fir déi kollektiv Aarbecht. Ech soen och jiddweregem Merci, dass e sech net ausenanerdividiere gelooss huet. Dat wär méi einfach gewiescht. Mee eng Verfassungsdis-kussioun mécht een zesummen oder et mécht ee se guer net!

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Ech wëll da just preziséieren, dass den Eed, deen an Zukunft op d'Verfassung geleescht gëtt, net onschëlleg ass. Mir hu bewosst den Eed op d'Verfassung gewielt, well mer verfassungstrei wëlle sinn op d'Grundgesetz, dat mer eis alleguer zesumme ginn hunn. Dat ass keng Schwächung vun engem Staatschef, mee dat ass eng Stärkung vun eisem Grundgesetz!

Une voix. - Dofir si mer jo haut och hei.

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - Da wëll ech mech och nach dergéint wieren ... Ech schwätzen hei als Rapporteur an de Rapporteur dierf zweemol erausgoen.

Hei ass et net esou, dass d'Regierung de Gewënner ass. Ech mengen, dass mat deene verschiddene Verfassungstexte eis Institutionen insgesamt ge-

wannen - alleguer an un alleréischter Plaz d'Chamber!

Une voix. - Très bien!

M. Mars Di Bartolomeo (LSAP), rapporteur. - An do wäerte mer nach drop zrëckkommen. Mir hunn eis hei staarkgemaach, fir dass d'Chamber an alle Phasen - och vis-à-vis vum Staatschef! - u Poids gewënnt.

Schwächung vun der nationaler Souveränitéit? Wat wär dat klenkt Lëtzebuerg aleng? An deem staarke Bündnis, dat d'EU an deene meeschte Beräicher ass, ass Lëtzebuerg weesentlech méi staark, wéi wann et aleng do géif stoen. Also: net eng Schwächung doduerch, dass mer an enger Communautéit sinn, mee eng Stärkt, déi weesentlech méi grous ass wéi eis Taille a wéi d'Zuel vun eiser Populatioun.

Dann, ganz kloer: Wa mer fäerdeg si mat eisen Aarbechten un der Verfassung, wäerte mer selbstverständlech déi nei Verfassung, déi dann aus deene verschiddene Kapitele besteet, an déi Sproochen iwwersetzen a se jiddweregem zoukomme loosse, deen hei zu Lëtzebuerg wunnst: Lëtzebuergesch, Franséisch, Däitsch. A wann eng zousätzlech Sprooch gebraucht gëtt, da si mer och flexibel genuch, fir dat ze maachen.

An e lescht Wuert iwwert d'Wärungs-onohängegkeet: Et mécht eigentlech keen Ennerscheid, ob an der Verfassung elo steet, dass de Grand-Duc „battre de la monnaie“ däerf, oder ob dat net drasteet. Fakt ass, dass mer an enger Währungsunioun sinn! Fakt ass, dass de Staat ka Mënzen erausginn, och mam Kapp vum Grand-Duc, an dass en déi Kompetenz kann delegéieren un d'Zentralbank - Kompetenz doduerch, dass d'Zentralbank dat exekutiert.

Léif Kolleeginnen a Kolleegen, ech mengen, dass mer hei eng zolidd Aarbecht geleescht hunn an dass mer, wa mer um Enn vun der Prozedur sinn, eng Verfassung hunn, déi zu eiser Zäit passt an déi och Joerzénge oder, wann ech mam Här Clement schwätzen, Joerhonnerten iwwerlieft. Mee bon, dat mussen déi Nächste da jugéieren.

Ech wëllt just déi Prezisioun ginn, onpoleemesch an awer op de Punkt.

Merci.

Plusieurs voix. - Très bien!

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmools, Här Di Bartolomeo.

D'Regierung huet d'Wuert, den Här Premier- a Staatsminister Xavier Bettel.

M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État. - Sidd Der sécher?

M. Fernand Etgen, Président. - Ganz sécher, Här Premierminister!

(Concertation interne)

Här Premierminister, Dir hutt d'Wuert.

PRISE DE POSITION DU GOUVERNEMENT

M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État. - Villmools merci, Här President. An erlaabt mer, hei der Constituante Merci ze soen, der Constituante, jo. Dat ass och esou wéi am Koalitionsaccord, wou mer eis och Ambitioun ginn hunn als dräi Parteien, mee dass duerno d'Aarbecht hei an dëser Chamber stattfont huet.

An ech muss lech soen, ech erlabe mer, haut net unzefänken, andeem ech dem Rapporteur Merci soen, mee dass ech mam Mars Di Bartolomeo a mam Alex Bodry ufänken, och, fir Merci ze soen, well déi zwee haten och eng ganz wichteg Roll an der Viraarbecht, déi et erlaabt huet, dass duerno e Mars Di Bartolomeo als President vun der Kommissioun och kann hei sinn. Dat heescht, erlaabt mer, dat mécht ee jo net oft, fir d'Éischt deene Merci ze soen, déi net heibanne sinn.

Mir hunn och vun 2005 un en dëser Constitutioun geschafft. Dat heescht, mir sinn elo méi wéi 17 Joer amgaangen, drun ze dokteren. Et ass wichteg, dass mer och eng Constitioun kréien (veuillez lire: dass mer och vun enger Constitioun fortkommen) - an de Mars Di Bartolomeo huet et prezis gesot - vun enger Postkutschenzäit, wéi mer nach vu Franc-ore geschwat hunn, op eng Constitioun, déi och méi modern ass. An dofir och der Constituante e grouse Merci.

Mir kruten och direkt erkläert, dès le début vun Ären Aarbechten, dass mer kéinten dobäi sinn. Dofir erlaben ech mer, och dem Här Fettes a senger Ekip, och aus dem Staatsministère, e grouse Merci ze soe fir déi Aarbecht, déi geleescht ginn ass. Mee d'Chamber huet eis direkt gesot: „Et ass der Constituante hir Aarbecht. Dofir, Regierung, haalt lech och diskreet an de Reunionen!“ Dat hu mer dann och gemaach.

Zum d'Resultat muss ech lech soen, mengen ech, sinn et ganz, ganz wichteg Punkten - an ech ginn elo net op all Punkt an -, mee déi awer wierklech am Fong Institutiouneschützen.

Erlaabt mer, hei mam Grand-Duc unzefänken. Dass hei wierklech gekuckt gëtt, dass de Grand-Duc sech bei guer kenge Choix muss améschen, déi eng politesch Konnotatioun kéinten hunn, hëllefer der Institioun. Een, deen hei fir d'Monarchie ass, dee misst och hei hannert deem Text stoen.

Wann ee wëllt eng Institioun wéi d'Monarchie stäerken, da muss een evitéieren, dass een de Monarch an d'politesch Arena setzt! Da muss een evitéieren, dass de Monarch Choix muss treffen, wou duerno gesot gëtt: „Et si préférences do.“ De Grand-Duc ass inviolabel! De Grand-Duc ass irresponsabel! An dat ass d'Garantie, fir dass mer och déi Monarchie hei kënnen laang halen, andeem mer och déi Institioun protegéieren!

Dowéinst, all déi Leit, déi mengen, dass eng Verfassung an déi Verfassungsännerung hei géif d'Roll vum Grand-Duc schwächen - au contraire! Et protegéiert d'Institioun! Jo, well och eng Institioun wéi de Grand-Duc ... Mir hunn och Leit heibannen - an dat huet een ze respektéieren -, déi der Meenung sinn, dass mer eng aner Staatsform missten hunn.

Ech gehéieren zu deenen ..., an ech weess, dass ech och kritiséiert ginn, well ech dozou stinn: Ech si Monarchist! Ech fannen, dass et fir de Lëtzebuurger Modell dee beschte System ass, deen ee kann hunn. Dat ass meng perséinlech Meenung! Ech

schwätzen elo weeder als Premier, ech schwätzen elo net als Responsable vun den Institutionen, ech schwätzen als einfache Bierger. Ech gleewen un déi Institution!

Wann een déi Institution kennt, da weess een, dass ee se och muss virun Attacke protegieren. Als Staatsminister ass et och meng Roll, dass mer kucken, zesumme mat der Chamber, wéi mer d'Institution stärke kënnen. D'Maison grand-ducale, déi geschaf ginn ass, d'Maison du Grand-Duc, ass eng wichteg Etapp gewiescht.

Ech wëll och dem Här Gloden Merci soen, well ech weess, wéi oft e scho rappeléiert huet, dass deen Text an der Verfassung misst sinn, fir dass en och méi juristescht fest ass wéi op deenen Texter, wou mir als Regierung gekuckt hunn nom Rapport Waringo, fir och esou séier wéi méiglech d'Institution am Fong ze stärke.

zesumme mat de Culten, ze kucken, wéi mer en neie Wee kënnen goen.

An haut, déi Cérémonie civile, déi mer - leider - déi lescht zwee Joer net konnte feieren, gehéiert zum Acte central, deen eng Regierung organiséiert, wou se hir Bierger zesummen invitéiert, egal, wéi eng Relioun se hunn, egal, wéi eng Originn se hunn, wou mer zesummen eis Unitéit feieren, wou mer zesummen eis Unitéit feieren, déi eppes Extraordinaires gelescht hunn, ob dat sportlech, ob dat ekonomesch ass, ob dat mënschlech ass, en Acte héroïque, wou d'Leit aner Lieue gerett hunn.

Jo, dat hu mer ronderëm op Nationalfeierdag gebaut, an net, andeems mer gesot hunn: „Elo falen déi aner Zeremonien ewech.“ Et geet och, andeems mer moies d'Cérémonie civile hunn, dass mëttes eng Militärparad ass an en Tedeum organiséiert gëtt, dass déi Deeg drop och Zere-

An och den honorablen Dan Kersch, deen haut jo och bei lech heibanne sëtzt, wor deemools och als Minister ganz engagéiert an deem ganze Punkt. An esou, wéi en et virdu prezisieret huet, den Här Kersch, hu mir op all deene Punkten, déi jo och ugefacht gi sinn, wou souguer de Bistum mat eis ugesicht ginn ass, gewonnen!

Deemools ass gesot ginn: „Et ass on-sécher“, „Dir verléiert“, „Dir verléiert“. Nee! Déi Evolution war néideg. Ech ka mech erënnere, als Kultusminister, dass ech d'Leit och a Pensioun ..., ech hunn d'Pensioun missen ënnerschiwe vun all de Paschtéier, déi a Pensioun gaange sinn. Et ass net d'Aarbecht vun enger Regierung, een a Pensioun ze schécken oder een anzustellen am Kultus! De Kultus muss sech och kënnen organisieren. Ech mengen, dass hautdesdaags de Kult vill méi fräi ass, selwer kënnen säi Liewen ze organisieren, wéi dee Lien ze hunn, dass et eng Staatsaf-

Joer eng Kulturhauptstad hunn, déi elo gläich ufänkt, ...

(*Interruptions diverses*)

... an dat ass Esch.

(*Exclamations*)

Ech wollt dat och dem Här Mischo - ...

Une voix. - An Diddeleng!

M. Xavier Bettel, Premier Ministre, Ministre d'État. - ... jo, en ass net do -, mee eise Kollegeen, den Escher Kollegee soen: Mir hunn eng Hauptstadt, eng politesch Hauptstadt, mee d'est Joer hu mer och eng Kulturhauptstad. Ech wënschen hinnen och bonne, bonne Chance!

Dowéinst, Här President, erlaabt mer, ganz zum Schluss, lech nach eng Kéier ze soen: Mir komme vun enger Postkutschenzäit op eng modern

De Vott ass ofgeschloss.

D'Proposition ass mat 49 Jo-Stëmmen, 4 Nee-Stëmmen an 1 Abstention ugehall.

Ont voté oui : *Mmes Diane Adehm, Nancy Arendt épouse Kemp, MM. Emile Eicher, Léon Gloden, Jean-Marie Halsdorf, Mme Martine Hansen, MM. Max Hengel, Aly Kaes, Georges Mischo, Mme Octavie Modert, M. Laurent Mosar, Mme Viviane Reding, MM. Gilles Roth, Jean-Paul Schaaf, Marc Spautz, Serge Wilmes, Claude Wiseler et Michel Wolter ;*

MM. Guy Arendt, André Bauler, Gilles Baum, Mme Simone Beissel, MM. Frank Colabianchi, Fernand Etgen, Gusti Graas, Max Hahn, Mme Carole Hartmann, M. Claude Lamberty et Mme Lydie Polfer ;

Mme Simone Asselborn-Bintz, M. Dan Biancalana, Mmes Tess Burton, Francine Cloesener, MM. Yves Cruchten, Mars Di Bartolomeo, Mme Cécile Hemmen, M. Dan Kersch, Mme Lydia Mutsch et M. Carlo Weber ;

Mmes Semiray Ahmedova, Djuna Bernard, Stéphanie Empain, Chantal Gary, M. Marc Hansen, Mme Josée Lorsché, M. Charles Margue et Mme Jessie Thill ;

MM. Sven Clement et Marc Goergen.

Ont voté non : *MM. Jeff Engelen, Fernand Kartheiser, Fred Keup et Roy Reding.*

S'est abstenue : *Mme Myriam Cecchetti.*

6. DÉPÔT D'UNE DEMANDE D'ORGANISATION D'UN REFERENDUM TEL QUE PRÉVU À L'ARTICLE 114, ALINÉA 3 DE LA CONSTITUTION

Da ginn ech d'Wuert un den Här Fernand Kartheiser.

EXPOSÉ

M. Fernand Kartheiser (ADR). - Jo, Här President, villmoos merci. Ech mengen, mir hate jo schon nom Vott iwwert den éischten Deel vun der Verfassung, deen iwwert d'Justiz, driwwer geschwat, datt et zwou Méiglechkeete gëtt, u sech e Referendum ze provoziere. Dat eent ass déi Prozedur vum Député initiateur no eisem Chambersreglement, wou eeben, wa 16 Deputéierter op d'mannst ënnerschreiben, e Referendum kann ageleet ginn. Dat anert ass iwwert den Artikel 114 vun der Verfassung mat 25.000 Bierger/Ënnerschréften, wat dann och kéint zu engem Referendum féieren.

Ech wëll haut also beim zweete Kapitel och déi Prozedur vum Député initiateur hei aleeen an der Hoffnung, datt mer 16 Ënnerschréfte kréien. Beim éischten Deel hate mer aacht Ënnerschréften. Vlächtt gëtt et der déi Kéier jo méi. An deem Sënn wëll ech lech hei dese Bréif hannerleeën no eisem Chambersreglement an d'Prozedur vum Député initiateur aleeen.

Ech soen lech Merci

M. Fernand Etgen, Président. - Merci villmoos, Här Kartheiser.

Domat si mer um Enn vun der Sitzung ukomm. Déi nächst Sitzung si fir den 8., 9. an 10. Februar virgesinn.

D'Sitzung ass opgehuewen.

PREMIER VOTE CONSTITUTIONNEL SUR LA PROPOSITION DE RÉVISION DE LA CONSTITUTION 7700

D'Ofstëmme fänkt un.

Den Här Premier- a Staatsminister Xavier Bettel

Andeems mer déi Maison du Grand-Duc geschaf hunn, hu mer d'Institution gestärkt! Déi lescht Méint a Joren héiert een net vu Problemer mam Personal beim Haff - duerch déi Institution vum Grand-Duc, duerch déi Maison du Grand-Duc an och d'Aarbecht, déi den Hofmarschall och gemaach huet.

Et kann och net sinn, dass an onsem Land am Fong eng Rëtsch vun Dispositionen iwwert d'Institution an engem Familljepak zréckzesiche sinn - engem Familljepak an net an enger Verfassung! Dowéinst, mengen ech, ass et héich Zäit ginn, dass verschidde Saachen, déi och am Familljepak stinn, hire Wee och an d'Constitution fonnt hunn.

Erlaabt mer och, iwwert d'Liberté de culte ... Mir maachen, wéi wann dat alles normal wier. Ech wëll elo ... Duerch Corona konnte mer net wéi üblich zebréieren. Ech wëll lech awer just drun erënnere, dass virun 2013 an deem Land Nationalfeierdag - Nationalfeierdag! - en Tedeum war an eng Militärparad. Et wor näischt anescht!

Bon, d'Gemeng Lëtzebuerg huet fir e festiven Deel den Dag virdu gesuergt, mat Freedefier a mat Festivitéiten an der Stad, esou wéi all déi aner Gemengen och gekuckt hunn, fir mat hire Bierger kënnen eppes ze feieren. Mee d'Regierung huet am Fong offiziell an eng Cérémonie religieuse ..., déi och net interreligieuse deemools war. Dat wor e kathoulesche Culde, deen aleng gefeiert ginn ass. Dofir wor et fir eis wichteg, och zesumme mam Bistum,

monien organiséiert gi vun deene verschidde Culten, och fir dem Grand-Duc hir Eier ze erweisen. Dat geet, een nieft deem aner, an net, andeem een imposéiert, andeem ee seet: „Et dierf net méi.“ De But wor, vun de Culten ... An dofir muss ech lech och als Kultusminister soen, dass ech frou war. Et ass hei geschwat gi vu „Revolution zu Lëtzebuerg“. Nee! Et wor eng Evolution, déi néideg war.

De Culde ass net eng Staatssaach! Mir musse garantieren, dass d'Leit hire Culde kënnen ausüben. Mee et ass net un eis ze soen, wéi ee Culde dat muss sinn. Et ass net un eis ze soen, wéi ee Culde dee richtegen ass. De Culde ass eppes Perséinlech. D'Leit kënnen e Besoin hu fir zesummenzkommen, mee et ass net un eis als Regierung oder als Politik ze soen, wéi ee Culde dee richtegen ass. Dat ass eng Conviction personnelle, déi d'Leit och selwer müssen entwéckele kënnen an appreciëere kënnen an duerno och eeben appliquéieren. An et ass net un eis, eis do anzeméschen.

Wann een haut dat dote kuckt, dann ass dat fir mech eng Evolution, déi och néideg war, a keng Revolution, wéi och verschidde Leit et probéiert hunn ze maachen. An et geet ganz gutt! De Kontakt leeft. Mir hu reegelméisseg och déi Inter-Culdes-Reunionen zesumme gehat, zum Beispill an der Covidzäit. An ech muss lech soen, dass do d'Relatioun ganz gutt sinn.

Ech ka mech erënnere, wéi ech Kultusminister gi sinn, ganz am Ufank ...

fär bal wier, och de Culde kënnen auszefeieren.

Här President, iwwert d'Regierung, hei iwwert d'Motion de censure: Ech hunn d'Motion de confiance selbsterständlech léiwer wéi eng Motion de censure, mee et ass wichteg - mir hatten dat net an den Texter stoen -, dass eng Chamber ka soen: „Hei, dat doten!“ Mir hunn dann eng Motion oder eng Resolutioun, wou dann d'Chamber seet, si ass zefriden oder si ënner-stéttzt oder et soll ëngesat ginn. An eng Motion de censure an eng Motion ...

An ech ka mech erënnere, tatsächlech, wéi den Här Gloden gesot huet: 2013 souze mer hei an enger Situation, wou op eng Kéier de Staatsminister Juncker - dee Staatsminister Juncker - gesot huet: „Ech ginn elo dem Grand-Duc d'Demission.“ An du souze mer alleguerten hei la bouche bée: „Wat maache mer elo? Wéi geet et weider?“ Dowéinst ass et och wichteg, déi dote Punkten hei ze kreieren.

Ech brauch elo net drop anzegoen, d'Madamm Beissel huet jo och schon iwwert d'Sad Lëtzebuerg geschwat, dass dat d'Hauptstad ass. Selbsterständlech hunn ech och e Virleue gehat. Et ass wichteg, dass ee weess, dass d'Hauptstad och déi Roll huet, déi se och an engem Land wéi Lëtzebuerg huet.

Erlaabt mer och just, an deem dote Kontext ze soen, dass mer eng Hauptstadt hunn an dass mer awer och d'est

TEXTE COORDONNE PROPOSE PAR LA COMMISSION DES INSTITUTIONS ET DE LA REVISION CONSTITUTIONNELLE

N° 7700

PROPOSITION DE REVISION DES CHAPITRES IER, II, III, V, VII, VIII, IX, X, XI ET XII DE LA CONSTITUTION

Art. 1er. Le chapitre Ier de la Constitution est libellé comme suit :

«CHAPITRE IER. - DE L'ETAT, DE SON TERRITOIRE ET DE SES HABITANTS

SECTION 1RE. - DE L'ETAT, DE SA FORME POLITIQUE ET DE LA SOVERAINETE

Art. 1er.

Le Grand-Duché de Luxembourg est un Etat démocratique, libre, indépendant et indivisible.

Art. 2.

Le Grand-Duché de Luxembourg est placé sous le régime de la démocratie parlementaire. Il a la forme d'une monarchie constitutionnelle.

Il est fondé sur les principes d'un Etat de droit et sur le respect des droits de l'Homme.

Art. 3.

La souveraineté réside dans la Nation dont émanent les pouvoirs de l'Etat.

Art. 4.

(1) La langue du Grand-Duché de Luxembourg est le luxembourgeois. La loi règle l'emploi des langues luxembourgeoise, française et allemande.

(2) L'emblème national est le drapeau tricolore rouge, blanc, bleu.

(3) La loi définit les armoiries de l'Etat.

(4) L'hymne national est «Ons Heemecht».

Art. 5.

Le Grand-Duché de Luxembourg participe à l'intégration européenne.

L'exercice de pouvoirs de l'Etat peut être transféré à l'Union européenne et à des institutions internationales par une loi adoptée dans les conditions de l'article 113, alinéa 2, de la Constitution.

SECTION 2. - DU TERRITOIRE

Art. 6.

Toute cession, tout échange, toute adjonction de territoire ne peut avoir lieu qu'en vertu d'une loi adoptée dans les conditions de l'article 113, alinéa 2, de la Constitution.

Art. 7

Les limites et les chefs-lieux des cantons, des communes et des arrondissements judiciaires sont déterminés par la loi.

Art. 8.

La Ville de Luxembourg est la capitale du Grand-Duché de Luxembourg et le siège des institutions constitutionnelles.

Art. 2. Après l'article 10bis de la Constitution, il est inséré un article 10ter nouveau, libellé comme suit :

«Art. 10ter. Tout non-luxembourgeois qui se trouve sur le territoire du Grand-Duché, jouit de la protection accordée aux personnes et aux biens, sauf les exceptions établies par la loi.»

Art. 3. A l'article 11, paragraphe 6 de la Constitution, les deux derniers alinéas sont supprimés.

Art. 4. Les articles 21, 22, 29, 30 et 31 de la Constitution sont abrogés.

Art. 5. L'article 32bis actuel de la Constitution est renuméroté en article 26bis.

Art. 6. Les articles 46 et 47 actuels de la Constitution sont renumérotés en articles 58bis et 58ter.

Art. 7. L'article 51, paragraphe 1er de la Constitution est abrogé.

Art. 8. L'article 80 de la Constitution est renuméroté en article 73.

Art. 9. Il est introduit un article 31bis dans la Constitution, libellé comme suit :

«Art. 31bis. Aucun serment ne peut être imposé qu'en vertu de la loi qui en détermine la formule.»

Art. 10. Le chapitre III de la Constitution est libellé comme suit :

«CHAPITRE III. - DU GRAND-DUC

SECTION 1RE. - DE LA FONCTION DU CHEF DE L'ETAT

Art. 32.

(1) Le Grand-Duc est le Chef de l'Etat.

Il représente l'Etat. Il est le symbole de l'unité et de l'indépendance nationales.

Sa personne est inviolable.

(2) Le Grand-Duc n'a d'autres attributions que celles que lui accordent la Constitution et les lois.

Il exerce conjointement avec le Gouvernement le pouvoir exécutif.

(3) Les dispositions du Grand-Duc doivent être contresignées par un membre du Gouvernement, qui en assume la responsabilité.

Art. 33.

(1) Le Grand-Duc prend les règlements et arrêtés nécessaires pour l'exécution des lois.

(2) Dans les matières réservées à la loi par la Constitution, le Grand-Duc ne peut prendre des règlements et arrêtés qu'en vertu d'une disposition légale particulière qui fixe l'objectif des mesures d'exécution et le cas échéant les conditions auxquelles elles sont soumises.

(3) Il prend les règlements nécessaires pour l'application des actes juridiques de l'Union européenne.

Dans les matières réservées à la loi par la Constitution, ces règlements ne peuvent être pris qu'en vertu d'une disposition légale particulière qui fixe l'objectif des mesures d'exécution et, le cas échéant, les conditions auxquelles elles sont soumises. Dans les conditions déterminées par la loi, ces règlements peuvent déroger aux dispositions légales existantes ou remplacer celles-ci.

Art. 34.

Le Grand-Duc fait et défait les traités. Les traités et, sauf clause spécifique dans un traité, leur dénonciation n'ont d'effet qu'après avoir été approuvés par la loi. Ils sont publiés dans les formes prévues pour la publication des lois.

Le Grand-Duc fait les règlements et arrêtés nécessaires pour l'exécution des traités dans les formes qui règlent les mesures d'exécution des lois et avec les effets qui s'attachent à ces mesures, sans préjudice des matières qui sont réservées par la Constitution à la loi.

Art. 35.

Dans l'exercice du pouvoir lui attribué par les articles 33, paragraphes 1 et 3

et 34, alinéa 2 de la Constitution, le Grand-Duc peut, dans les cas qu'il détermine, charger les membres de son Gouvernement de prendre des mesures d'exécution.

Art. 36.

En cas de crise internationale, de menaces réelles pour les intérêts vitaux de tout ou partie de la population ou de péril imminent résultant d'atteintes graves à la sécurité publique, le Grand-Duc, après avoir constaté l'urgence résultant de l'impossibilité de la Chambre des Députés de légiférer dans les délais appropriés, peut prendre en toutes matières des mesures réglementaires.

Ces mesures peuvent déroger à des lois existantes. Elles doivent être nécessaires, adéquates et proportionnées au but poursuivi et être conformes à la Constitution et aux traités internationaux.

La prorogation de l'état de crise au-delà de dix jours ne peut être décidée que par une ou plusieurs lois, qui en fixent la durée sans que la prorogation puisse dépasser une durée maximale de trois mois. Ces lois sont adoptées avec une majorité qualifiée des deux tiers des suffrages des députés, les votes par procuration n'étant pas admis.

Tous les règlements pris en vertu de la présente disposition cessent leurs effets au plus tard à la fin de l'état de crise.

La Chambre des Députés ne peut être dissoute pendant l'état de crise.

Art. 37.

Le Grand-Duc promulgue les lois dans les trois mois de leur adoption par la Chambre des Députés.

Art. 38.

(1) Le Grand-Duc nomme aux emplois publics, conformément à la loi, et sauf les exceptions établies par elle.

(2) Aucune fonction salariée par l'Etat ne peut être créée qu'en vertu d'une loi.

(3) Le statut des fonctionnaires de l'Etat est déterminé par la loi.

Art. 39.

Le Grand-Duc a le droit, dans les conditions déterminées par la loi, de remettre ou de réduire les peines prononcées par les juridictions.

Art. 40.

Le Grand-Duc a le droit de conférer des titres de noblesse aux membres de la famille grand-ducale, sans pouvoir jamais y attacher de privilège.

Art. 41.

(1) Le Grand-Duc porte le titre de commandant de l'armée. Ce commandement est exercé sous la responsabilité du Gouvernement.

(2) Le Grand-Duc confère les ordres civils et militaires, en observant la loi.

Art. 42.

Le Grand-Duc, l'ancien Chef de l'Etat, le Grand-Duc Héritier, le Régent et le Lieutenant-Représentant touchent sur le budget de l'Etat une dotation annuelle, dont les éléments et le montant sont fixés par la loi.

Le Grand-Duc, tenant compte de l'intérêt public, définit et organise son administration qui jouit de la personnalité juridique.

Art. 43.

Le Palais Grand-Ducal à Luxembourg et le Château de Berg sont réservés à l'habitation du Grand-Duc.

SECTION 2. - DE LA MONARCHIE CONSTITUTIONNELLE

Art. 44.

(1) La fonction de Chef de l'Etat est héréditaire dans la descendance directe de Son Altesse Royale Adolphe, Grand-Duc de Luxembourg, Duc de Nassau, par ordre de primogéniture et par représentation. Seuls les enfants nés d'un mariage ont le droit de succéder.

(2) La personne en droit de succéder peut y renoncer. Cette renonciation intervient sous forme d'un acte écrit qui est irrévocable et dont les effets ne s'appliquent qu'à l'auteur.

Lorsque des circonstances exceptionnelles le commandent, la Chambre des Députés peut exclure une ou plusieurs personnes de l'ordre de succession par une loi adoptée dans les conditions de l'article 113, alinéa 2, de la Constitution.

(3) A défaut de successeur, la Chambre des Députés se réunit au plus tard dans les trente jours du décès ou de l'abdication du Grand-Duc en vue de désigner un nouveau Chef de l'Etat. La décision est adoptée dans les conditions de l'article 113, alinéa 2, de la Constitution.

(4) L'abdication du Grand-Duc requiert la forme d'un acte écrit qui est irrévocable.

Art. 45.

(1) Le Grand-Duc exerce la fonction de Chef de l'Etat à partir du moment où il a prêté devant la Chambre des Députés le serment suivant : «Je jure d'observer la Constitution et les lois et de remplir fidèlement mes attributions constitutionnelles.»

(2) Le serment est prêté au plus tard le dixième jour qui suit le décès, l'abdication ou la désignation du Grand-Duc dans les conditions de l'article 44, paragraphe 3.

(3) Le refus de prêter le serment comporte renonciation à la fonction de Chef de l'Etat.

Art. 46.

Le Grand-Duc peut se faire représenter par une personne qui remplit les conditions de l'article 44, paragraphe 1er, et qui porte le titre de Lieutenant-Représentant du Grand-Duc.

Le Lieutenant-Représentant du Grand-Duc n'entre en fonction qu'après avoir prêté devant la Chambre des Députés le serment suivant : «Je jure d'observer la Constitution et les lois et de remplir fidèlement mes attributions constitutionnelles.»

Art. 47.

Si au décès du Grand-Duc, ou à la date de son abdication, son successeur est mineur, la Chambre des Députés se réunit dans les dix jours à l'effet de pourvoir, sur proposition du Gouvernement, à la régence.

Si le Grand-Duc se trouve dans l'impossibilité temporaire de remplir ses attributions constitutionnelles ou de prêter le serment prévu à l'article 45 le Gouvernement en informe la Chambre des Députés, qui se réunit dans les dix jours à l'effet de constater cette impossibilité et de pourvoir à la régence.

La régence ne peut être confiée qu'à une seule personne, qui doit être majeure et faire partie des personnes visées à l'article 44, paragraphe 1er.

Le Régent n'entre en fonction qu'après avoir prêté devant la Chambre des Députés le serment suivant : «Je jure d'observer la Constitution et les lois et de remplir fidèlement mes attributions constitutionnelles.»

La régence prend fin à la majorité du successeur ou à la cessation de l'impossibilité temporaire du Grand-Duc

de remplir ses attributions constitutionnelles.

Le Gouvernement en informe la Chambre des Députés, qui se réunit dans les dix jours à l'effet de mettre fin à la fin de la régence.

Art. 48.

Si le Grand-Duc ne remplit pas ses attributions constitutionnelles, la Chambre des Députés, à la demande du Gouvernement, le Conseil d'Etat entendu en son avis, décide dans les conditions de l'article 113, alinéa 2, de la Constitution qu'il y a lieu de considérer que le Grand-Duc a abdicqué.

Art. 49

A partir du décès du Grand-Duc, de son abdication ou du constat de son impossibilité de remplir ses attributions constitutionnelles, jusqu'à la prestation de serment du successeur, la fonction de Chef de l'Etat est exercée par le Gouvernement. Il en est de même en cas de décès ou de démission du Régent.»

Art. 11. Le chapitre V de la Constitution est libellé comme suit :

«CHAPITRE V. - DU GOVERNEMENT

Art. 76.

Le Gouvernement dirige la politique générale de l'Etat .

Art. 77.

Le Gouvernement se compose d'un Premier ministre, d'un ou de plusieurs Vice-premiers ministres, de ministres et, le cas échéant, d'un ou de plusieurs ministres délégués et secrétaires d'Etat.

Le Grand-Duc nomme le Premier ministre et les autres membres du Gouvernement et met fin à leurs fonctions.

Avant d'entrer en fonction, les membres du Gouvernement prêtent le serment qui suit : «Je jure d'observer la Constitution et les lois et de remplir ma fonction avec intégrité, exactitude et impartialité.»

Art. 78.

La fonction de membre du Gouvernement est incompatible avec celle de député, de conseiller d'Etat, de membre d'un conseil communal ainsi qu'avec des fonctions publiques ou une activité professionnelle.

Art. 79.

Les membres du Gouvernement exercent leurs attributions, soit en conseil, soit individuellement pour les affaires dont ils ont la charge.

Art. 80.

Le Premier ministre coordonne l'action du Gouvernement et veille au maintien de l'unité de l'action gouvernementale.

Art. 81.

Le Gouvernement détermine son organisation et son fonctionnement par voie de règlement interne, approuvé par arrêté grand-ducal, à l'exception des matières que la Constitution réserve à la loi.

Art. 82.

(1) Le Premier ministre engage la responsabilité du nouveau Gouvernement à l'occasion de la présentation du programme gouvernemental devant la Chambre des Députés.

(2) Le Premier ministre peut, après délibération du Gouvernement en conseil, engager la responsabilité du Gouvernement devant la Chambre des Députés à l'occasion du vote d'un projet de loi ou d'une déclaration gouvernementale.

(3) La Chambre des Députés peut engager la responsabilité du Gouvernement par une motion de censure.

(4) Lorsque la Chambre des Députés refuse la confiance au Gouvernement, le Premier ministre présente la démission du Gouvernement au Grand-Duc.

(5) Le Gouvernement démissionnaire continue à conduire la politique générale.

Art. 83.

(1) Le Gouvernement et ses membres sont responsables devant la Chambre des Députés.

(2) Les membres du Gouvernement ne répondent ni civilement ni pénalement des opinions qu'ils émettent à l'occasion de l'exercice de leur fonction.

(3) Les membres du Gouvernement sont pénalement responsables des actes commis par eux dans l'exercice de leur fonction.

Seul le ministère public peut intenter et diriger les poursuites à l'encontre d'un membre du Gouvernement pour ces actes, même après cessation de sa fonction.

(4) Sauf le cas de flagrant délit, toute arrestation d'un membre du Gouvernement nécessite l'autorisation préalable de la Chambre des Députés. Cette autorisation n'est pas requise pour l'exécution des peines, même celles privatives de liberté, prononcées à l'encontre d'un membre du Gouvernement.»

Art. 12. Le chapitre VII de la Constitution est libellé comme suit :

«CHAPITRE VII. - DE CERTAINES DISPOSITIONS RELATIVES A L'ADMINISTRATION DE L'ETAT

SECTION 1RE - DES REGLES GENERALES D'ADMINISTRATION

Art. 96.

Aucune loi ni aucun règlement ou arrêté d'administration générale ne sont obligatoires qu'après avoir été publiés dans la forme déterminée par la loi.

Art. 97.

La loi détermine les conditions et les limites ainsi que les modalités de mise en œuvre de la responsabilité de l'Etat et des autres personnes morales de droit public pour les dommages qu'ils ont causés ou qu'ont causés leurs mandataires publics et agents dans l'exercice de leurs fonctions.

Art. 97bis.

L'organisation et les attributions de la force publique sont réglées par la loi.

Toute déclaration relative à l'Etat de guerre et tout engagement de la force publique dans des opérations à l'étranger requièrent l'autorisation de la Chambre des Députés selon les modalités à établir par la loi.

SECTION 2. - DES FINANCES

Art. 98.

(1) Tout impôt de l'Etat ainsi que toute exemption ou modération d'impôt sont établis par la loi.

(2) Les impôts au profit de l'Etat sont votés annuellement. Les lois qui les

établissent n'ont de force que pour un an, si elles ne sont pas renouvelées.

(3) Hormis les cas formellement exceptés par la loi, aucune rétribution ne peut être exigée des citoyens ou des établissements publics qu'à titre d'impôt au profit de l'Etat ou de la commune.

Art. 99.

(1) Tout emprunt à charge de l'Etat doit être contracté avec l'assentiment de la Chambre des Députés.

(2) Toute aliénation d'une propriété immobilière ou mobilière de l'Etat doit être autorisée par une loi spéciale. Toutefois, une loi générale peut déterminer un seuil en dessous duquel une autorisation spéciale de la Chambre des Députés n'est pas requise.

(3) Toute acquisition par l'Etat d'une propriété immobilière ou mobilière importante, toute réalisation au profit de l'Etat d'un grand projet d'infrastructure ou d'un bâtiment considérable ainsi que tout engagement financier important de l'Etat doivent être autorisés par une loi spéciale. Une loi générale détermine les seuils à partir desquels cette autorisation est requise, ainsi que les conditions et les modalités pour financer les travaux préparatoires.

(4) Toute charge grevant le budget de l'Etat pour plus d'un exercice doit être établie par une loi spéciale.

(5) Toute pension, tout traitement d'attente ainsi que toute gratification à la charge de l'Etat sont accordés par une loi.

Art. 100.

Chaque année, la Chambre des Députés arrête la loi des comptes et vote le budget. Toutes les recettes et dépenses de l'Etat doivent être portées au budget et dans les comptes.

Art. 101.

(1) Une Cour des comptes est chargée du contrôle de la gestion financière des organes, administrations et services de l'Etat. La loi peut lui confier d'autres missions de contrôle de gestion financière des deniers publics.

(2) La Cour des comptes soumet ses contestations et recommandations sur le compte général de l'Etat à la Chambre des Députés.

(3) Les attributions et l'organisation de la Cour des comptes ainsi que les modalités de son contrôle et les relations avec la Chambre des Députés sont déterminées par la loi.

(4) Les membres de la Cour des comptes sont nommés par le Grand-Duc sur proposition de la Chambre des Députés.

SECTION 3. - DES RELATIONS ENTRE L'ETAT ET LES COMMUNAUTES RELIGIEUSES

Art. 102.

Les églises et les communautés religieuses sont séparées de l'Etat.

La loi règle les relations entre l'Etat et les églises et communautés religieuses.

Dans les limites et formes déterminées par la loi, des conventions à approuver par la Chambre des Députés peuvent préciser les relations entre l'Etat et les églises et communautés religieuses.»

Art. 13. Le chapitre VIII de la Constitution est libellé comme suit :

CHAPITRE VIII. - DES COMMUNES

Art. 103.

(1) Les communes forment des collectivités autonomes, à base territoriale, possédant la personnalité juridique et gérant par leurs organes leurs intérêts et leur patrimoine propres.

(2) La loi règle la composition, l'organisation et les attributions des organes de la commune.

Art. 104.

(1) Il y a dans chaque commune un conseil communal élu directement sur base du suffrage universel et par vote secret.

(2) La commune est administrée sous l'autorité du collège des bourgmestre et échevins, qui sont nommés parmi les membres du conseil communal dans la forme déterminée par la loi.

Art. 105.

(1) Les impôts au profit des communes sont établis par la loi.

Dans le respect de ses compétences constitutionnelles et légales, le conseil communal peut établir les impôts et les taxes nécessaires à la réalisation de l'intérêt communal. Les impôts et les taxes communaux sont approuvés par l'autorité de surveillance.

(2) Le conseil communal établit annuellement le budget de la commune et en arrête les comptes.

(3) Les communes ont droit aux ressources financières pour remplir les missions qui leur sont confiées par la loi.

Art. 106.

Le conseil communal fait les règlements communaux, sauf les cas d'urgence.

Dans les matières réservées à la loi par la Constitution, les règlements communaux ne peuvent être pris qu'en vertu d'une disposition légale particulière qui fixe l'objectif des mesures d'exécution et, le cas échéant, les conditions auxquelles elles sont soumises.

Les règlements communaux doivent être conformes aux lois et aux règlements pris en application de l'article 33.

Art. 107.

(1) La rédaction des actes de l'état civil et la tenue des registres de ces actes sont exclusivement dans les attributions des organes de la commune que la loi détermine.

(2) La loi établit le statut des fonctionnaires communaux.

Art. 108.

Toute commune peut créer, seule ou avec d'autres communes, des établissements publics dans les limites et selon la manière déterminée par la loi.

Art. 109.

La loi règle la surveillance de la gestion communale et détermine limitativement les actes des organes communaux à approuver par l'autorité de surveillance. Elle peut soumettre certains actes des organes communaux à l'approbation de l'autorité de surveillance et prévoir leur annulation ou leur suspension en cas d'illégalité ou de contrariété à l'intérêt général, sans préjudice des attributions des juridictions de l'ordre judiciaire ou de l'ordre administratif.

Le Gouvernement en conseil peut dissoudre le conseil communal dans l'intérêt de la gestion de la commune.

Art. 14. Le chapitre IX de la Constitution est libellé comme suit :

«CHAPITRE IX. - DES ETABLISSEMENTS PUBLICS DE L'ETAT ET DES ORGANES PROFESSIONNELS

Art. 110.

(1) La loi peut créer des établissements publics, qui ont la personnalité juridique et qui sont placés sous la tutelle de l'Etat.

(2) La loi peut créer des chambres professionnelles, qui ont la personnalité juridique.

(3) La loi peut constituer des organes représentatifs des professions libérales et les doter de la personnalité juridique.

Art. 111.

(1) La loi détermine l'objet, l'organisation et les compétences des établissements publics, des chambres professionnelles et des organes des professions libérales, qui ont la personnalité juridique.

(2) Dans la limite de leur objet, la loi peut leur accorder la compétence de prendre des règlements.

Dans les matières réservées à la loi par la Constitution, ces règlements ne peuvent être pris qu'en vertu d'une disposition légale particulière qui fixe l'objectif des mesures d'exécution et, le cas échéant, les conditions auxquelles elles sont soumises.

Ces règlements doivent être conformes aux lois et aux règlements pris en application de l'article 33.»

Art. 15. Le chapitre X de la Constitution est libellé comme suit :

«CHAPITRE X. - DE LA REVISION DE LA CONSTITUTION

Art. 112.

Aucune disposition de la Constitution ne peut être suspendue.

Art. 113.

Toute révision de la Constitution doit être adoptée dans les mêmes termes par la Chambre des députés en deux votes successifs, séparés par un intervalle d'au moins trois mois.

Nulle révision ne sera adoptée si elle ne réunit au moins les deux tiers des suffrages des membres de la Chambre, les votes par procuration n'étant pas admis.

Le texte adopté en première lecture par la Chambre des députés est soumis à un référendum, qui se substitue au second vote de la Chambre, si dans les deux mois suivant le premier vote demande en est faite soit par plus d'un quart des membres de la Chambre, soit par vingt-cinq mille électeurs inscrits sur les listes électorales pour les élections législatives. La révision n'est adoptée que si elle recueille la majorité des suffrages valablement exprimés. La loi règle les modalités d'organisation du référendum.

Art. 16. Le chapitre XI de la Constitution est libellé comme suit :

«CHAPITRE XI. - DISPOSITIONS TRANSITOIRES

Art. 114.

Les dispositions de l'article 44 sont pour la première fois applicables à la descendance de Son Altesse Royale Henri, Grand-Duc de Luxembourg, Duc de Nassau.

Art. 17. Le chapitre XII de la Constitution, comprenant les articles 116 à 120, est abrogé.

Art. 1817

(1) La présente loi entre en vigueur le premier jour du sixième mois qui suit sa publication au Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg.

(2) A compter du jour de l'entrée en vigueur de la présente loi, toutes les dispositions légales ou réglementaires contraires à la Constitution ne sont plus applicables.

(3) Toutes les autorités conservent et exercent leurs attributions, jusqu'à ce qu'il y ait été pourvu, conformément à la Constitution.

REVISIONE VUN DER CONSTITUTION: FIRWAT A WÉI?

WAT ASS D'URSAACH FIR DÉI GEPLANGT VERFASSUNGSREVISIONEN?

Mat den Ännerungen un der Constitution gëtt d'Zil verfollegt: d'Sprooch ze moderniséieren,

- d'Texter unzepassen un d'Realitéit an den aktuelle Fonctionnement vun den Institutionen.

WÉI SINN D'BIERGER AN DÉI PARLAMENTARESCH AARBECHTEN AGEBONNE GINN?

D'Chamber huet d'Bierger dozou operuff, um Ausschaffe vun deenen neien Dispositionen deelzehuelen:

Am Juni 2015 goufen d'Wieler per Referendum zu dräi Froen ëm hir Meenung gefrot, iwwer:

- d'Walrecht vun den Netlëtzebuerger bei de Legislativwale,

- dat fakultatiivt Walrecht fir Jonker vu 16 Joer un,
- déi zäitlech Begrenzung vun de Ministermandater.

D'Chamber huet an deem Kontext eng Rei Informatiounsversammlungen organiséiert an en Internetsite fräigeschalt. Bei hiren uschléissenden Aarbechten huet si d'Resultat vum Referendum respektéiert. Sou gëtt festgehalten, dass de Prinzip, no deem d'Walrecht per Gesetz op Netlëtzebuerger ausgedeeent ka ginn, net fir de Fall vun de Chamberwale gëllt.

Iwwer den Internetsite www.ärvir-schlei.lu konnten d'Bierger hir Virschléi fir d'Ännerung vun der Constitution eraginn. 139 Bierger oder Associatiounen hu matgemaach a Propositionen agereecht. Eng Partie vun hinnen hunn dunn an ëffentlechen Hearingen zesummen iwwer déi Virschléi diskutéiert. Dës Aarbechten hu vu Juli 2015 bis Juli 2016 gedauert. An et ass och esou, dass en Deel vun de Bierger hiren Iddien an déi nei Bestëmmunge vun der Verfassung matagefloss sinn. Dat ass zum Beispill de Fall fir d'Rechter vum Kand, de sozialen Dialog,

d'wëssenschaftlech Fuerschung oder och nach den Zougang zur Kultur.

E Projet, dee vum Léierstull fir parlamentaresch Studien an Zesummenaarbecht mat TNS ILRES lancéiert gouf, hat sech zum Zil gesat erauszefannen, wat d'Lëtzebuerger Staatsbierger sech vun enger Verfassungsreform erwaarden. Dofir goufe 60 Lëtzebuerger Bierger iwwer 16 Joer ausgewielt, fir sech an Diskussionsgruppen - den 2. an den 9. Juli 2016 - iwwer de Projet fir d'Ännerung vun der Constitution auszetauschen.

WAT FIR ENG DISPOSITIONEN SINN D'RESULTAT VUN DER CONSULTATION VUN DE BIERGER?

Folgend Bestëmmunge sinn no der Biergerconsultation an d'Propositionen fir e Verfassungstext opgeholl ginn:

- d'Rechter vum Kand,
- de sozialen Dialog,
- den Zougang zur Kultur an d'Recht, sech kulturell ze entfalten, souwéi de Schutz vum kulturelle Patrimoine,
- d'Unerkennung vum Déier als

net mënschlecht Liewewiese mat Sensibilitéit, Schutz vu sengem Wuelbefannen,

- d'Fräiheet vun der wëssenschaftlecher Fuerschung,
- d'Initiativrecht vun de Bierger, fir Gesetzer virzeschloen,
- den Ombudsmann.

WÉI KANN D'VERFASSUNG GEÄNNERT GINN?

Fir d'Revision vun der Constitution gëllt eng vill méi komplex Prozedur wéi fir d'Modifikatioun vun engem einfache Gesetz. Et geet nämlech drëm, dem Verfassungstext, dee jo vu fundamentaler Bedeitung ass, eng maximal Stabilitéit ze ginn.

Fir all Revision vun der Constitution sinn zwee separat Votten noutwendeg, tëschen deenen en Zäitraum vun op d'mannst dräi Méint leie muss. Fir béid Votten ass eng Zweedréttmajoritéit néideg an de Vote par procuration ass net zougelooos.

Den zweete Vott kann duerch e Referendum ersat ginn, wann ee Véiereel vun den Deputéierten, also op d'mannst 16 Deputéiert, oder awer

25.000 Wieler dat froen. Gëtt d'Revision vun der Verfassung vun de Wieler ofgeleent, da ginn och d'Modifikatiounen net zréckbehalen. D'Constitution gëtt an deem Fall also net geännert.

Am Resümee kann ee soen, dass d'Prozedur fir d'Modifikatioun vun der Verfassung onverännert bleift.

WÉINI TRIEDEN DÉI NEI DISPOSITIONEN A KRAAFT?

No der Adoptioun vun all eenzel Propositionen fir d'Revision vun der Constitution gëtt deen neien Text bannent dräi Méint vum Grand-Duc ënnerschriwwen. Da gëtt den Text am «Journal officiel» publizéiert an trëtt sechs Méint no senger Publikatioun a Kraaft.

Les rapporteurs des propositions de révision constitutionnelle, M. Charles Margue, M. Léon Gloden, M. Mars Di Bartolomeo et Mme Simone Beissel, avec le Président de la Chambre, M. Fernand Etgen, et le Secrétaire général, M. Laurent Scheeck